

LSZ.410.006.00.2015
Nr ewid. 190/2015/P/15/100/LSZ

Informacja o wynikach kontroli

**WSPÓŁDZIAŁANIE
WOJEWÓDZKICH KONSERWATORÓW ZABYTKÓW
ORAZ JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO**

DELEGATURA W SZCZECINIE

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej

WIZJA

Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa

Dyrektor Delegatury NIK w Szczecinie:
Jarosław Staniszewski

Akceptuję:

Jacek Uczkiewicz

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Zatwierdzam:

Krzysztof Kwiatkowski

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Warszawa, dnia 02.02.2016 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

WPROWADZENIE	6
1. ZAŁOŻENIA KONTROLI	8
2. PODSUMOWANIE WYNIKÓW KONTROLI	10
2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności	10
2.2. Uwagi i wnioski	16
3. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	19
3.1. Realizacja przez wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz jednostki samorządu terytorialnego zadań dotyczących ewidencji zabytków nieruchomych i ich współpraca w tym zakresie	19
3.1.1. Wojewódzkie Urzędy Ochrony Zabytków	19
3.1.2. Jednostki samorządu terytorialnego	21
3.2. Współpraca wojewódzkich konserwatorów zabytków z jednostkami samorządu terytorialnego przy sporządzaniu programów opieki nad zabytkami	24
3.2.1. Wojewódzkie Urzędy Ochrony Zabytków	24
3.2.2. Jednostki samorządu terytorialnego	25
3.3. Wykorzystanie środków finansowych na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie wojewódzkich konserwatorów zabytków z jednostkami samorządu terytorialnego	28
3.3.1. Wojewódzkie Urzędy Ochrony Zabytków	28
3.3.2. Jednostki samorządu terytorialnego	33
3.4. Stan zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków	36
3.5. Realizacja przez konserwatorów zabytków zadań w zakresie nadzoru konserwatorskiego	41
3.5.1. Wojewódzkie Urzędy Ochrony Zabytków	41
3.5.2. Jednostki samorządu terytorialnego	45
3.6. Realizacja zadań objętych Porozumieniami i nadzór wojewódzkich konserwatorów zabytków nad ich wykonywaniem	45
3.6.1. Wojewódzkie Urzędy Ochrony Zabytków	45
3.6.2. Jednostki samorządu terytorialnego	48
3.7. Realizacja postanowień Krajowego Programu Ochrony Zabytków	51
4. INFORMACJE DODATKOWE	54
4.1. Przygotowanie kontroli	54
4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli	54
4.3. Finansowe rezultaty kontroli	56
5. ZAŁĄCZNIKI	58

Wykaz stosowanych skrótów, skrótowców i pojęć

ustawa o ozionz	ustawa z dnia 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ¹
gminna ewidencja lub gez	gminna ewidencja zabytków
gminny program lub gpo	gminny program opieki nad zabytkami
j.s.t. lub samorząd	jednostka samorządu terytorialnego
Krajowy Program	Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014–2017 ²
Minister KiDN	Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego
miejski konserwator lub MKZ	miejski konserwator zabytków
wojewódzki konserwator lub WKZ	wojewódzki konserwator zabytków
Mpzp	miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego
ochrona zabytków	wg ustawy o ozionz ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: <ul style="list-style-type: none"> – zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie, – zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, – udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, – przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, – kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, – uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska³
opieka nad zabytkami	wg ustawy o ozionz opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: <ul style="list-style-type: none"> – naukowego badania i dokumentowania zabytku, – prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, – zabezpieczania i utrzymywania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie, – korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości, – popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury⁴

¹ Dz. U. z 2014 r., poz. 1446, ze zm.

² Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przyjęty przez Radę Ministrów Uchwałą Nr 125/2014 z dnia 24.06.2014 r.; treść Programu zob.: http://bip.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20140818Krajowy_Program_Ochrony_Zabytkow_i_Opieki_nad_Zaby.pdf

³ Art. 4 ustawy o ozionz.

⁴ Art. 5 ustawy o ozionz.

PINB	Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego
podmiot uprawniony	podmioty uprawnione do udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, tj. Minister KiDN, wojewódzki konserwator, organ stanowiący j.s.t.
Porozumienie	porozumienie, na mocy którego wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych oraz sprawowanie nadzoru konserwatorskiego, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa – art. 96 ust. 2 ustawy o ozionz
rejestr zabytków	rejestr zabytków, o którym mowa w art. 8 ustawy o ozionz, którego sposób prowadzenia został określony w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie art. 24 ustawy o ozionz
rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków	rozporządzenie Ministra KiDN z dnia 26.05.2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem ⁵
ustawa o NIK	ustawa z dnia 23.12.1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁶
ustawa z 18.03.2010 r.	ustawa z dnia 18.03.2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw ⁷ , która wygasła z końcem dnia 6.06.2013 r.
województwa ewidencja lub wez	województwa ewidencja zabytków
współdziałanie	działania podejmowane przez wojewódzkich konserwatorów zabytków i przez jednostki samorządu terytorialnego wynikające zarówno z obowiązujących przepisów prawa jak i inicjatyw podejmowanych przez strony; jako jedną z form współdziałania potraktowano także Porozumienie
WUOZ	Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków
zabytek	nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową – definicja legalna z art. 3 pkt 1 ustawy o ozionz
zabytek nieruchomy	nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową – definicja legalna z art. 3 pkt 2 ustawy o ozionz

⁵ Dz. U. Nr 113, poz. 661.

⁶ Dz. U. z 2015 r. poz. 1096.

⁷ Dz. U. Nr 75, poz. 474.

Według danych zawartych w Krajowym Programie Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014–2017, rejestry zabytków nieruchomych na dzień 31.12.2013 r. obejmowały łącznie 67.619 obiektów⁸. Na terenie 15 województw⁹ wojewodowie zawarli z jednostkami samorządu terytorialnego 65 Porozumień¹⁰, z tego 52 z gminami i 13 z powiatami.

Wartość nakładów niezbędnych w skali kraju na ratowanie i utrzymanie wszystkich zabytków nieruchomych przedstawiono w „Raporcie na temat funkcjonowania systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce po roku 1989”, opracowanym w 2008 r. na zlecenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Łączną wartość niezbędnych nakładów oszacowano na kwotę 163,3 mld zł, a nakładów rocznych na ok. 16 mld zł. Opracowanie to sporządzono m.in. na podstawie „Raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych” z 2004 r., w którym m.in. wyszczególniono liczbę zabytków w poszczególnych województwach z podziałem na kategorie oraz zakres niezbędnych prac konserwatorskich i remontowych. Wartość całego dofinansowania na opiekę nad zabytkami na terenie sześciu skontrolowanych województw pochodzącego ze źródeł publicznych, tj. budżetów Ministra KiDN, wojewodów i samorządów¹¹ w latach 2013 i 2014 wyniosła odpowiednio 69 mln zł oraz 55,1 mln zł i stanowiła 1,5-1,2% oszacowanej kwoty, jaka co roku, zgodnie z założeniami raportu z 2008 r. powinna być przeznaczona na utrzymanie i poprawę stanu zabytków w tych województwach.

Wcześniejsze kontrole NIK¹² wykazały m.in., że publiczni właściciele obiektów w sposób niedostateczny wykonywali obowiązki w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, czego efektem był bardzo zły stan skontrolowanych zabytków nieruchomych. Ponadto nie podejmowali starań w celu pozyskania zewnętrznego finansowania na zagospodarowanie obiektów, a także nie zawierali w umowach w sprawie udzielenia dotacji celowej, postanowień dotyczących trybu kontroli wykonania umowy oraz sposobu rozliczenia dotacji.

W trakcie niniejszej kontroli NIK zwróciła szczególną uwagę, czy podmioty zobowiązane do realizacji przypisanych im zadań ustawowych, podejmowały dodatkowo wspólne działania w celu skuteczniejszej ich realizacji. Dotyczyły one prowadzenia gminnej ewidencji, przyjęcia gminnego programu opieki nad zabytkami, sprawowania nadzoru konserwatorskiego oraz utrzymania zabytków w odpowiednim stanie zachowania. W przypadku gmin z zawartym Porozumieniem, przedmiotem kontroli była również realizacja powierzonych im zadań.

Współdziałanie wojewódzkich konserwatorów zabytków z j.s.t. dotyczące ochrony i opieki nad zabytkami, w szerszym zakresie niż wynika to z obowiązujących przepisów, zostało przedstawione w Krajowym Programie. Jako jeden z celów przyjęto w nim „Wzmocnienie synergii¹³ działania organów ochrony zabytków”. Ma on zostać osiągnięty w wyniku realizacji następujących działań:

- zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach (na koniec 2017 r.),

⁸ W następujących kategoriach: urbanistyka, sakralne, obronne, publiczne, zamki, pałace, dwory, zieleń, folwarczne, gospodarcze, mieszkalne, przemysłowe, cmentarze, inne.

⁹ Bez województwa świętokrzyskiego, na terenie którego nie zawarto żadnego Porozumienia.

¹⁰ Na podstawie art. 96 ust. 2 ustawy o oziozn.

¹¹ Wg danych posiadanych przez wojewódzkich konserwatorów.

¹² P/09/170 – Gospodarowanie i nadzór nad zabytkami nieruchomymi w latach 2004-2008, P13/172 – Prawidłowość gospodarowania zabytkami nieruchomymi w wybranych j.s.t. z terenu województwa podkarpackiego, I/13/013 – Finansowanie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w województwie lubelskim przez Lubelskiego WKZ.

¹³ Synergia – współdziałanie różnych czynników, którego efekt jest większy niż suma poszczególnych oddzielnych działań.

- wypracowanie standardów pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną,
- podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków,
- wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

Numer i temat kontroli

P/15/100 „Współdziałanie wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz jednostek samorządu terytorialnego”.

Cel główny kontroli

Ocena współdziałania wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz jednostek samorządu terytorialnego, w tym zawieranych Porozumień, w celu ochrony i opieki nad zabytkami.

Cele szczegółowe kontroli

1. Ocena realizacji przez wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz jednostki samorządu terytorialnego zadań dotyczących ewidencji zabytków nieruchomych i ich współpracy w tym zakresie.
2. Ocena współpracy wojewódzkich konserwatorów zabytków z jednostkami samorządu terytorialnego przy sporządzaniu programów opieki nad zabytkami.
3. Ocena wykorzystania środków finansowych na opiekę nad zabytkami oraz współpracy w tym zakresie wojewódzkich konserwatorów zabytków z jednostkami samorządu terytorialnego.
4. Ocena realizacji przez konserwatorów zabytków zadań w zakresie nadzoru konserwatorskiego.
5. Ocena realizacji zadań objętych Porozumieniami i nadzoru wojewódzkich konserwatorów zabytków nad ich wykonaniem.

Podstawa prawna i kryteria kontroli

Kontrolę zaplanowano i przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 1 i 2 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów legalności, rzetelności i gospodarności we wszystkich jednostkach, a w WUOZ dodatkowo z uwzględnieniem kryterium celowości.

Zakres podmiotowy kontroli

Kontrolą objęto po cztery gminy (w tym po dwie gminy, które zawarły Porozumienie¹⁴) z sześciu województw (kujawsko-pomorskiego, pomorskiego, warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego, lubuskiego oraz zachodniopomorskiego), oraz pięć Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków (bez WUOZ w Gdańsku¹⁵).

W informacji wykorzystano również wyniki kontroli skargowej przeprowadzonej przez Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego NIK w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Gdańsku¹⁶ oraz kontroli rozpoznawczej przeprowadzonej przez Delegaturę NIK w Szczecinie w Urzędzie Miasta Szczecinek¹⁷.

¹⁴ 11 gmin z Porozumieniem aktualnym na koniec lutego 2015 r., jedna gmina z Porozumieniem rozwiązaniem w 2014 r.

¹⁵ Z uwagi na objęcie WUOZ w Gdańsku wcześniejszą kontrolą skargową S/14/007.

¹⁶ Kontrola S/14/007 – Ochrona zabytków przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w latach 2013–2014.

¹⁷ Kontrola R/14/005 – Realizacja przez Gminę Miasto Szczecinek zadań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami nieruchomymi w latach 2013–2014.

W trakcie kontroli przeprowadzono także badania ankietowe gmin z sześciu województw objętych kontrolą. Wyniki ankiet otrzymanych ze 133 gmin wykorzystano przy prezentacji ważniejszych wyników kontroli oraz przedstawiono w załączniku nr 3 do Informacji.

■ Okres objęty kontrolą

Kontrola, przeprowadzona od 17.02. do 10.06.2015 r., obejmowała okres od 1.01.2013 r. do 31.03.2015 r.¹⁸.

---

¹⁸ Działania wcześniejsze, o ile miały wpływ na realizację kontrolowanych zadań.

2.1 Ogólna ocena kontrolowanej działalności

Współdziałanie wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz jednostek samorządu terytorialnego nie zapewniło wystarczającej realizacji zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami¹⁹. Wskazują na to m.in. stwierdzone nieprawidłowości w obszarach ewidencjonowania zabytków, sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami, sprawowania nadzoru konserwatorskiego, stanu zachowania skontrolowanych zabytków oraz realizacji zawartych Porozumień.

Wojewódzcy konserwatorzy prawidłowo realizowali zadania dotyczące przekazania gminom wykazów zabytków nieruchomych, opiniowania programów opieki nad zabytkami, uzgadniania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Natomiast w niewielkim zakresie podejmowali działania wykraczające poza obowiązki określone przepisami prawa, mające na celu wsparcie gmin w realizacji zadań dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami.

W poszczególnych województwach gminnej ewidencji nie posiadało od 20 do 72% gmin, a programu opieki nad zabytkami od 68 do 97%. Wojewódzcy konserwatorzy znając skalę zjawiska najczęściej nie podejmowali działań mających na celu zmianę tego niekorzystnego stanu.

Badanie udzielonych dotacji na kwotę 10,2 mln zł, co stanowiło 59,6% dotacji udzielonych w latach 2013–2014 przez 29 skontrolowanych podmiotów, wykazało nieprawidłowości przy udzielaniu i rozliczaniu dotacji na kwotę 2,7 mln zł. Ponadto stwierdzono, że gminy nie realizowały wynikającego z art. 82 ust. 3 ustawy o ozionz obowiązku informowania innych uprawnionych podmiotów²⁰ o udzielonych dotacjach na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru. Nieprawidłowość tę stwierdzono w 13 gminach na kwotę 6.942,7 tys. zł, co stanowiło 55,7% wartości udzielonych dotacji. Zdaniem NIK, nieprzestrzeganie tego obowiązku na tak dużą skalę, ogranicza skuteczność regulacji prawnej²¹ mającej na celu uniemożliwienie uzyskiwania przez dotowane podmioty środków w nieuzasadnionej wysokości.

Wojewódzcy i miejscy konserwatorzy w ramach nadzoru przeprowadzali kontrole stanu zachowania obiektów zabytkowych, jednak zdaniem NIK, w wymiarze nieodpowiednim do liczby zabytków. Kontrole dotyczyły głównie zabytków wpisanych do rejestru. Na 24.436 zabytki wpisane do rejestru²², w okresie objętym kontrolą przeprowadzono łącznie 1.329 kontroli, tj. 5,4% liczby zabytków wpisanych do rejestru oraz 0,7% łącznej liczby zabytków objętych wojewódzkimi ewidencjami na terenie pięciu województw²³. Poza jednostkowymi przypadkami, konserwatorzy nie wykorzystywali takich narzędzi nadzoru jak wykonania zastępcze, wnioski o wywłaszczenie nieruchomości, kierowanie zawiadomień do organów ścigania, mimo że w ocenie NIK, stan zachowania zabytków w pełni uzasadniał ich zastosowanie. Ponadto NIK stwierdziła, że w pięciu gminach (na 11, które do realizacji przejęły m.in. prowadzenie nadzoru konserwatorskiego) nadzór ten nie był wykonywany w ogóle.

¹⁹ Określonych w ustawie o ozionz.

²⁰ Tj. Ministra KiDN, wojewódzkich konserwatorów zabytków, samorządu województwa, samorządu powiatowego.

²¹ Art. 82 ust. 1 ustawy o ozionz.

²² Wojewódzkimi ewidencjami zabytków na terenie 5 województw (bez pomorskiego) objętych było 202.963 zabytków.

²³ J.w.

W ramach Porozumień gminy uzyskiwały głównie uprawnienia do wydawania decyzji administracyjnych oraz wykonywania nadzoru konserwatorskiego. Skala nieprawidłowości dotycząca realizacji zadań wynikających z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w zakresie prowadzenia ewidencji zabytków²⁴ oraz programu opieki nad zabytkami²⁵, była podobna w gminach z zawartymi Porozumieniami i bez Porozumień. NIK negatywnie oceniła niewyłączenie z treści Porozumień możliwości wydawania przez gminy decyzji oraz prowadzenia nadzoru konserwatorskiego w stosunku do zabytków będących ich własnością lub współwłasnością. Ponadto wojewódzcy konserwatorzy w niewielkim zakresie korzystali z przysługującego im prawa do kontroli działań podejmowanych przez miejskich konserwatorów w wyniku zawartych Porozumień.

1. Wojewódzcy konserwatorzy zgodnie z obowiązującymi przepisami prowadzili rejestry i ewidencje zabytków. Ponadto w ustawowym terminie, tj. do dnia 5.12.2010 r.²⁶, przekazali gminom wykazy zabytków objętych ewidencją wojewódzką. Informacje o wpisie obiektu do rejestru zabytków przesyłano do właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. [str. 20]

Stwierdzono jednak, że treść kart ewidencyjnych w znacznej ich części nie była zgodna ze stanem faktycznym. Badanie kart ewidencyjnych dla zabytków wpisanych do rejestru w okresie od stycznia 2013 r. do lutego 2015 r. wykazało, że w 20% przypadków (5 na 25 zbadanych) sporządzone zostały przed 2000 rokiem, tj. ponad 13 lat wcześniej. Natomiast porównanie treści kart ze stanem aktualnym²⁷ wykazało, że w 17,5% przypadków stan zabytków przedstawiony w kartach odbiegał od stanu faktycznego (18 na 103 zbadanych). [str. 20]

2. Do końca lutego 2015 r. gminną ewidencję zabytków w poszczególnych województwach, wg wojewódzkich konserwatorów, założyło od 27,6% do 79,6% gmin. Pomimo tego, w większości przypadków konserwatorzy nie podejmowali w sprawie tej nieprawidłowości żadnych działań. [str.20]

Gminy prowadzą ewidencję zabytków w celu zebrania i opracowania istotnych informacji o obiektach zabytkowych, koniecznych do prowadzenia planowej polityki i działalności konserwatorskiej, w tym na etapie sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz sporządzania programów opieki nad zabytkami²⁸.

Na 24 skontrolowane gminy, dwie nie miały założonej gminnej ewidencji, mimo że termin na ich założenie upłynął w grudniu 2012 roku²⁹. Jedynie w pięciu gminach liczba zabytków objętych gminną ewidencją była zgodna z danymi posiadanymi przez wojewódzkich konserwatorów. Rozbieżności wystąpiły w 17 gminach i wynikały one m.in. z niezłożenia kart adresowych przez gminy, braku współpracy z wojewódzkim konserwatorem, a także zmiany sposobu liczenia i wykazywania zabytków wprowadzonej przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. [str. 21–22]

²⁴ Art. 22 ust. 4. ustawy o ozioz.

²⁵ Art. 87 ustawy o ozinz.

²⁶ Termin wynikający z art. 7, obowiązującej do dnia 6.06.2013 r., ustawy z dnia 18.03.2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r. Nr 75, poz. 474).

²⁷ Ustalonym w wyniku oględzin przeprowadzonych przez NIK oraz kontroli PINB.

²⁸ „Cel i zakres ewidencji zabytków” – opracowanie Narodowego Instytutu Dziedzictwa, 2011 r., zob.: http://www.nid.pl/pl/Dla_specjalistow/Badania_i_dokumentacja/zabytki-nieruchome/instrukcje-wytyczne-zalecenia/.

²⁹ Miasto Żagań oraz Miasto Żary wykazy zabytków od Lubuskiego WKZ otrzymały w grudniu 2010 r. i w związku z art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 18.03.2010 r. termin na założenie gminnej ewidencji wynosił dwa lata.

Dobre praktyki

Jako dobrą praktykę należy wskazać wprowadzanie gminnej ewidencji zarządzeniem burmistrza lub prezydenta miasta. Eliminuje to wątpliwości, zarówno obywateli jak i pracowników urzędów, co do faktu jej obowiązywania. [str. 23]

3. Właściciele obiektów włączanych do ewidencji zabytków nie byli o tym fakcie informowani ani przez burmistrza lub prezydenta miasta w przypadku gminnych ewidencji, ani przez wojewódzkiego konserwatora w przypadku ewidencji wojewódzkiej. [str. 19, str. 23]

4. Gminy nie realizowały określonego w art. 87 ust. 1 ustawy o ochronie obowiązkowo sporządzania programów opieki nad zabytkami. Programy te są elementem polityki samorządowej. Powinny służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego³⁰. Na poziomie gminy, nieodzownym warunkiem do ich rzetelnego opracowania jest posiadanie pełnej i aktualnej ewidencji zabytków.

Na 24 skontrolowane gminy, na koniec lutego 2015 r., w 17 (70,8%) nie było obowiązującego programu, z czego w dziewięciu gminach nie przyjęto go od dnia wejścia w życie ustawy o ochronie. Wynikało to głównie z braku: przepisów ustawowych określających termin przyjęcia gminnego programu, środków finansowych na zlecenie opracowania programu przy jednoczesnym braku wyspecjalizowanych kadr w gminie oraz gminnej ewidencji. Wojewódzcy konserwatorzy znali skalę tego zjawiska, ale najczęściej nie podejmowali działań. [str. 24, str. 26]

Na 10 badanych gminnych programów³¹, w żadnym nie zostały określone wymierne wskaźniki oceny ich realizacji. Wynikało to m.in. z braku takiego obowiązku. Tak opracowane dokumenty nie dają możliwości rzetelnej oceny osiągnięcia zakładanych w nich celów. W ocenie NIK, obniża to znacznie wartość gminnych programów, jako narzędzia mającego służyć opiece nad zabytkami. [str. 27]

5. Z 29 kontrolowanych podmiotów, 22 nie szacowały nakładów niezbędnych na utrzymanie lub poprawę stanu zachowania obiektów zabytkowych. Z siedmiu pozostałych jednostek – sześć gmin określało wysokość nakładów tylko w odniesieniu do części zabytków stanowiących ich własność lub współwłasność, a jeden z wojewódzkich konserwatorów dokonał szacowania jedynie dla 23 zagrożonych zabytków z terenu województwa³². [str. 28, str. 33]

Suma dotacji udzielonych w latach 2013–2014 przez 24 gminy objęte kontrolą, pięciu wojewódzkich konserwatorów oraz przez Ministra KiDN (dla podmiotów z terenu sześciu województw objętych kontrolą), wyniosła 95.657 tys. zł³³. Sposób ich udzielania został określony w zasadach przyznawania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane. [str. 29–30, str. 34]

Nieprawidłowości w zakresie rozpatrywania wniosków, w tym nierównego traktowania wnioskodawców oraz rozliczania dotacji, stwierdzono w przypadku 45 dotacji na kwotę

³⁰ Poradnik metodyczny „Program opieki nad zabytkami” opracowany przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, zob.: <http://www.nid.pl/upload/iblock/5b9/5b969b15ceca07b4ed33ae2020cde48e.pdf>.

³¹ Badaniem objęto siedem gminnych programów obowiązujących na koniec lutego 2015 r. oraz trzy, których okres obowiązywania upłynął z końcem 2014 r.

³² Nakłady na prace i roboty związane z remontem 23 zagrożonych zabytków nieruchomości oszacowano na kwotę 14.220 tys. zł.

³³ W tym dotacje udzielone przez Ministra KiDN 78.569,6 tys. zł, dotacje udzielone przez pięciu skontrolowanych WKZ – 4.630,6 tys. zł, dotacje udzielone przez 24 skontrolowane gminy – 12.456,8 tys. zł.

2.747,8 tys. zł, tj. 27% kwoty objętej badaniem³⁴. Pomimo wykorzystywania przez beneficjentów środków publicznych, nie byli oni zobowiązani do udostępniania zabytku zwiedzającym, po zakończeniu prac. [str. 31–32, str. 34–35]

6. Dotacje nie mogą przekroczyć 100% nakładów koniecznych na wykonanie prac lub robót przy zabytku³⁵. Mechanizmem mającym zapewnić przestrzeganie tej zasady jest obowiązek informowania innych uprawnionych podmiotów o dotacjach udzielonych właścicielom zabytków³⁶. Stwierdzono, że obowiązek ten nie był realizowany przez 13 z 24 skontrolowanych gmin oraz w dwóch przypadkach przez wojewódzkich konserwatorów. [str. 29, str. 33]

Gminy oraz wojewódzcy konserwatorzy nie posiadali informacji o wielkości innych środków pozyskiwanych przez właścicieli obiektów zabytkowych na ich konserwacje i remonty. Tylko 11 gmin (na 24 kontrolowane) ze środków unijnych bądź funduszy krajowych (np. Narodowy i Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) otrzymało ponad 37 mln zł. Świadczy to o dużej skali zjawiska, które ma znaczny wpływ na stan zachowania zabytków, a nie jest monitorowane. [str. 28–29, str. 33]

Zdaniem NIK, przy znacznym rozproszeniu niewielkich, w odniesieniu do potrzeb, środków finansowych, a także braku pełnej wiedzy o udzielonych dotacjach oraz o pozostałych środkach uzyskiwanych przez właścicieli zabytków nie ma możliwości prowadzenia racjonalnej i spójnej polityki w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami na poziomie kraju, województwa i gminy.

7. O niewłaściwym stanie zachowania zabytków świadczą wyniki przeprowadzonych oględzin, kontroli przeprowadzonych przez PINB oraz kontroli przeprowadzanych przez wojewódzkich i miejskich konserwatorów zabytków.

Na 136 zbadanych³⁷ zabytków (tj. 4,4% z 3.112 zabytków wpisanych do rejestru³⁸), uwagi dotyczące ich stanu technicznego sformułowano w stosunku do 47 (34,6% zbadanych), z tego do:

³⁴ Kontrolą objęto 148 dotacji na łączną kwotę 10.169,2 tys. zł. Badaniem nie były objęte dotacje udzielone przez Ministra KiDN. W WUOZ oraz j.s.t. zbadano odpowiednio 40,1% oraz 66,7% udzielonych dotacji. W WUOZ badaniem objęto maksymalnie po 10 dotacji – jeśli WKZ w latach 2013–2014 udzielił więcej niż 10 dotacji, badaniem objęto po pięć dotacji udzielonych w 2013 i w 2014 r. wytypowanych z zastosowaniem metody niestatystycznej, tj. doboru na podstawie osądu kontrolera z uwzględnieniem skarg jakie wpływały do WUOZ oraz innych doniesień w tym zakresie. W j.s.t. badaniem objęto maksymalnie sześć dotacji – jeśli w latach 2013–2014 udzielono więcej niż sześć dotacji, badaniem objęto trzy dotacje o najwyższych kwotach oraz trzy dotacje z zastosowaniem metody niestatystycznej, tj. doboru na podstawie osądu kontrolera z uwzględnieniem m.in. skarg jakie wpływały do kontrolowanej j.s.t. oraz lokalnych doniesień o nieprawidłowościach w kontrolowanym zakresie.

³⁵ Art. 82 ust. 1 ustawy o ozioz.

³⁶ Art. 82 ust. 3 ustawy o ozioz.

³⁷ W tym 68 objętych oględzinami przez NIK oraz 68 objętych kontrolami PINB na zlecenie NIK. Jeśli kontrolowana j.s.t. była właścicielem więcej niż trzech zabytków wpisanych do rejestru, wyboru trzech zabytków do oględzin dokonano z zastosowaniem metody niestatystycznej, tj. na podstawie osądu kontrolera z uwzględnieniem m.in. skarg, jakie wpływały do kontrolowanej j.s.t. oraz lokalnych doniesień o nieprawidłowościach w tym zakresie. Natomiast zlecenia przeprowadzenia kontroli dla PINB obejmowały:

– w j.s.t. bez zawartego Porozumienia trzy zabytki wpisane do rejestru z terenu kontrolowanej gminy i będące własnością jednostek z sektora finansów publicznych; jeśli na terenie gminy zabytków takich było więcej niż trzy, to wyboru trzech zabytków do zlecenia dokonano z zastosowaniem metody niestatystycznej, tj. na podstawie osądu kontrolera z uwzględnieniem m.in. skarg jakie wpływały do kontrolowanej j.s.t. oraz lokalnych doniesień o nieprawidłowościach w tym zakresie,

– w j.s.t. z zawartym Porozumieniem trzy zabytki wpisane do rejestru z terenu kontrolowanej gminy bez rozróżnienia co do charakteru podmiotu będącego właścicielem zabytku; jeśli na terenie gminy zabytków takich było więcej niż trzy, to wyboru trzech zabytków do zlecenia dokonano z zastosowaniem metody niestatystycznej, tj. na podstawie osądu kontrolera z uwzględnieniem m.in. skarg jakie wpływały do kontrolowanej j.s.t. oraz lokalnych doniesień o nieprawidłowościach w tym zakresie.

³⁸ Na terenie 24 kontrolowanych gmin, na koniec lutego 2015 r.

- 30 będących własnością lub współwłasnością kontrolowanych gmin, w tym w jednym przypadku stwierdzono także zagrożenie dla życia i zdrowia ludzkiego, o czym poinformowano zarządcę obiektu i burmistrza³⁹; [str. 37–40]
- 17 będących własnością zarówno podmiotów prywatnych, jak i jednostek z sektora finansów publicznych, w tym w dwóch przypadkach stwierdzono, że stan techniczny zabytków zagraża życiu i zdrowiu ludzkiemu⁴⁰. [str. 36]

Na 236 zbadanych przez NIK kontroli⁴¹ (17,8% z 1.329 przeprowadzonych w badanym okresie), wojewódzcy i miejscy konserwatorzy w 114 przypadkach wydali zalecenia wynikające z nieprzestrzegania i niestosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. [str. 41, str. 48–49]

Ponadto w kontrolowanym okresie, pięciu wojewódzkich konserwatorów do organów ścigania złożyło 41, a miejscy konserwatorzy – trzy zawiadomienia w sprawie podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia określonego w ustawie o ozionz. [str. 42, str. 49]

8. Przy realizacji nadzoru konserwatorskiego przez wojewódzkich konserwatorów stwierdzono m.in. następujące nieprawidłowości: podejmowanie czynności wynikających z ustaleń przeprowadzonych kontroli po znacznym upływie czasu (w dwóch z pięciu WUOZ), niemonitorowanie i nieegzekwowanie zaleceń pokontrolnych (w trzech z pięciu WUOZ), a także nieskierowanie do organów ścigania zawiadomień w sprawie podejrzenia popełnienia wykroczeń wskazanych w ustawie o ozionz, tj. o prowadzeniu prac przy zabytkach bez pozwolenia konserwatora zabytków lub niezrealizowaniu zaleceń pokontrolnych (siedem zawiadomień w dwóch WUOZ). Wojewódzcy konserwatorzy w niskim stopniu realizowali plany kontroli. W latach 2013–2014 przeprowadzono 58,4% zaplanowanych kontroli. [str. 41–42]

W kontrolowanych jednostkach stwierdzono jeden przypadek wykonania zastępczego i jedną próbę przeprowadzenia wywłaszczenia nieruchomości. Niewielki zakres wykorzystywania tych narzędzi wynikał m.in. z trudności w wyegzekwowaniu wierzytelności po przeprowadzonym wykonaniu zastępczym oraz braku źródeł finansowania wywłaszczenia nieruchomości. Jedyny wniosek o wywłaszczenie nieruchomości nie został rozpatrzony ze względu na problemy interpretacyjne obowiązujących przepisów ustawy o ozionz, które odwołują się bezpośrednio do ustawy o gospodarce nieruchomościami. Zgłaszane one były zarówno przez Ministra KiDN, wojewódzkiego konserwatora jak i starostów. [str. 43–44]

9. W gminach, które zawarły Porozumienia skala nieprawidłowości była podobna jak w gminach bez Porozumień. Dotyczyły one m.in. braku gminnych ewidencji – w dwóch gminach, które zawarły Porozumienie (str. 21) oraz aktualnych programów opieki nad zabytkami – w 17 gminach, w tym w ośmiu z zawartym Porozumieniem⁴² (str. 26). Uwagi PINB dotyczyły stanu technicznego 17 zabytków, w tym 11 obiektów położonych na terenie gmin z Porozumieniem⁴³. [str. 36]

³⁹ Na 68 objętych oględzinami NIK.

⁴⁰ Na 68 objętych kontrolami PINB.

⁴¹ W WUOZ oraz w j.s.t., którym przekazano do realizacji sprawowanie nadzoru konserwatorskiego, badaniem obejmowano maksymalnie 20 kontroli – wyboru 10 dokonywano z zastosowaniem metody statystycznej, tj. dobór losowy z interwałem, a kolejnych 10 z zastosowaniem metody niestatystycznej, tj. na podstawie osądu kontrolera z uwzględnieniem m.in. skarg jakie wpływały do WUOZ i innych doniesień o nieprawidłowościach w kontrolowanym zakresie.

⁴² Aktualnych programów nie posiadało 17 zbadanych gmin.

⁴³ Uwagi PINB do stanu technicznego dotyczyło 17 zabytków.

Bez pozwolenia konserwatorów zabytków, urządzenia i reklamy umieszczono na zabytkach wpisanych do rejestru, znajdujących się zarówno na terenie gmin z Porozumieniem (10), jak i na terenie gmin bez Porozumienia (7). [str. 40]

10. Z zadań określonych w Porozumieniach, miejscy konserwatorzy prowadzili głównie postępowania administracyjne w zakresie wydawania pozwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru oraz umieszczania na nich urządzeń, tablic, napisów i reklam. W okresie objętym kontrolą miejscy konserwatorzy wydali 2.716 decyzji⁴⁴. [str. 50]

Nieprawidłowości dotyczące m.in. niewskazania w decyzji terminu ważności pozwolenia lub usunięcia z zabytku urządzeń technicznych stwierdzono w 15 (ze 114, tj. 13,2%) zbadanych decyzjach. Ponadto w Urzędzie Miasta Szczecinek w 56 decyzjach (na 97 wydanych) zezwolono na usunięcie drzew z obszaru wpisanego do rejestru zabytków, mimo nieprzekazania tej kompetencji Burmistrzowi oraz naruszono określone Porozumieniem zasady wydawania decyzji⁴⁵. [str. 50]

11. W sześciu (na 12 badanych) Porozumieniach nie wyłączone możliwości wydawania przez miejskich konserwatorów pozwoleń na prace i roboty przy zabytkach wpisanych do rejestru, będących własnością gminy. Decyzje dotyczące obiektów będących własnością kontrolowanej gminy wydawało trzech MKZ w zakresie m.in. umieszczania na obiektach urządzeń, tablic, reklam i napisów, renowacji i przebudowy obiektów oraz usunięcia drzew z obszarów wpisanych do rejestru zabytków. [str. 48]

W ocenie NIK, delegowanie na rzecz gminy uprawnień dotyczących decydowania o pracach i robotach przy zabytkach będących jej własnością, stwarza ryzyko związane z konfliktem interesów pomiędzy miejskim konserwatorem mającym za zadanie ochronę zabytku a właścicielem obiektu reprezentowanym przez burmistrza lub prezydenta, który zatrudnia miejskiego konserwatora.

12. Na 11 gmin, które na mocy zawartych Porozumień przejęły nadzór konserwatorski, pięć nie prowadziło kontroli przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami⁴⁶. Żadnej kontroli nie przeprowadzono w Kołobrzegu⁴⁷, w Żaganiu oraz w Bydgoszczy⁴⁸. Pojedyncze przeprowadzono w Żarach (jedna kontrola) oraz w Gdańsku (dwie kontrole). W jednym przypadku miejski konserwator nie zawiadomił prokuratury o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, dotyczącego zniszczenia zabytku objętego ewidencją wojewódzką. [str. 49]

W ośmiu (na 11 badanych⁴⁹) Porozumieniach nie wyłączone prowadzenia przez gminę nadzoru konserwatorskiego wobec zabytków stanowiących jej własność lub współwłasność. W ocenie NIK stwarza to ryzyko wystąpienia konfliktu interesów, podobnie jak w przypadku prowadzenia postępowań administracyjnych. [str. 48–49]

⁴⁴ Zbadano 114 decyzji (4,2%). W tym samym okresie wojewódzcy konserwatorzy wydali 15.375 decyzji. Z 50 stwierdzonych nieprawidłowości, 18 dotyczyło decyzji wydanych w dwóch WUOZ, które związane były m.in. z nieokreśleniem zakresu i sposobu umieszczenia na zabytku urządzeń technicznych oraz nieopisania sposobu prowadzenia prac będących przedmiotem pozwolenia.

⁴⁵ Kontrola rozpoznawcza R/14/005 przeprowadzona w Urzędzie Miasta Szczecinek.

⁴⁶ Do dwóch kontroli w latach 2013–2014 oraz w okresie styczeń–luty 2015 r.

⁴⁷ Z gminą Miasto Kołobrzeg Porozumienie zostało zawarte 27.09.2013 r.

⁴⁸ W Bydgoszczy jako kontrole w ramach nadzoru konserwatorskiego traktowano przeprowadzenie innych czynności.

⁴⁹ Nie dotyczy Chełmna, któremu wojewoda kujawsko-pomorski nie przekazał do realizacji zadań z zakresu nadzoru konserwatorskiego.

13. Wojewódzcy konserwatorzy w sposób niewystarczający sprawowali nadzór nad realizacją przez gminy zadań objętych Porozumieniami. Z 18 Porozumień obowiązujących w pięciu województwach⁵⁰, w latach 2013–2015 (I kwartał) nie kontrolowano realizacji zadań przez Miasto Elbląg, a realizację zadań przez osiem innych j.s.t. kontrolowano tylko jeden raz. Ponadto dwóch z pięciu wojewódzkich konserwatorów nie zobowiązało gmin do składania sprawozdań z działalności MKZ, a przedkładane sprawozdania i decyzje nie były rzetelnie analizowane. [str. 47]

2.2 Uwagi i wnioski

1. Znaczna część kart ewidencyjnych była nieaktualna. W związku z brakiem uregulowań dotyczących częstotliwości ich aktualizacji, problem ten może narastać i mieć niekorzystny wpływ na efektywność działań podejmowanych w celu ochrony zabytków. Zdaniem NIK, Minister KiDN powinien wypracować dodatkowe sposoby pozyskiwania przez wojewódzkich konserwatorów informacji o stanie zabytków wpisanych do rejestru, np. na podstawie protokołów kontroli okresowych przeprowadzanych zgodnie z przepisami art. 62 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane⁵¹.
2. Zdecydowana większość samorządów, mimo że ustawa o ozionz obowiązuje od listopada 2003 r., nie posiada programów opieki nad zabytkami. W ocenie NIK niezbędnym jest podjęcie przez Ministra KiDN działań mających na celu wprowadzenie, podobnie jak w przypadku założenia gminnej ewidencji zabytków, terminu przyjęcia programu przez gminy, a także przeanalizowanie możliwości wyłączenia gmin, na terenie których nie ma zabytków rejestrowych lub jest niewielka liczba zabytków rejestrowych z obowiązku opracowywania programów.
3. Podmioty odpowiedzialne za ochronę zabytków nie szacowały nakładów na poprawę stanu zachowania zabytków. Według „Raportu na temat funkcjonowania systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce po roku 1989”⁵², wielkość środków, jaka co roku na terenie sześciu województw powinna być przeznaczana na ten cel to 4,7 mld zł⁵³. Natomiast kwota dotacji jaka w latach 2013–2014 została udzielona z budżetu państwa i budżetów samorządów właścicielom zabytków, wyniosła łącznie 124,1 mln zł. Stanowiła ona 1,3% oszacowanej kwoty nakładów⁵⁴.
4. W umowach o udzielenie dotacji (zawieranych pomiędzy Ministrem KiDN, WKZ lub j.s.t. a właścicielem zabytku) brak było postanowień regulujących zasady udostępniania zabytku zwiedzającym po zakończeniu prac konserwatorskich, czy robót budowlanych. W ocenie NIK, ze względu na wykorzystywanie przez beneficjentów środków publicznych, celowym byłoby wprowadzenie zasady porozumienia się udzielającego dotacji z beneficjentem co do sposobu i częstotliwości udostępniania odrestaurowanego zabytku do zwiedzania, z poszanowaniem prawa własności. Zasada ta mogłaby dotyczyć zabytków o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa narodowego.

⁵⁰ Do końca lutego 2015 r.

⁵¹ Dz. U. z 2013 r. poz. 1409, ze zm.; dalej: *ustawa Prawo budowlane*.

⁵² Raport pod redakcją Jacka Purchli opracowany na zlecenie Ministra KiDN, Kraków 2008 r.

⁵³ Przyjęto następujące wartości: zabytków podlegających szacowaniu było 18.462; ich całkowita wartość odtworzeniowa wyniosła 46,980 mld zł. Przy założeniu, że 25% budowli wymaga pilnej konserwacji lub remontu, a ich koszt wynosi 80% wartości odtworzeniowej uzyskano kwotę 9,396 mld zł, która po rozłożeniu na pięć lat wynosi 1,879 mld zł rocznie; 5% każdego roku wymaga bieżącej konserwacji i napraw, jeżeli ich koszt wynosi 25% wartości odtworzeniowej, to w skali roku uzyskano kwotę 0,587 mld zł; 40% budowli wymaga doraźnych napraw, a ich koszt wynosi 10% wartości odtworzeniowej, tj. 1,879 mld zł; 30% budowli nie wymaga przeprowadzenia prac konserwatorskich, lecz na ich utrzymanie w stanie niepogorszonym należy przeznaczyć kwotę wynoszącą 2,5% wartości odtworzeniowej, tj. 0,352 mld rocznie.

⁵⁴ Dot. kwoty nakładów oszacowanej na lata 2013–2014.

5. Najdalej ingerującym w prawo własności narzędziem nadzoru konserwatorskiego jest określone w art. 50 ust. 4 pkt 2 ustawy o ożionz uprawnienie wojewódzkiego konserwatora do złożenia właściwemu staroście wniosku o wywłaszczenie zabytku nieruchomego na rzecz Skarbu Państwa lub gminy właściwej ze względu na miejsce jego położenia, w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami. Takie uprawnienie nie było stosowane w praktyce. W kontrolowanych jednostkach został złożony⁵⁵ tylko jeden taki wniosek⁵⁶. W obecnie obowiązujących przepisach brak jest upoważnienia wojewódzkiego konserwatora zabytków do podejmowania, w procesie wywłaszczenia nieruchomości będącej zabytkiem, innych działań.

Zdaniem NIK wojewódzki konserwator, jako organ odpowiedzialny za ochronę zabytków, powinien uczestniczyć zarówno w rokowaniach poprzedzających wszczęcie postępowania wywłaszczeniowego, jak i w dalszych działaniach. Mogą one polegać na udziale w pozyskaniu środków na nabycie zabytku od dotychczasowego właściciela lub odszkodowania za wywłaszczone nieruchomości oraz w pozyskaniu nowego właściciela dla wywłaszczonego zabytku, który będzie nad nim wykonywał opiekę.

6. Objęcie obiektu gminną lub wojewódzką ewidencją⁵⁷, które ogranicza właściciela zabytku w wykonywaniu prawa własności⁵⁸, dokonuje się bez jego wiedzy. W ocenie NIK, celowym jest wypracowanie przez Ministra KiDN i włączenie do obowiązujących procedur, wymogu informowania właściciela o włączeniu obiektu do ewidencji zabytków.

7. Tylko w jednym województwie (warmińsko-mazurskie), wojewoda przekazał dwóm gminom środki finansowe z budżetu państwa na realizację zadań przekazanych na podstawie zawartego Porozumienia. W nieznacznym stopniu pokrywały one koszty gmin związane z zatrudnieniem osób wykonujących przyjęte zadania. W pozostałych województwach, na wykonywanie zadań określonych w Porozumieniach gminy przeznaczały własne środki techniczno-organizacyjne i finansowe. Stanowi to jedną z ważniejszych przyczyn braku większego zainteresowania zawierania Porozumień ze strony jednostek samorządu terytorialnego.

8. Wyniki kontroli wskazują na potrzebę podjęcia działań przez:

1) Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w zakresie:

- uporządkowania spraw związanych z prowadzeniem ewidencji zabytków, w związku ze stwierdzonymi rozbieżnościami w liczbie zabytków pomiędzy ewidencjami wojewódzkimi i gminnymi oraz brakiem jednolitego sposobu prowadzenia gminnych ewidencji zabytków;
- zamieszczania w programach opieki nad zabytkami mierzalnych wskaźników stopnia realizacji założonych celów, tak aby była możliwa ocena zakresu ich realizacji;
- określenia zasad planowania i ewidencjonowania przeprowadzonych kontroli oraz monitorowania realizacji wydanych zaleceń pokontrolnych lub decyzji, w związku

⁵⁵ W dniu 23.05.2014 r.

⁵⁶ Wg informacji Ministra KiDN w latach 2008–2014 w całym kraju złożono 19 takich wniosków.

⁵⁷ Nie dotyczy postępowań o wpis do rejestru zabytków.

⁵⁸ Zgodnie z treścią art. 39 ust. 3 ustawy Prawo budowlane: w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z WKZ. Również zgodnie z treścią art. 53 ust. 4 pkt 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w związku z art. 51 ust. tej ustawy, decyzje w sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego wydaje się po uzgodnieniu z WKZ w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy o ożionz oraz ujętych w gminnej ewidencji.

ze stwierdzeniem niskiego stopnia realizacji planów kontroli oraz przypadków niemonitorowania realizacji zaleceń lub monitorowania ich wykonania po znacznym upływie czasu określonego na ich realizację;

- wyłączenia z treści Porozumień zawieranych przez wojewodów z j.s.t. możliwości wydawania przez gminy decyzji administracyjnych oraz sprawowania nadzoru konserwatorskiego w stosunku do zabytków będących ich własnością lub współwłasnością;

2) wojewódzkich konserwatorów zabytków i gminy w zakresie:

- doprowadzenia do zgodności liczby zabytków nieruchomych pomiędzy ewidencją wojewódzką i gminną (koordynatorem działań na obszarze województwa powinien być wojewódzki konserwator zabytków),
- wzajemnego informowania się⁵⁹ o udzielonych dotacjach na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru;

3) gminy w zakresie przyjęcia programów opieki nad zabytkami.

Wniosek *de lege ferenda*

Wyniki kontroli wskazują na zasadność podjęcia przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego działań zmierzających do wszczęcia inicjatywy zmiany prawa w zakresie określenia roli wojewódzkiego konserwatora zabytków w procesie wywłaszczania nieruchomości, m.in. przy:

- prowadzeniu rokowań,
- zabezpieczeniu środków finansowych na nabycie lub odszkodowanie za wywłaszczony obiekt zabytkowy.

---

⁵⁹ Zgodnie z przepisem art. 82 ust. 3 ustawy o ożionz.

3.1 Realizacja przez wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz jednostki samorządu terytorialnego zadań dotyczących ewidencji zabytków nieruchomości i ich współpraca w tym zakresie

3.1.1. Wojewódzkie Urzędy Ochrony Zabytków

Prowadzenie rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków

W każdym z kontrolowanych WUOZ, rejestry zabytków oraz wojewódzkie ewidencje były prowadzone zgodnie z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu w sprawie prowadzenia rejestru zabytków⁶⁰. Według danych zebranych w WUOZ na terenie pięciu kontrolowanych województw (bez pomorskiego) na koniec lutego 2015 r. znajdowało się 24.346 zabytków nieruchomości ujętych w rejestrze zabytków oraz 178.617 innych objętych wojewódzką ewidencją. W badanym okresie dokonano 265 wpisów do rejestru zabytków, z tego 151 z urzędu i 114 na wniosek właścicieli lub użytkowników wieczystych⁶¹ oraz 9.698 wpisów do wojewódzkiej ewidencji.

Właściciele zabytków, które w okresie objętym kontrolą zostały objęte ewidencją wojewódzką, poza województwem zachodniopomorskim, nie byli o tym informowani. Aktualnie obowiązujące przepisy nie nakładają na WUOZ takiego obowiązku.

NIK stwierdziła nieprawidłowości przy wpisach siedmiu zabytków⁶² (z 50 badanych, tj. 14%).

Na przykład:

- **w WUOZ w Poznaniu**, w przypadku czterech postępowań o wpis do rejestru (z pięciu badanych), udokumentowany w kartach ewidencyjnych stan zabytku nie był aktualny. Wynikało to z faktu znacznego upływu czasu od daty ich sporządzenia. Natomiast dwóm obiektom włączonym do wojewódzkiej ewidencji założono kartę ewidencyjną obiektu nieruchomości wpisanego do rejestru zabytków, zamiast karty ewidencyjnej obiektu nieruchomości niewpisanego do rejestru.

W badanym okresie z rejestrów prowadzonych przez pięciu wojewódzkich konserwatorów wykreślono 81 zabytków⁶³. We wszystkich zbadanych 24 przypadkach, wykreślenia wykonano na podstawie decyzji Ministra KiDN. W 18 przypadkach podstawą wykreślenia było znaczne zniszczenie zabytku. W ocenie NIK w WUOZ nie podejmowano wystarczających działań zapobiegających ich zniszczeniu. Na przykład:

- **w WUOZ w Szczecinie**, dokonano czterech wykreśleń obiektów z rejestru w związku z ich zniszczeniem. W jednym ze zbadanych przypadków dotyczących pałacu w Rudnie, gmina Tychowo, wykreślenia dokonano na wniosek Ministra KiDN dopiero w wyniku oględzin przeprowadzonych 23.10.2013 r. Stwierdzono w nich m.in., że „pałac został rozebrany w latach 70-tych XX wieku” i obiekt „praktycznie nie istnieje”. Zachodniopomorski WKZ wyjaśnił, że: *Do lat 90-tych publiczni właściciele zabytków, tacy jak np. gminy, PGR-y, bardzo często nie informowali ówczesnych służb konserwatorskich o tym, co dzieje się z zabytkami i podejmowali samowolne decyzje. Uporządkowanie takiego stanu rzeczy wymagałoby właściwie objęcia wszystkich zabytków wpisanych do rejestru kontrolami. Jest to niemożliwe z uwagi na poziom zatrudnienia i finanse, jakimi na takie cele dysponuje WUOZ.*

⁶⁰ Badaniami kontrolnymi objęto 25 postępowań o wpis do rejestru zabytków nieruchomości oraz 25 spraw o włączenie zabytku nieruchomości do wojewódzkiej ewidencji (po pięć w każdym WUOZ).

⁶¹ W tym 15 na wniosek j.s.t.

⁶² W tym pięciu do rejestru i dwóch do wojewódzkiej ewidencji.

⁶³ Z urzędu dokonano 43 wykreśleń, a na wniosek właścicieli 38.

Aktualizacja kart ewidencyjnych

W 18 przypadkach (ze 103 badanych⁶⁴, tj. 17,5%) stwierdzono rozbieżności pomiędzy stanem zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru ujawnionym w kartach ewidencyjnych, a stanem rzeczywistym. Dotyczyły one dwóch kontrolowanych WUOZ:

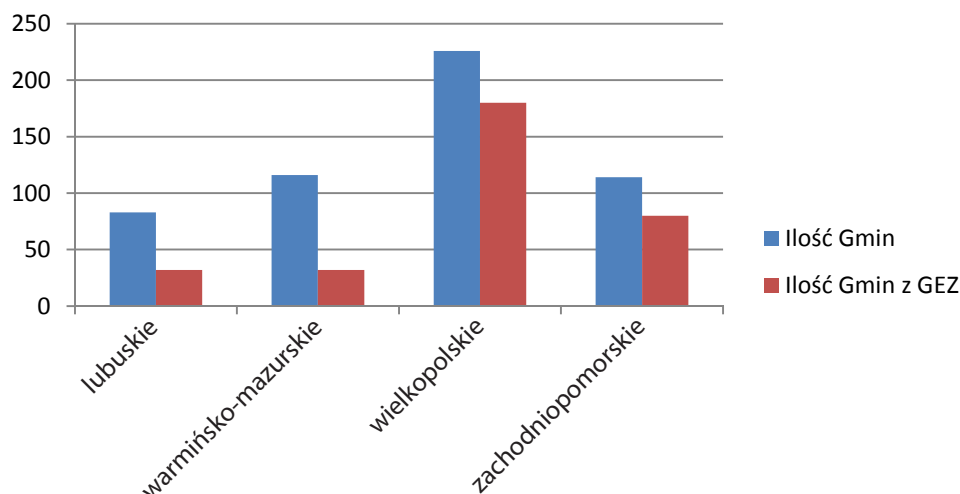
- **w Olsztynie**, w którym rozbieżności stwierdzono w 10 przypadkach (z 20 badanych), w tym w trzech przypadkach rzeczywisty stan był gorszy, a w sześciu lepszy niż wskazany w kartach;
- **w Szczecinie**, w którym rozbieżności stwierdzono w pięciu przypadkach (z 10 badanych), z tego w dwóch stan obiektów był lepszy niż opisany w kartach, a w trzech gorszy. Przeprowadzone przez NIK oględziny 12 obiektów wykazały m.in., że w dwóch przypadkach stan obiektów uległ poprawie, w jednym pogorszeniu.

Współdziałanie w zakresie prowadzenia gminnej ewidencji zabytków

Każdy z pięciu wojewódzkich konserwatorów przekazał gminom w terminie do 5.12.2010 r. wykazy zabytków wpisanych do rejestru i innych objętych ewidencją wojewódzką. Według danych posiadanych przez wojewódzkich konserwatorów znaczna część j.s.t. nie posiadała gminnej ewidencji zabytków. Na koniec lutego 2015 r. taką ewidencję założyło 324 gmin (60,1%) z terenu województw: warmińsko-mazurskiego (32 na 116 gmin, tj. 27,6%), lubuskiego (32 na 83 gminy, tj. 38,6%), zachodniopomorskiego (80 na 114 gmin, tj. 70,2%) i wielkopolskiego (180 na 226 gmin, tj. 79,6%). Natomiast Kujawsko-Pomorski WKZ nie dysponował wiedzą o liczbie j.s.t. prowadzących gminną ewidencję.

Udział gmin z ewidencją zabytków w ogólnej liczbie gmin w poszczególnych województwach (bez kujawsko-pomorskiego) przedstawia wykres nr 1.

Wykres nr 1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników kontroli.

Tylko Wojewódzcy Konserwatorzy Zachodniopomorski i Lubuski podejmowali działania mające na celu założenie gminnej ewidencji przez pozostałe gminy.

- **WUOZ w Szczecinie** przesyłał pisma do gmin nieposiadających gminnej ewidencji wskazujące m.in., że pomimo upływu terminu wskazanego w ustawie nie przedłożono GEZ do uzgodnienia. WUOZ pytał również, w jakim czasie jest planowane wykonanie tego obowiązku. Ponadto w toku kontroli NIK odbyło się pierwsze ze spotkań, w ramach konsultacji z poszczególnymi samorządami powiatu oraz przedstawicielami Agencji Nieruchomości Rolnych, w trakcie którego przypomniano o obowiązku założenia gminnej ewidencji oraz przyjęcia programu opieki nad zabytkami.

⁶⁴ NIK porównała stan zabytków przedstawiony w kartach, ze stanami ustalonymi podczas przeprowadzonych oględzin oraz kontroli PINB zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru, podczas kontroli 24 gmin.

- **WUOZ w Zielonej Górze** oferował⁶⁵ oraz na bieżąco udzielał pomocy i konsultacji przy zakładaniu GEZ, a w przypadku powtarzających się wątpliwości (np. dotyczących rozbiórki obiektów ujętych w gminnej ewidencji) pisemnie je wyjaśniał⁶⁶.

Warmińsko-Mazurski WKZ mimo niewielkiej liczby gmin prowadzących gminną ewidencję i upływu ponad dwóch lat od obowiązkowego terminu jej założenia (5.12.2012 r.), nie podejmował działań w celu założenia gminnej ewidencji przez pozostałe gminy w województwie. Działania takich nie podejmował również Wielkopolski WKZ, jednak w przypadku tego województwa gminną ewidencję posiadało niemalże 80% gmin.

- **WUOZ w Poznaniu** w kontrolowanym okresie nie prowadził działań mających na celu wspomaganie j.s.t. przy prowadzeniu gminnych ewidencji zabytków. Wielkopolski WKZ wyjaśnił m.in., że prowadzenie gminnej ewidencji zabytków jest zadaniem gminy, a nie wojewódzkiego konserwatora zabytków, który nie posiada możliwości kadrowych, aby wspomagać w tym zakresie j.s.t.

Konserwator Kujawsko-Pomorski nie dysponował informacjami o liczbie gmin prowadzących gminną ewidencję i nie podejmował działań w celu uzyskania takich danych. Jak wyjaśnił, poza wsparciem merytorycznym nie ma możliwości wywarcia realnego wpływu na j.s.t., którego efektem będzie założenie i uchwalenie przez nie gminnej ewidencji.

Po zmianie art. 22 ust. 5 ustawy o ożonizacji, z dniem 5.06.2010 r. wójtowie, burmistrzowie i prezydenci uzyskali uprawnienie włączania do gminnej ewidencji (w porozumieniu z wojewódzkimi konserwatorami) innych zabytków nieruchomych niż wpisane do rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji. Na 683 gmin⁶⁷ z uprawnienia tego skorzystało 100 gmin (14,6%). Najwięcej w województwie zachodniopomorskim – 78 na 114 (68,4%), najmniej w warmińsko-mazurskim – 3 na 116 (2,6%). Opiniowanie wniosków o wpis do gminnej ewidencji trwało od dwóch (WUOZ w Szczecinie) do 397 dni (WUOZ w Olsztynie). W jednym przypadku wnioski gminy nie zostały rozpatrzone. Na przykład:

- **WUOZ w Olsztynie** otrzymał w I półroczu 2014 r. trzy wnioski Gminy Dobre Miasto, które do 10.04.2015 r. (dzień zakończenia czynności kontrolnych w jednostce) nie zostały zaopiniowane.

3.1.2. Jednostki samorządu terytorialnego

Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków

Gminną ewidencję w formie kart adresowych założyły i prowadziły 22 j.s.t (z 24 zbadanych⁶⁸). Zadanie to nie było realizowane przez Miasto Żagań i Miasto Żary (j.s.t. z Porozumieniem), mimo że termin na ich założenie upłynął w grudniu 2012 roku.

- **W UM Żagań**, jako przyczynę niezłożenia gminnej ewidencji, Miejski Konserwator wskazał m.in. konieczność uaktualnienia danych zawartych w wykazie przekazanym przez Lubuskiego WKZ.
- **W UM w Żarach**, Miejski Konserwator wyjaśnił, że opracowanie gminnej ewidencji zostało zlecone firmie zewnętrznej w 2012 r. za kwotę 16,8 tys. zł. Jednak zleceniobiorca, jak dotąd, nie przekazał Urzędowi zamówionej ewidencji. Działania Urzędu w zakresie zlecenia i opracowania projektu gez podjęto dopiero po upływie 1,5 roku od otrzymania wykazów od Lubuskiego WKZ⁶⁹. Termin na jej wykonanie upłynął 15.11.2012 r. Do czasu zakończenia kontroli Urząd nie wyegzekwował od wykonawcy ani przedmiotu umowy (gminnej ewidencji) ani kar umownych (które do dnia rozpoczęcia kontroli, tj. 19.03.2015 r. wyniosły 71,4 tys. zł). Nie skorzystano również z możliwości odstąpienia od umowy.

⁶⁵ W kierowanych do jednostek samorządowych pismach zawierano m.in. dane kontaktowe pracowników WUOZ zajmujących się problematyką GEZ.

⁶⁶ Np. pismo Lubuskiego WKZ z dnia 4.08.2011 r.

⁶⁷ Liczba gmin na terenie pięciu kontrolowanych województw – bez województwa pomorskiego.

⁶⁸ Na obszarze sześciu kontrolowanych województw zbadano działalność 24 gmin (z 825), tj. 2,9%.

⁶⁹ Wykazy otrzymano 3 i 6.12.2010 r., umowę na wykonanie gez zawarto 29.05.2012 r.

Rozbieżności w ilości zabytków pomiędzy gminnymi ewidencjami a danymi uzyskanymi od wojewódzkich konserwatorów zabytków

Pomimo upływu ponad czterech lat od uzyskania od wojewódzkich konserwatorów wykazów zabytków wpisanych do rejestru i innych objętych wojewódzką ewidencją, gminna ewidencja zgodna była z danymi uzyskanymi od wojewódzkich konserwatorów jedynie w pięciu j.s.t.⁷⁰. Nadal w 17 gminach, tj. 70,8% skontrolowanych (w tym w siedmiu z Porozumieniem), nie było zgodności między liczbą zabytków ujętych w gminnej ewidencji, a podawaną przez wojewódzkich konserwatorów. W skrajnym przypadku różnice te wynosiły nawet 1.268 zabytków. Przyczynami rozbieżności było m.in. w pięciu gminach niezakończenie kart adresowych dla części zabytków, w czterech gminach zmiana sposobu liczenia zabytków⁷¹, a w dwóch gminach zarówno brak kart adresowych dla części zabytków jak i zmiana sposobu liczenia zabytków. Na przykład:

- **w UM w Olsztynie** (j.s.t. z Porozumieniem) według gez na obszarze Miasta Olsztyna znajdowało się 1.761 zabytków, w tym 423 wpisanych do rejestru⁷². Natomiast z informacji udzielonej przez Warmińsko-Mazurskiego WKZ wynikało, że na terenie miasta Olsztyna znajdowały się 493 zabytki, w tym 429 wpisanych do rejestru, tj. o 1.268 mniej. Miejski Konserwator w Olsztynie nie znał przyczyn rozbieżności pomiędzy ewidencjami.
- **w UMiG w Radzynie Chełmińskim** (j.s.t. bez Porozumienia) karty adresowe założono tylko dla zabytków wpisanych do rejestru. Burmistrz wyjaśnił, że nie podjęto czynności założenia kart adresowych dla 215 innych zabytków objętych wojewódzką ewidencją z uwagi na trudną sytuację finansową gminy.

Niezałożenie kart adresowych dla części zabytków potwierdzają również wyniki ankiet, z których wynika, że w 133 gminach, na których terenie znajdowały się 72.272 zabytki, karty adresowe założono dla 57.745 (79,9%).

Włączanie do gminnej ewidencji zabytków innych zabytków wyznaczonych przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków

Od dnia 6.06.2010 r.⁷³ siedem gmin (z 24, tj. 29,2%) skorzystało z ustawowej możliwości objęcia gminną ewidencją innych zabytków nieruchomości niż wpisane do rejestru i objęte wojewódzką ewidencją. W poszczególnych gminach liczba takich zabytków wyniosła od 102 (Miasto Łębork) do 3.287 (Miasto Szczecin). W okresie objętym kontrolą, trzy gminy (z 24) zdecydowały się na włączenie do gminnej ewidencji zabytków wyznaczonych przez burmistrza lub prezydenta miasta.

W badaniu ankietowym 50,4% gmin wskazało, że w prowadzonej przez nie gminnej ewidencji znajdują się również zabytki wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

W przypadku jednej gminy włączano zabytki do gminnej ewidencji bez wiedzy Zachodniopomorskiego WKZ.

- **W UM Szczecinek**⁷⁴ do gminnej ewidencji, bez wcześniejszego uzgodnienia z Zachodniopomorskim WKZ, włączono 184 zabytki wyznaczone przez Burmistrza, dla których sporządzono karty adresowe. Postępowanie to było niezgodne z procedurą wynikającą z art. 22 ust. 5 pkt 3 ustawy o ozionz.

⁷⁰ W trzech gminach z Porozumieniem (Miasta: Tczew, Elbląg, Ostrów Wlkp.) oraz w dwóch gminach bez Porozumienia (Miasta: Łębork, Kartuzy).

⁷¹ Zmiana sposobu liczenia i wykazywania zabytków wynikała z przyjętej przez Narodowy Instytut Dziedzictwa interpretacji, wg której za podstawę ustalenia liczby zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru przyjmuje się liczbę obiektów wymienionych w decyzji rozstrzygnięciu decyzji o wpisie do rejestru pomijając elementy składowe obiektu. Dotychczas jako jeden zabytek liczony był cały zespół, w skład którego wchodziła większa ilość obiektów.

⁷² Według stanu na 28.02.2015 r.

⁷³ Tj. od dnia wprowadzenia przepisu określającego, że gminna ewidencja obejmuje również inne zabytki nieruchomości wyznaczone przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta, w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

⁷⁴ Urząd objęty kontrolą rozpoznawczą.

Z uwagi na brak wymogów w obowiązujących przepisach, o fakcie włączania do gminnej ewidencji wyznaczonych przez burmistrza lub prezydenta zabytków, nie informowano właścicieli tych obiektów. Na przykład:

- **w UM Szczecin** (j.s.t. z Porozumieniem) w okresie objętym kontrolą gminną ewidencją objęto 64 zabytki wyznaczone przez Prezydenta Miasta. W każdym przypadku odbyło się to w porozumieniu z Zachodniopomorskim WKZ. O ich włączeniu do gez Miasto nie informowało ich właścicieli.

Karty adresowe

Gminną ewidencję w formie kart adresowych prowadzono w 22 gminach. Większość kart adresowych (2.264 z 3.468 zbadanych, tj. 65,3%⁷⁵), założono przed 2.06.2011 r., tj. przed wejściem w życie obecnie obowiązującego rozporządzenia w sprawie prowadzenia rejestru zabytków regulującego m.in. prowadzenie ewidencji zabytków. Najstarsze karty pochodziły z 1989 r. i zgodnie z ww. rozporządzeniem, nie wymagały one aktualizacji lub zmian. Na 1.204 karty założone po 2.06.2011 r., w przypadku 45 kart (3,7%) w dwóch gminach stwierdzono nieprawidłowości. Na przykład:

- **w UM w Łęborku** (j.s.t. bez Porozumienia) w wersjach elektronicznych kart adresowych zabytków tworzonych w listopadzie 2013 r., w pięciu przypadkach (10% próby) nie był wypełniony pkt 2 karty (czas powstania), a w 36 przypadkach (72%) nie wypełniono pkt 8 karty (fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym), tj. nie spełniały wymogu wynikającego z § 17 rozporządzenia Ministra KiDN z 26.05.2011 r.

Inne zagadnienia związane z prowadzeniem gminnej ewidencji zabytków

Gminna ewidencja została wprowadzona zarządzeniem burmistrza lub prezydenta miasta w 10 z 22 gmin, które założyły gminną ewidencję. Działanie takie NIK uznaje za przykład dobrej praktyki. O wadze problemu wynikającego z braku dokumentu wprowadzającego gez, świadczy przykład Miasta Bydgoszcz.

- **W UM Bydgoszczy** (j.s.t. z Porozumieniem) w kwietniu 2014 r. wydano decyzję zezwalającą na rozbiórkę obiektu znajdującego się w gminnej ewidencji (objęty był również wojewódzką ewidencją, nie był wpisany do rejestru). Decyzję tą wydano z naruszeniem art. 39 ust. 3 ustawy Prawo budowlane, tj. bez uzgodnienia z Miejskim Konserwatorem. Ustalono, że przyczyną tego był brak dokumentu o przyjęciu i założeniu gminnej ewidencji. W trakcie kontroli stwierdzono, że pracownicy Urzędu w jednych sprawach powoływali się na gminną ewidencję (opinie i uzgodnienia wydawane przez MKZ), a w innych uznawali, że gminna ewidencja nie istnieje (decyzja Prezydenta Miasta odmawiająca uchylecia zgody na rozbiórkę tego budynku magazynowego).

Przykładem dobrej praktyki w prowadzeniu gminnej ewidencji było również publikowanie wykazów zabytków objętych ewidencją na stronach internetowych urzędu. Na 22 gminy, które prowadziły gminną ewidencję praktykę tą zastosowano w 17⁷⁶.

W jednej z kontrolowanych gmin stwierdzono, że przy zmianie gminnej ewidencji, skutkującej zmniejszeniem liczby zabytków nią objętych, nie nastąpiła zmiana mpzp. W wyniku powyższego, w mpzp pozostały zapisy ustalające formę i zakres ochrony dla obiektów pomimo, że aktualnie nie były objęte żadną z ewidencji zabytków.

- **W UM Kołobrzeg** (j.s.t. z Porozumieniem), w mpzp Miasta Kołobrzeg ustalone były zasady ochrony dla obiektów określonych w planach jako zabytki, które w gminnej ewidencji przyjętej w 2014 r. nie zostały ujęte, a znajdowały się we wcześniejszej gez. Np.: w mpzp „Nr 8 Uzdrowisko Zachód” ustalono zasady ochrony

⁷⁵ W przypadku sześciu gmin, wszystkie skontrolowane karty zostały założone przed 2.06.2011 r., a w pięciu gminach wszystkie badane karty założone zostały po tej dacie.

⁷⁶ UM Bydgoszcz, UM Chełmno, UM w Gdańsku, UM w Tczewie, UM w Olsztynie, UM w Elblągu, UM w Gnieźnie, UM w Ostrowie Wielkopolskim, UM Szczecin, UM Kołobrzeg, UMiG w Radzynie Chełmińskim, UM w Koronowie, UM Nowe Miasto Lubawskie, UM Gminy Łobżenica, UM w Środzie Wielkopolskiej, UM w Mieszkowicach, UM w Koźuchowie.

konserwatorskiej dla 27 obiektów określonych jako budynki zabytkowe, w mpzp „5 – Trzebiatowska” zasady ochrony dziedzictwa kulturowego zostały ustalone dla 25 obiektów. Prezydent Miasta wyjaśnił, że żaden przepis prawa nie nakazuje obligatoryjnej zmiany mpzp, po dokonaniu modyfikacji wykazu obiektów ujętych w gez. Zmiany planów w zakresie obiektów objętych w nich ochroną konserwatorską, będą podejmowane na wniosek właścicieli obiektów, które nie są już ujęte w gez, bądź w przypadku wywołania zmiany planu dla jakiegoś obszaru.

3.2 Współpraca wojewódzkich konserwatorów zabytków z jednostkami samorządu terytorialnego przy sporządzaniu programów opieki nad zabytkami

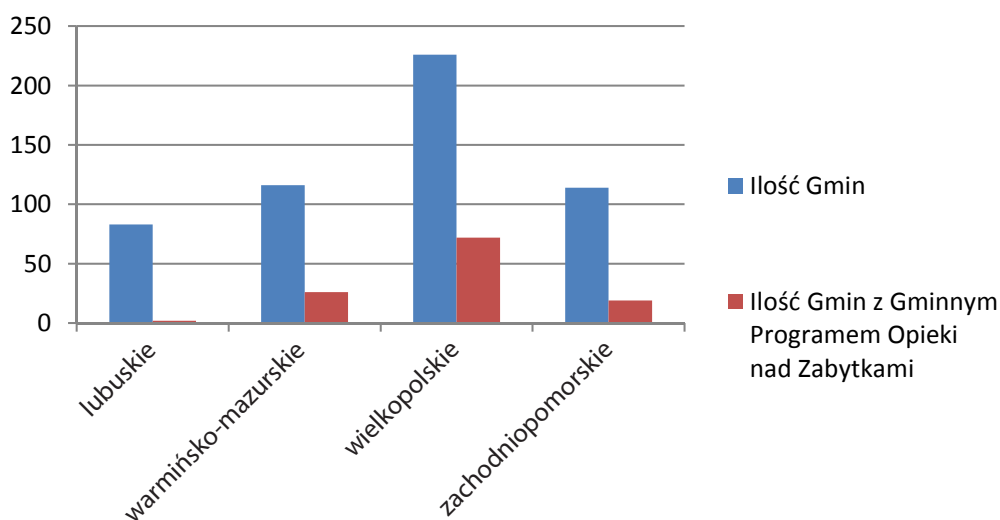
3.2.1. Wojewódzkie Urzędy Ochrony Zabytków

Według Krajowego Programu na dzień 12.05.2014 r. obowiązywały 454 gminne programy (na 2.479 gmin, w tym 66 miast na prawach powiatu, tj. 18,3%), 47 powiatowych programów opieki nad zabytkami (na 314 powiatów, tj. 15,0%) oraz 13 wojewódzkich programów opieki nad zabytkami (na 16 województw, tj. 81,3%)⁷⁷.

Według danych posiadanych przez czterech wojewódzkich konserwatorów (bez Kujawsko-Pomorskiego), tylko 119 gmin (22,1%) posiadało obowiązujący program opieki. Najwięcej gmin w województwie wielkopolskim (31,9%), a najmniej w województwie lubuskim (2,4%)⁷⁸. Kujawsko-Pomorski WKZ nie gromadził danych na podstawie, których można ustalić ile j.s.t. z terenu województwa posiada obowiązujący program opieki nad zabytkami.

Udział gmin z programem opieki w ogólnej liczbie gmin w poszczególnych województwach (bez kujawsko-pomorskiego) przedstawia wykres nr 2.

Wykres nr 2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników kontroli.

⁷⁷ W Krajowym Programie wskazano: „Źródło: opracowanie własne Ministra KiDN na podstawie Dzienników Urzędowych Województw, stan na 12.05.2014 r.; aktualna mniejsza liczba gminnych programów wynika z wygaśnięcia części dokumentów z końcem 2013 r.”.

⁷⁸ Według danych dostępnych w WUOZ, na koniec lutego 2015 r. w województwie wielkopolskim programy opieki posiadały 72 gminy (na 226), siedem powiatów oraz samorząd wojewódzki; w województwie warmińsko-mazurskim 26 gmin (na 116) i siedem powiatów; w województwie zachodniopomorskim 19 gmin (na 114) i samorząd województwa; w województwie lubuskim dwie gminy (na 83) i samorząd województwa.

Dwóch wojewódzkich konserwatorów podejmowało działania w celu opracowania przez pozostałe gminy programów opieki.

- **WUOZ w Zielonej Górze**, w piśmie z 4.06.2009 r. poinformował j.s.t. o obowiązku sporządzenia programu opieki, wskazując jednocześnie główne cele, tryb jego przyjęcia, elementy, które powinien zawierać oraz zarekomendował Poradnik metodyczny, jako zawierający szczegółowe informacje o sposobie opracowywania programu. Pismo dotyczące obowiązku sporządzenia gminnego programu zostało wysłane do j.s.t., także w trakcie kontroli NIK⁷⁹.
- **WUOZ w Szczecinie** w 2011 r. poinformował wszystkie samorządy o konieczności sporządzenia programu opieki nad zabytkami. W ocenie Zachodniopomorskiego WKZ przyczyną braku aktualnych programów było finansowe obciążenie gmin realizacją spraw bieżących i inne istotniejsze, wg j.s.t., priorytety np. zdrowie i szkolnictwo.

Pozostali wojewódzcy konserwatorzy nie podejmowali działań w zakresie opracowania i przyjęcia przez j.s.t. programu opieki nad zabytkami.

- **WUOZ w Olsztynie**. Warmińsko-Mazurski WKZ wyjaśnił, że nie jest on organem nadzorczym nad j.s.t. i nie ma uprawnień do wskazywania im działań, ani nie został zobowiązany do tego przepisami prawa. Podał również, że głównymi przyczynami nieposiadania przez j.s.t. aktualnie obowiązujących programów opieki nad zabytkami były: brak środków finansowych na sporządzenie tego dokumentu, a także brak gminnej ewidencji, która jest podstawą do tworzenia tych programów.
- **WUOZ w Poznaniu**. Wielkopolski WKZ wyjaśnił, że nie jest jego zadaniem oferowanie dodatkowej pomocy w realizacji obowiązku ustawowego, który należy do gminy lub powiatu.

Pięciu wojewódzkich konserwatorów zaopiniowało, zgodnie z wymogiem określonym w art. 87 ust. 3 ustawy o ożonoz, łącznie 157 programów opieki, z tego: 142 gminne programy opieki nad zabytkami, 12 powiatowych i trzy wojewódzkie. W terminie do 50 dni zaopiniowano 98 programów, od 51 do 100 dni – 44 programy, od 101 dni do 1 roku – 11 programów, powyżej jednego roku – cztery programy⁸⁰. W każdym ze zbadanych 15 opiniowanych programów odniesiono się do celów wyszczególnionych w art. 87 ust. 2 ustawy o ożonoz. Wojewódzcy konserwatorzy zgłosili uwagi do czterech programów, które zostały uwzględnione. W trzech z 15 programów zostały przyjęte działania zmierzające do udostępniania zwiedzającym zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, a będących własnością osób prywatnych. Na przykład:

- **WUOZ w Olsztynie** zaopiniował m.in. Programy dotyczące Powiatu Nowomiejskiego, Gminy Rybno oraz Gminy Nidzica, które zakładały podejmowanie działań zmierzających do udostępniania zwiedzającym zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru, a będących własnością osób prywatnych.

Dobre praktyki

NIK, jako dobrą praktykę wskazuje zamieszczanie w programach działań zachęcających prywatnych właścicieli zabytków wpisanych do rejestru do ich udostępniania (wraz z określeniem zasad) zwłaszcza, gdy prace konserwatorskie lub restauratorskie na tych obiektach były finansowane z wykorzystaniem środków publicznych.

3.2.2. Jednostki samorządu terytorialnego

Gminne Programy Opieki nad Zabytkami

Programy opieki nad zabytkami przyjęte przez gminy są elementem polityki samorządowej. Powinny służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego⁸¹. Na poziomie gminy, nieodzownym warunkiem do ich rzetelnego opracowania jest posiadanie pełnej i aktualnej ewidencji zabytków.

⁷⁹ Pismo Lubuskiego WKZ z dnia 17.03.2015 r.

⁸⁰ Cztery Programy powyżej jednego roku – dot. WUOZ w Poznaniu.

⁸¹ Poradnik metodyczny „Program opieki nad zabytkami” opracowany przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, zob.: <http://>

Gminy prowadzą ewidencję zabytków w celu zebrania i opracowania istotnych informacji o obiektach zabytkowych, koniecznych do prowadzenia planowej polityki i działalności konserwatorskiej, w tym na etapie sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz sporządzania programów opieki nad zabytkami⁸².

Na koniec lutego 2015 r. gminnego programu nie miało 17 j.s.t. (z 24 zbadanych, tj. 70,8%), co stanowiło naruszenie art. 87 ust. 1 ustawy o ozionz. W dziewięciu gminach (w tym w czterech gminach z Porozumieniem), programu takiego nie przyjęto od wejścia w życie ustawy o ozionz, tj. od listopada 2003 roku. Na przykład:

- **w UM w Gdańsku** (j.s.t. z Porozumieniem) nie sporządzono do czasu kontroli gminnego programu. Miejski Konserwator wyjaśnił m.in., że gminna ewidencja, która jest podstawą jego opracowania, została założona dopiero w 2014 r. Do końca 2014 r. dokonywane były znaczące zmiany w wojewódzkiej i gminnej ewidencji, związane z włączeniem obiektów na byłych terenach stoczni, co było bezpośrednim powodem niepodjęcia działań w celu sporządzenia takiego programu. (...);
- **w UM Nowe Miasto Lubawskie** (j.s.t. bez Porozumienia), Burmistrz nie sporządził gminnego programu, a także nie zwracał się do Warmińsko-Mazurskiego WKZ o wytyczne do jego opracowania. Burmistrz wyjaśnił, że brak Programu wynikał z niezaplanowania realnych działań w sferze ochrony zabytków wskutek ograniczonych możliwości finansowych gminy oraz realizacji innych zadań. Zaznaczył, że z uwagi na wieloletnie opóźnienie w rozwoju, gmina posiada bardzo duże potrzeby inne niż ochrona zabytków (kanalizacja, drogi).

W kolejnych ośmiu j.s.t. (w tym w czterech gminach z Porozumieniem) gminnego programu nie było, pomimo, że poprzedni przestał obowiązywać. Na przykład:

- **UM w Gnieźnie** (j.s.t. z Porozumieniem) nie posiadał aktualnego gminnego programu. Ostatni obejmował lata 2009–2012, a wykonanie nowego zaplanowano na 2016 r. Wyjaśniono, że zwłoka wynikała z wykonywania zadań organu ochrony zabytków przez jedną osobę;
- **w UM w Koronowie** (j.s.t. bez Porozumienia) do 2011 r. obowiązywał gminny program na lata 2008–2011. Nie sporządzono kolejnego na lata 2012–2015. Burmistrz wyjaśnił, że na terenie miasta i gminy Koronowo w ostatnim czasie nastąpiły liczne zmiany dotyczące danych adresowych. Wprowadzono nazwy ulic tam, gdzie obowiązywała numeracja ciągła. Proces ten znacznie utrudnił przygotowywanie nowych kart gminnej ewidencji zabytków. Aktualnie trwało sporządzanie gminnego programu na lata 2015–2018.

Na siedem gmin, które posiadały aktualny gminny program, dwie przyjęły je po raz pierwszy (Miasta Bydgoszcz, Stargard Szczeciński), a pięć po raz kolejny (Miasta Chełmno, Olsztyn, Szczecin, Gminy Mieszkowice, Środa Wielkopolska). Tylko w przypadku Gmin Mieszkowice oraz Środa Wielkopolska programy te obejmowały osiem następujących po sobie lat.

Opracowanie gminnych programów zlecane było firmom zewnętrznym, a koszt poszczególnych programów wynosił od 2,5 tys. zł (Gmina Mieszkowice) do 27,0 tys. zł (Miasto Bydgoszcz).

W jednym przypadku stwierdzono niegospodarne wydatkowanie środków.

- **W UM Żagań** (j.s.t. z Porozumieniem) pomimo braku gminnej ewidencji, stanowiącej podstawę do sporządzenia programu, w grudniu 2012 r. zlecono, za kwotę 8,7 tys. zł brutto, wykonawcy zewnętrznemu opracowanie programu w terminie do 31.05.2013 r., uwzględniającego m.in.: charakterystykę zasobów i analizę stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy, ocenę stanu dziedzictwa kulturowego z analizą szans i zagrożeń, założenia programowe, zasady oceny oraz źródła finansowania programu. Wynagrodzenie wypłacono 21.06.2013 r. po sporządzeniu protokołu zdawczo-odbiorczego i przedłożeniu rachunku. Opracowany dokument nie był przedkładany do opinii Lubuskiego WKZ. Burmistrz wyjaśnił, że zlecono opracowanie gminnego programu, jednak ze względu na brak gminnej ewidencji nie przedłożono go do zaopiniowania i uchwalenia.

Według wyników badania ankietowego gminny program opracowało 45 j.s.t. (ze 133 ankietowanych gmin, tj. 33,8%). Z pozostałych gmin, 43 nie opracowały programu m.in. z powodu braku

www.nid.pl/upload/iblock/5b9/5b969b15ceca07b4ed33ae2020cde48e.pdf.

⁸² „Cel i zakres ewidencji zabytków” – opracowanie Narodowego Instytutu Dziedzictwa, 2011 r., zob.:

http://www.nid.pl/pl/Dla_specjalistow/Badania_i_dokumentacja/zabytki-nieruchome/instrukcje-wytyczne-zalecenia/

środków finansowych, a 16 z powodu nieprowadzenia gminnej ewidencji. Według pięciu gmin nie było potrzeby opracowania programu. Jednocześnie 34 wskazały, że program jest w trakcie opracowywania.

Opiniowanie gminnych programów

Na koniec lutego 2015 r. obowiązywało siedem gminnych programów. Wszystkie zostały zaopiniowane przez wojewódzkiego konserwatora. W jednym przypadku gminny program został przyjęty, pomimo negatywnej opinii Warmińsko-Mazurskiego WKZ.

- **UM w Olsztynie.** Warmińsko-Mazurski WKZ wydał negatywną opinię m.in. ze względu na: brak założeń doprowadzenia do korelacji pomiędzy Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Olsztyna z programem; nieopracowanie kryteriów dopuszczalności wykonania dociepleń elewacji budynków, wymiany pokryć dachowych oraz stolarki otworowej w obiektach i zespołach ujętych w gminnej ewidencji; nieuwzględnienie przy sporządzaniu programu konieczności weryfikacji ewidencji dla m. Olsztyna. Prezydent Miasta wyjaśnił m.in., że program został opracowany na podstawie poradnika metodycznego Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków, pomimo kilkukrotnych modyfikacji i aktualizacji nie uzyskał on pozytywnej opinii Warmińsko-Mazurskiego WKZ, a jednocześnie zgłaszano do niego inne, kolejne uwagi i zastrzeżenia.

Postanowienia o zakresie współpracy z wojewódzkim konserwatorem znalazły się jedynie w trzech gminnych programach (dla Miasta Chełmno, Miasta i Gminy Środa Wielkopolska, Miasta i Gminy Mieszkowice).

Wskaźniki oceny realizacji gminnych programów opieki nad zabytkami

W żadnym z siedmiu obowiązujących programów oraz trzech, których okres obowiązywania upłynął z końcem 2014 r., nie było wskaźników mających służyć ocenie realizacji. Natomiast w trzech programach przyjęte wskaźniki zostały określone w sposób niemierzalny. Na przykład:

- **w UM w Ostrowie Wielkopolskim** (j.s.t. z Porozumieniem), w gminnym programie na lata 2011–2014 wskazane zostały zadania do realizacji. Nie zostały natomiast wyznaczone: jednostki do ich realizacji, jednostki współpracujące przy realizacji poszczególnych zadań, wartości szacunkowe niezbędnych nakładów na realizację tych zadań, terminy ich realizacji, wskaźniki/rezultaty, jakie zostaną osiągnięte (np. w skali roku) po wykonaniu poszczególnych zadań;
- **w UM w Stargardzie Szczecińskim** (j.s.t. bez Porozumienia), w gminnym programie określono m.in. następujące mierniki realizacji programu: poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami; wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba obiektów poddanych rewaloryzacji; wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych tym pracom; stopień (w %) objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego; liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych; liczba zrealizowanych konkursów, wystaw – bez wskazania ich wartości liczbowej.

Sprawozdania z realizacji gminnych programów opieki nad zabytkami

Siedmiu (z 13) burmistrzów i prezydentów, w tym w pięciu gminach z Porozumieniem, nie przedłożyło radom sprawozdań z realizacji gminnych programów. Na przykład:

- **w UM w Tczewie** (j.s.t. z Porozumieniem), Prezydent Miasta nie złożył Radzie Miejskiej sprawozdania z realizacji gminnego programu na lata 2010–2013. Wyjaśnił, że w związku z przesunięciem terminu wdrożenia kolejnego programu dla Miasta Tczewa i przedstawienia go nowo wybranej Radzie Miejskiej (na okres kadencji 2015–2018), zdecydowano o przedłożeniu sprawozdania z „Gminnego programu dla Miasta Tczewa na lata 2011–2013” równocześnie z nowym Programem.
- **w UM Kołobrzeg** (j.s.t. z Porozumieniem), w latach 2013–2014 nie złożono sprawozdania z realizacji gminnego programu przyjętego na lata 2009–2012 i realizowanego w latach 2010–2013, pomimo że poprzednie sprawozdanie przedstawiono Radzie Miasta 17.11.2011 r. Sprawozdanie z realizacji programu za lata 2012–2013 zostało przedstawione dopiero 25.03.2015 r., tj. w trakcie kontroli NIK i po upływie ponad trzech lat od poprzedniego.

Zdaniem NIK, w sytuacji, gdy programy opieki nad zabytkami nie zawierają ustalonych wskaźników oceny ich realizacji, to przedkładane sprawozdania poza opisem podjętych działań, nie stanowią rzetelnej oceny realizacji przyjętych w programie celów i zadań.

3.3 Wykorzystanie środków finansowych na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie wojewódzkich konserwatorów zabytków z jednostkami samorządu terytorialnego

3.3.1. Wojewódzkie Urzędy Ochrony Zabytków

Szacowanie niezbędnych nakładów i przekazywanie środków na opiekę nad zabytkami

W „Raporcie na temat funkcjonowania systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce po roku 1989”, opracowanym w 2008 r. na zlecenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, niezbędne roczne nakłady na utrzymanie i poprawę stanu zachowania zabytków oszacowano na kwotę ok. 10 mld zł rocznie. Powyższe opracowanie sporządzono m.in. na podstawie „Raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych” z 2004 r. Wyszczególniono w nim liczbę zabytków w województwach – na terenie sześciu kontrolowanych – 18.462⁸³ (tj. 38,4% z 48.107 w całym kraju), które podzielono na kategorie (np. sakralne, przemysłowe) oraz wskazano zakres niezbędnych prac do wykonania⁸⁴. NIK na podstawie opisanych w Raporcie z 2008 r. zasad oszacowała, że dla ww. 18.462 zabytków⁸⁵ całkowita wartość odtworzeniowa powinna wynosić ok 47 mld zł⁸⁶, a kwota niezbędnych nakładów rocznych 4,7 mld zł.

W czterech WUOZ z pięciu kontrolowanych, w badanym okresie nie była szacowana wartość niezbędnych do poniesienia nakładów w celu utrzymania lub poprawy stanu zachowania obiektów zabytkowych.

Lubuski WKZ ustalił wartość nakładów na 23 zabytki o złym stanie technicznym, z 4.520 zabytków wpisanych do rejestru.

- **W WUOZ w Zielonej Górze** niezbędne nakłady finansowe na prace i roboty związane z remontem 23 zagrożonych zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków z terenu województwa lubuskiego określono na 14,2 mln zł. Wartość dotacji udzielonych przez Lubuskiego WKZ w latach 2013–2014 wyniosła 0,6 mln zł.

Wojewódzcy konserwatorzy ewidencjonowali dotacje udzielone przez Ministra KiDN, samorząd województwa, powiaty i gminy. Minister KiDN przyznał⁸⁷ w badanym okresie⁸⁸ 502 dotacje na kwotę 109,9 mln zł. Wojewódzcy konserwatorzy⁸⁹ udzielili 310 dotacji na kwotę 5,5 mln zł, 22 kontrolowane gminy⁹⁰ 193 dotacje na kwotę 12,5 mln zł.

WUOZ nie dysponowały informacjami o środkach zagranicznych lub krajowych innych niż dotacje, o których mowa w art. 77 ustawy o ożionz, jakie właściciele obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru uzyskali na wykonanie prac konserwatorskich i remontowych. Wykonywane prace na obiektach zabytkowych często prowadzone były w ramach projektów, których przedmiot

⁸³ Wg stanu na 28.02.2015 r. na terenie sześciu kontrolowanych województw było ujętych w rejestrze 27.788 zabytków. W raporcie wskazano, że wg stanu na 31.12.2007 r. wszystkich ujętych w rejestrze było 24.428 zabytków.

⁸⁴ Nie wymaga, drobne naprawy, remont zabezpieczający, remont kapitalny.

⁸⁵ Patrz przypis 53.

⁸⁶ Wg poziomu cen przyjętego w Raporcie.

⁸⁷ Właścicielom zabytków z terenu sześciu województw obejmujących 825 gmin.

⁸⁸ Tj. w latach 2013–2014 oraz w I kwartale 2015 r.

⁸⁹ Z Pomorskim WKZ.

⁹⁰ Dwie gminy nie udzielały dotacji.

poza renowacją lub restauracją zabytków obejmował także inne działania. Tylko w przypadku zabytków będących własnością 11 gmin, z innych źródeł (m.in. Regionalne Programy Operacyjne), otrzymało wsparcie w łącznej kwocie 37.133,8 tys. zł, co stanowiło aż 32,2% całkowitej wartości dotacji, przyznanych przez Ministra KiDN i wojewódzkich konserwatorów właścicielom zabytków położonych na obszarze 825 gmin. W ocenie NIK, są to środki o znacznej wartości, które nie są ewidencjonowane jako środki związane z ochroną zabytków, a co może mieć istotny wpływ na racjonalne gospodarowanie środkami publicznymi. Na przykład:

- **Miasto Olsztyn** otrzymało 972,7 tys. zł z Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury 2007–2013 z tytułu realizacji projektu „Rewaloryzacja Parku Miejskiego Podzamcze w Olsztynie – I etap”; 3.642,9 tys. zł z EFRR Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury 2007–2013 z tytułu realizacji projektu „Rewitalizacja Tartaku Ralphaelsohnów na Centrum Techniki i Rozwoju Regionu Muzeum Nowoczesności”; 8.724,2 tys. zł z Programu Operacyjnego Warmia i Mazury 2007–2013 z tytułu realizacji projektu „Poprawa estetyki i atrakcyjności przestrzeni śródmieścia-budowa Parku Centralnego i rewaloryzacja Parku Miejskiego Podzamcze – II etap”.
- **Miasto Kołobrzeg** na podstawie umowy zawartej 18.12.2012 r. z Samorządem Województwa, Miasto otrzymało dofinansowanie operacji pn. „Ochrona i zabezpieczenie zabytku poprzez renowację budynku XIV-wiecznego Ratusza, wyposażenie w windę dla osób niepełnosprawnych oraz remont pomieszczeń”, w wysokości 1.370 tys. zł, z czego 1.027,5 tys. zł stanowiło współfinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Rybackiego. Dofinansowanie udzielone zostało w ramach Programu Operacyjnego „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007–2013”, środek 4.1 „Rozwój obszarów zależnych od rybactwa”.
- **Miasto Stargard** w latach 2013–2015 (do 28.02.) na opiekę nad zabytkami otrzymało: a) 1.487 tys. zł z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007–2013 na realizację projektów „Stargard klejnot Pomorza – rewitalizacja Ratusza miejskiego w Stargardzie Szczecińskim” oraz „Stargard klejnot Pomorza – renowacja historycznej zabudowy miasta – Remont murów obronnych przy ul. Strażniczej i Sukienniczej w Stargardzie Szczecińskim stanowiących Pomnik Historii”, b) 5.709,8 tys. zł z INTERREG IV A Program operacyjny Celu 3 „Europejska Współpraca Terytorialna” – Współpraca Transgraniczna Krajów Meklemburgia – Pomorze Przednie / Brandenburgia i Rzeczypospolitej Polskiej (Województwo Zachodniopomorskie) 2007–2013 z tytułu realizacji m.in. projektu: „Bramy, które łączą – renowacja Bramy Wałowej w Stargardzie Szczecińskim oraz odbudowa Bramy Młyńskiej w Bernau”.

Prowadzenie wykazów i informowanie o udzielonych dotacjach

Wojewódzcy konserwatorzy realizowali, poza dwoma przypadkami, obowiązki określone w art. 82 ust. 3 ustawy o ożoniz, związane z prowadzeniem wykazów i wzajemnym informowaniem się o przyznaniu dotacji. Natomiast 13 z 24 gmin nie informowało innych podmiotów o udzielonych dotacjach, co skutkowało nierzetelnymi danymi, którymi dysponowali wojewódzcy konserwatorzy i Minister KiDN.

- **WUOZ w Olsztynie** nie poinformował Ministra KiDN ani Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego o udzieleniu jednej z gmin dotacji w kwocie 48 tys. zł na prace remontowe przy obiekcie zabytkowym.
- **WUOZ w Poznaniu** nie poinformował właściwych j.s.t. i Ministra KiDN o wprowadzonej w 2013 r. zmianie przedmiotu dofinansowania kosztów prac przy zabytku nieruchomym, która początkowo obejmowała renowację i konserwację ścian wewnętrznych kościoła parafialnego a ostatecznie również badania konserwatorskie tych ścian. Pomimo zmiany zakresu dofinansowania kwota dotacji wynosząca 27,0 tys. zł pozostała bez zmian.

Beneficjenci dotacji

W latach 2013–2014 głównymi beneficjentami dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane, zarówno na poziomie gmin, wojewódzkich konserwatorów jak i Ministra KiDN, były przede wszystkim kościelne jednostki organizacyjne⁹¹. Kwota dotacji jaką uzyskały

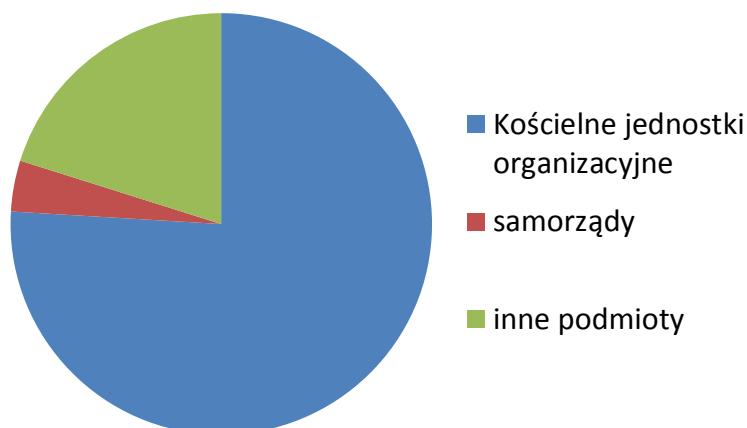
⁹¹ Przez kościelne jednostki organizacyjne należy rozumieć parafie, zgromadzenia zakonne, diecezje, fundacje i stowarzyszenia kościoła rzymskokatolickiego oraz innych wyznań.

wyniosła 72.652,2 tys. zł, tj. 75,95% udzielonych dotacji⁹². Natomiast udział samorządów w dotacjach przyznanych w latach 2013 -2014 przez wojewódzkich konserwatorów jak i Ministra KiDN wyniósł 3,9%⁹³ (3.246,8 tys. zł).

Udział podmiotów, które otrzymały dotacje w dotacjach na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane ogółem przedstawia wykres nr 3.

Wykres nr 3

Udział % otrzymanych dotacji w dotacjach ogółem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników kontroli.

Zasady i udzielanie dotacji

Każdy z wojewódzkich konserwatorów przyjmował odrębne na dany rok zasady udzielania dotacji. Określały one m.in. sposób i terminy składania wniosków, tryb ich weryfikacji, kryteria oceny formalnej i merytorycznej, obowiązki beneficjenta w zakresie rozliczenia przyznanej dotacji. W WUOZ w Szczecinie i Poznaniu obowiązywały uregulowania, które w ocenie NIK mogą świadczyć o nadmiernej uznaniowości przy ocenie złożonych wniosków.

- **W WUOZ w Szczecinie** nie określono, co decyduje o liczbie punktów przyznawanych za poszczególne kryteria w trakcie rozpatrywania wniosku o udzielenie dotacji. W protokołach z posiedzeń Komisji z 2013 r. i z 2014 r. podawane były tylko oceniane kryteria i maksymalna liczba punktów, jaką można uzyskać w danym kryterium. Jednocześnie członkowie Komisji oceniali wnioski w sposób rozbieżny (np. wniosek dotyczący remontu jednego z zabytków uzyskał od poszczególnych członków Komisji od 30 do 49 punktów). Zdaniem NIK, przydział punktów, skutkujący przyznaniem wnioskodawcy dotacji celowej lub odmową jej udzielenia, powinien być bardziej precyzyjny.

Dodatkowo w WUOZ w Poznaniu zobowiązano szerszy krąg beneficjentów do stosowania ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości⁹⁴, niż wynikało to z samego brzmienia ustawy.

- **WUOZ w Poznaniu** nie posiadał dokumentów świadczących o tym, czy i w jaki sposób były stosowane obowiązujące kryteria oceny merytorycznej 3 wniosków, na podstawie, których udzielono dotacji na dofinansowanie kosztów prac przy zabytkach nieruchomości, określone w regulaminach zasad naboru wniosków i przyznawania dotacji. Spowodowane to było, w ocenie NIK, nieokreśleniem w przyjętych regulaminach, sposobu dokonywania merytorycznej oceny wniosków, uwzględniającej kryteria w nich określone (wagi). W zasadach zobowiązano beneficjentów do stosowania, bez wskazania w jakim zakresie,

⁹² W przypadku Ministra KiDN – 62.712,5 tys. zł, tj. 79,8% udzielonych dotacji, w przypadku WKZ – 3.427,8 tys. zł, tj. 74,0% udzielonych dotacji, w przypadku j.s.t. – 6.511,9 tys. zł, tj. 52,3% udzielonych dotacji.

⁹³ W przypadku Ministra KiDN – 2.851,4 tys. zł, tj. 3,6% udzielonych dotacji, w przypadku WKZ – 395,4 tys. zł, tj. 8,5% udzielonych dotacji.

⁹⁴ Dz. U. z 2013 r. poz. 330, ze zm.

przepisu art. 2 ust. 1 pkt 7 ww. ustawy o rachunkowości. Natomiast beneficjentami dotacji w latach objętych kontrolą były głównie kościelne osoby prawne nieprowadzące działalności gospodarczej, które z dniem 5.09.2014 r., stosownie do art. 2 ust. 4 ww. ustawy, prowadzą rachunkowość zgodnie ze swoimi przepisami wewnętrznymi. Zagadnienie dotyczące ewidencjonowania przychodów i wydatków środków dotacji reguluje przepis art. 152 ust. 1 ustawy z dnia 27.08.2009 r. o finansach publicznych⁹⁵ (jednostki otrzymujące dotacje są obowiązane do prowadzenia wyodrębnionej ewidencji środków z dotacji oraz wydatków dokonywanych z tych środków).

W żadnym WUOZ, w opracowanych zasadach nie zapisano obowiązku udostępniania zabytków do zwiedzania w związku z wykorzystaniem na ich remont środków publicznych.

Wojewódzcy konserwatorzy (bez Pomorskiego) udzielili 255 dotacji w wysokości 4,6 mln zł, w tym: kościelne jednostki organizacyjne uzyskały 175 (68,6%) dotacji na kwotę 3,4 mln zł (74,0%), a samorządy 21 (8,2%) dotacji na kwotę 0,4 mln zł (8,7%).

Najwięcej dotacji 142, tj. 55,7% wszystkich udzielonych, na kwotę 2,3 mln zł, tj. 49,4% przyznał Kujawsko-Pomorski WKZ (w rejestrze ujęto 2.998 zabytków). Najmniej dotacji, trzy o wartości 0,1 mln zł, udzielił Wielkopolski WKZ (w rejestrze ujęto 7.291 zabytków).

Konserwatorzy odmówili przyznania 272 dotacji, na kwotę 29,3 mln zł, w tym: Warmińsko-Mazurski WKZ negatywnie rozpatrzył 37 wniosków na kwotę 16,7 mln zł (w rejestrze ujęto 5.896 zabytków), Zachodniopomorski WKZ 58 wniosków na kwotę 3,8 mln zł (w rejestrze ujęto 3.641 zabytków), Lubuski WKZ 104 wnioski na kwotę 3,4 mln zł (w rejestrze ujęto 4.520 zabytków); Wielkopolski WKZ 21 na kwotę 1,8 mln zł.

- **WUOZ w Zielonej Górze.** Na przykładzie 10 wniosków o najwyższych kwotach stwierdzono, że przyczynami odmowy udzielenia dotacji były ograniczone środki finansowe (9), brak wpisu do rejestru nieruchomości, której dotyczył wniosek do rejestru zabytków (1).
- **WUOZ w Poznaniu.** Przyczynami negatywnego rozpatrzenia wniosków były m.in. brak środków finansowych (7), brak wymaganych załączników (5), niezgodności danych wykazanych we wniosku z załączonymi dokumentami (1), podpisanie załączników przez niekompetentną osobę (1) wnioskowanie o dofinansowanie prac niekwalifikujących się do dotowania (1).

Nieprawidłowości stwierdzono w trzech WUOZ przy udzieleniu 10 dotacji (20%) na sumę 264,7 tys. zł (14,2%)⁹⁶, z tego: sześć nieprawidłowości związanych było z przyjęciem i pozytywnym rozpatrzeniem niekompletnych wniosków, a cztery dotyczyły niewłaściwych postanowień umów o udzielenie dotacji.

- **W WUOZ w Szczecinie** trzy wnioski o udzielenie dotacji na kwotę 84 tys. zł były niekompletne, gdyż nie zawierały aktualnego pozwolenia Zachodniopomorskiego WKZ na przeprowadzenie prac remontowo-konserwatorskich. WUOZ występując o uzupełnienie wniosku, nie żądał przedłożenia brakujących pozwoleń. Zostały one wydane dopiero po zakończeniu prac Komisji rozpatrującej wnioski, a przed podpisaniem umowy. Ponadto stwierdzono przypadek, w którym w analogicznej sytuacji (dot. wniosku o dotację na prace związane z odtworzeniem pierwotnego wyglądu obiektu), wnioskodawcę poinformowano o odrzuceniu wniosku, w szczególności z powodu braku pozwolenia na prowadzenie prac. Nieprawidłowość ta wskazuje na nierówne traktowanie podmiotów w procesie rozpatrywania wniosków o udzielenie dotacji.

W ocenie NIK, nierówne traktowanie podmiotów na etapie rozpatrywania wniosków o udzielenie dotacji stwarza możliwość wystąpienia mechanizmów korupcyjnych w działalności kontrolowanej jednostki.

- **W WUOZ w Poznaniu** Komisja rozpatrująca wnioski uznała, że trzy z nich na kwotę 92,0 tys. zł spełniają wymogi formalne, podczas gdy załączone do nich kosztorysy ofertowe nie zostały zweryfikowane i sprawdzone przez

⁹⁵ Dz. U. z 2013 r. poz. 885, ze zm.

⁹⁶ Kontrolą prawidłowości udzielania i rozliczania objęto 50 (19,6%) przyznanych dotacji (po 10 w każdym WUOZ) o wartości 1.857,3 tys. zł (40,1%).

Wielkopolskiego WKZ pod względem zgodności z wydanym pozwoleniem. Stanowiło to naruszenie wymogów określonych w obowiązujących regulaminach zasad naboru wniosków i przyznawania dotacji. Komisja uznała również, że jeden z ww. trzech wniosków, złożony w 2014 r. przez spółkę prawa handlowego, spełniał wymogi formalne, mimo że nie dołączono do niego wymaganej informacji o tym, czy wnioskodawca może odliczyć podatek od towarów i usług od wartości prac będących przedmiotem wniosku. Na jego podstawie udzielono dotacji w kwocie 25,0 tys. zł (34,6%) łącznej wartości prac wynoszącej 72,3 tys. zł brutto. W czasie kontroli NIK ustalono, że spółka dokonała odliczenia ww. podatku w wysokości 13,5 tys. zł od zafakturowanej wartości robót na łączną kwotę 72,3 tys. zł brutto. Na dofinansowanie prac wydatkowano niezasadnie 4,7 tys. zł. Zwrotu dotacji pobranej w nadmiernej wysokości wraz z odsetkami w łącznej wysokości 4,7 tys. zł dokonano 20.03.2015 r., tj. w trakcie kontroli NIK.

- **W WUOZ w Olsztynie** od jednego z beneficjentów do obliczenia kary umownej za przekroczenie terminu zwrotu niewykorzystanej dotacji, w wyniku zawyżenia przy obliczaniu kary wartości procentowej za każdy dzień zwłoki, zażądano odsetek w kwocie o 0,3 tys. zł wyższej niż wynikałoby z prawidłowego obliczenia.

Zgodnie z art. 82 ust. 1 ustawy o ożionz, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez Ministra KiDN, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na ich wykonanie. W żadnym z kontrolowanych WUOZ nie stwierdzono, aby beneficjenci uzyskali dotacje przekraczające koszty nakładów koniecznych. Jednak brak przepływu informacji o udzielonych dotacjach, może skutkować wystąpieniem takich sytuacji.

Współdziałanie w celu pozyskiwania dodatkowych środków

Wojewódzcy konserwatorzy w ograniczonym zakresie współdziałali z samorządami w celu zwiększenia wielkości środków finansowych przeznaczanych na opiekę nad zabytkami. Tylko dwóch z nich podjęło skuteczne działania w tym zakresie.

- **WUOZ w Zielonej Górze** wspomagał merytorycznie (prowadząc warsztaty) Miasto Gubin, które we współpracy z dwiema fundacjami (polską i niemiecką) w latach 2010-2013 zrealizowało projekt dotyczący pn. „Renowacja Wieży Kościoła Farnego w Euromieście Gubin-Guben – warsztaty transgranicznego rozwoju kultury, sztuki i nauki” (wartość dofinansowania wyniosła 1.120 tys. euro).
- **WUOZ w Toruniu** podejmował wraz z Gminą Rogowo starania o pozyskanie dodatkowych środków finansowych na odbudowę zniszczonego kościoła p.w. św. Doroty w Rogowie. W 2014 r. przeznaczono na ten cel z rezerwy ogólnej budżetu państwa dotację w wysokości 609,1 tys. zł.

Jedną z przyczyn niepodjęcia współdziałania z samorządami, wg wyjaśnień wojewódzkich konserwatorów, był brak przepisów, które wprowadzałyby taki obowiązek. Na przykład:

- **WUOZ w Szczecinie.** Zachodniopomorski WKZ wyjaśnił, że działania takie nie są jego obowiązkiem. Podczas spotkań z przedstawicielami samorządów stara się zwracać uwagę na konieczność odpowiedniej opieki nad zabytkami oraz na możliwość pozyskiwania środków np. z funduszy europejskich. Jednak nie dysponuje on odpowiednimi zasobami kadrowymi i finansowymi umożliwiającymi podejmowanie wszystkich potencjalnych działań poprawiających opiekę nad zabytkami. Zadania te można by podjąć gdyby np. ustawowo zapewnione zostało finansowanie, np. ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w każdym z 16 WUOZ (w tym delegatury) etatu pracownika, który zajmowałby się współpracą z j.s.t., ich wspieraniem, poszukiwaniem środków finansowych.

Na poziomie kontrolowanych gmin stwierdzono pojedyncze przypadki wspólnych działań gminy z wojewódzkim konserwatorem w celu pozyskania środków na ochronę zabytków wpisanych do rejestru z obszaru gminy. Na przykład:

- **UM w Stargardzie Szczecińskim** (j.s.t. bez Porozumienia) z Zachodniopomorskim WKZ, podejmował nieudokumentowane działania w celu pozyskania z innych źródeł. Prezydent Miasta wskazał, że wielokrotnie zwracano się o pomoc merytoryczną w zagadnieniach związanych z pozyskiwaniem środków dla poprawy stanu zachowania obiektów. Spotkania w WUOZ w Szczecinie odbywały się w ramach projektów realizowanych ze środków unijnych.

3.3.2. Jednostki samorządu terytorialnego

Szacowanie środków niezbędnych na prace konserwatorsko-remontowe

Jedynie sześć z 24 kontrolowanych j.s.t. podejmowało próby oszacowania nakładów niezbędnych na utrzymanie lub poprawę stanu zachowania obiektów zabytkowych. Czyniono to jednak tylko częściowo i w odniesieniu do zabytków, wpisanych do rejestru, będących własnością lub współwłasnością gminy. Na przykład:

- **w UM Kołobrzeg** (j.s.t. z Porozumieniem) nakłady finansowe na niezbędne prace i roboty związane z zabytkami wpisanymi do rejestru zabytków, będącymi własnością Miasta, zostały oszacowane na 4.767 tys. zł, w tym 4.690 tys. zł na III etap remontu Ratusza i 77 tys. zł na doraźne prace konserwatorskie i badania geotechniczne Baszty Więziennej. Nie przedstawiono szacowanych nakładów finansowych dla pozostałych 11 zabytków będących własnością Miasta, ani innych 17 zabytków wpisanych do rejestru z obszaru Miasta;
- **w UM w Dobrym Mieście** (j.s.t. bez Porozumienia) potrzeby dotyczące nakładów finansowych szacowano w odniesieniu do budynków, w których wykonywano bieżące prace remontowe lub adaptacyjne. Szacunki te obejmowały w latach 2013–2015 łącznie 21 obiektów wpisanych do rejestru, dla których właścicielem była gmina. Potrzeby w tym zakresie określono na kwotę 5.700,3 tys. zł. Nie obejmowały pozostałych 94 zabytków wpisanych do rejestru z obszaru Miasta.

Środki z innych źródeł na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach

Ustalono, że 11 gmin (z 24 objętych kontrolą) z innych źródeł pozyskało 37,1 mln zł. Na przykład:

- **Miasto Elbląg** (j.s.t. z Porozumieniem) z Funduszu Spójności oraz RPO Warmia i Mazury pozyskało łącznie 6.402,9 tys. zł, m.in. na termomodernizację zabytkowych budynków placówek oświatowych oraz na rewitalizację wieży Katedry pw. Św. Mikołaja.
- **Miasto Lębork** (j.s.t. bez Porozumienia) z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz RPO Województwa Pomorskiego otrzymało 3.697,0 tys. zł na rewitalizację centrum Lęborka oraz prace termomodernizacyjne w budynkach Ratusza, Biblioteki Miejskiej i Muzeum.

Żadna z kontrolowanych j.s.t. nie posiadała informacji o środkach, jakie w latach 2013–2014 inni właściciele zabytków otrzymali z innych źródeł niż dotacje.

Realizacja obowiązku informowania innych uprawnionych organów o udzielonych dotacjach

NIK negatywnie ocenia nierealizowanie przez gminy ustawowego obowiązku informowania innych podmiotów o udzielonych dotacjach.

W 13 skontrolowanych gminach (w tym pięciu j.s.t. z Porozumieniem) nie przekazywano informacji o udzielonych dotacjach innym podmiotom, których łączna kwota wyniosła 6.942,7 tys. zł, tj. 55,7% wartości wszystkich dotacji udzielonych przez 22 gminy. Na przykład:

- **w UM w Żarach** (j.s.t. z Porozumieniem) oraz w **UMiG we Wschowie** (j.s.t. bez Porozumienia) ustalono, że Rada Miejska nie poinformowała Ministra KiDN, Lubuskiego WKZ oraz organów stanowiących powiatu i samorządu województwa o udzielonych dotacjach. W latach 2013–2014 Miasto Żary przekazało 25 dotacji w łącznej kwocie 1.156,7 tys. zł, a gmina Wschowa osiem dotacji w łącznej kwocie 103,9 tys. zł. Były Przewodniczący Rady Miejskiej w Żarach wskazał, że wynikało to z braku wiedzy. W przypadku gminy Wschowa wyjaśniono, że nieprzekazywanie ww. informacji wynikało z brzmienia art. 82 ust. 3 ustawy o ożonizacji, który mówi o udzielonych dotacjach, a Rada na etapie podjęcia uchwały nie wie czy rzeczywiście nastąpiło wykonanie uchwały poprzez podpisanie umowy i przekazanie środków beneficjentowi. Dopiero moment podpisania umowy i przekazania środków wskazuje na fizyczne udzielenie dotacji deklarowanej w uchwale Rady kwoty.

W świetle powyższych wyjaśnień niezbędne jest wypracowanie przez gminy procedur zapewniających realizację powyższego obowiązku.

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru

W latach 2013–2015 (do 28.02.) wydatki 24 skontrolowanych gmin na ochronę i opiekę nad zabytkami wyniosły łącznie 73,5 mln zł⁹⁷, z czego kwotę 12,5 mln zł stanowiły dotacje udzielone na prace przy zabytkach (193 dotacje udzielone przez 22 gminy). W każdej ze skontrolowanych gmin rada podjęła uchwałę w sprawie zasad udzielania dotacji.

Z kwoty dotacji udzielonych przez kontrolowane j.s.t. w latach 2013–2014, tj. 12.456,8 tys. zł, 6.511,9 tys. zł (52,3%) stanowiły dotacje udzielone kościelnym jednostkom organizacyjnym. Np. w przypadku **Miasta Bydgoszcz** było to osiem dotacji na kwotę 519,0 tys. zł (23,5% udzielonych dotacji), **Miasta Gdańsk** było to 11 dotacji na kwotę 1.468,2 tys. zł (77,4% udzielonych dotacji), **Miasta Szczecin** było to dziewięć dotacji na kwotę 1.779,4 tys. zł (90,1% udzielonych dotacji), **Miasta Stargard Szczeciński** było to sześć dotacji na kwotę 811,0 tys. zł (100% udzielonych dotacji).

W badanym okresie 16 gmin odmówiło udzielenia 229 dotacji na łączną kwotę 17,8 mln zł (142,4% udzielonych dotacji). Na przykład:

- **UM Bydgoszczy** (j.s.t. z Porozumieniem). W latach 2013–2015 (do 28.02.) odmówiono udzielenia 113 dotacji na łączną kwotę 5,6 mln zł. O odmowie informowano wnioskodawcę pisemnie bez podania przyczyn. Miejski Konserwator wyjaśnił, że dotacje na ww. prace udzielane są od 2005 r., a ich wysokość i liczba beneficjentów zależy wyłącznie od wielkości środków finansowych przeznaczonych na ten cel z budżetu Miasta. Brak środków finansowych jest jedyną przyczyną nieprzyznania dotacji, na którą zasługują wszyscy wnioskodawcy spełniający formalne warunki.

W siedmiu gminach stwierdzono przypadki nieprzestrzegania zasad określonych w przyjętych uchwałach, w tym oceny wniosków, zawierania umów i rozliczania udzielonych dotacji (w tym w czterech j.s.t. z Porozumieniem). Na przykład:

- **w UM w Żarach** (j.s.t. z Porozumieniem) pięć wniosków (na sześć badanych) zostało ocenionych pod względem formalnym wyłącznie przez jednego członka Komisji, a w jednym przypadku brak było podpisu osoby, która dokonała oceny wniosku pod względem formalnym; ocena wszystkich sześciu wniosków była dokonywana w oparciu o sześć spośród ośmiu ustalonych kryteriów (komisja nie brała pod uwagę kryteriów: możliwości finansowe gminy oraz sytuacja finansowa i majątkowa wnioskodawcy); na podstawie wniosków ocenionych w taki sposób udzielono dotacji w łącznej kwocie 431,2 tys. zł;
- **w UM w Środzie Wielkopolskiej** (j.s.t. bez Porozumienia) w latach 2013–2014 nie zostało udokumentowane, czy i w jaki sposób stosowane były zasady i kryteria podziału dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, które nie stanowiły własności gminy, określone w uchwale z 16.03.2006 r. w sprawie zasad i trybu postępowania, udzielania i rozliczania dotacji. Powyższe zasady i kryteria odnosiły się m.in. do dostępności obiektu dla ogółu społeczności lokalnej i turystów, promowania kultury oraz historii gminy, stanu zachowania obiektu, faktu kontynuowania prac, wysokości zaangażowanych środków własnych;
- **w UM w Żarach** (j.s.t. z Porozumieniem) rozliczenia pięciu dotacji wypłaconych w łącznej kwocie 416,2 tys. zł (z której wykorzystano 399,5 tys. zł) dokonano bez protokolarnego odbioru wykonanych prac lub robót budowlanych, co stanowiło naruszenie § 6 pkt 2 umów zawieranych z podmiotami otrzymującymi dotacje stanowiącego, że warunkiem rozliczenia całości dotacji lub jej części jest protokolarny odbiór wykonanych prac lub robót budowlanych, przez osoby upoważnione przez Burmistrza i Miejskiego Konserwatora;
- **w UMig w Radzynie Chełmińskim** (j.s.t. bez Porozumienia) dotacja udzielona na podstawie umowy z 29.11.2013 r. na kwotę 25 tys. zł została rozliczona przez gminę, pomimo nieprzedstawienia przez beneficjenta kosztorysu powykonawczego, co stanowiło naruszenie § 11 ust. 2 pkt 1 Uchwały oraz § 4 pkt 1 umowy o udzieleniu dotacji, które wskazywały, że do rozliczenia dotacji wymagany jest kosztorys powykonawczy;

⁹⁷ Kwota ta obejmowała również wydatki na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach będących własnością gminy, wykonanie dokumentacji konserwatorskich, opracowanie kart adresowych obiektów gminnej ewidencji, sporządzenie programu opieki nad zabytkami, popularyzację i upowszechnianie wiedzy o zabytkach oraz ich znaczeniu dla kultury i sztuki.

- **w UM w Olsztynie** (j.s.t. z Porozumieniem rozwiązany) pomimo przekazania na rachunek Urzędu części niewykorzystanej dotacji 21 dni po wymaganym terminie beneficjentowi nie naliczono odsetek za zwłokę na kwotę 0,2 tys. zł. Odsetki w kwocie 0,2 tys. zł naliczono i wyegzekwowano od wspólnoty mieszkaniowej w trakcie kontroli NIK.

W dwóch przypadkach umowy o udzielenie dotacji zostały zawarte bez wcześniejszej uchwały rady miejskiej, co stanowiło naruszenia art. 81 ust. 1 ustawy o ożionz, postanowienia uchwały rady miejskiej, jak również wyczerpywało znamiona naruszenia dyscypliny finansów publicznych określone w art. 8 pkt 1 ustawy z dnia 17.12.2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych⁹⁸.

- **W UM w Żarach.** (j.s.t. z Porozumieniem) Burmistrz Miasta w dniu 8.07.2014 r. zawarł umowę w sprawie przekazania dotacji celowej w kwocie 75,8 tys. zł, na sfinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków z podmiotem, któremu Rada Miejska nie udzieliła dotacji w drodze uchwały. Jednocześnie nie zawarto umowy w sprawie przekazania dotacji z dwoma podmiotami, którym Rada Miejska udzieliła dotacji (w łącznej kwocie 76,3 tys. zł) w drodze uchwały.
- **W UM w Dobrym Mieście** (j.s.t. bez Porozumienia) w 2013 r. Burmistrz udzielił jednej dotacji celowej w wysokości 4 tys. zł na wykonanie robót budowlanych polegających na budowie schodów i wyłożeniu kostką polbrukową chodnika prowadzącego do budynku kościoła (umowa z 18.10.2013 r.). Dotacja ta została udzielona bez stosownej uchwały Rady Miejskiej.

W jednym przypadku, wbrew przepisom ustawy o ożionz oraz zasadom przyjętym przez radę miejską, dotacja w kwocie 30 tys. zł została udzielona na prace przy obiekcie, który nie jest wpisany do rejestru zabytków odrębną decyzją, a jedynie znajduje się na obszarze wpisanym do rejestru.

- **W UM Gminy Łobzenica** (j.s.t. bez Porozumienia) w wyniku uchwały RM z 27.06.2014 r. oraz na podstawie umowy z 27.10.2014 r. została udzielona dotacja w kwocie 30 tys. zł na prace przy kaplicy, która nie była wpisana do rejestru, a znajdowała się na terenie parku wpisanego do rejestru oraz w skład której wchodzi wyposażenie wpisane do rejestru.

W umowach o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach nie były zawierane postanowienia zobowiązujące beneficjenta do udostępnienia zabytku po zakończeniu prac lub robót zwiedzającym.

W jednej z gmin w informacjach o odmowie przyznania dotacji nie podawano przyczyn odmowy.

- **W UM Bydgoszczy** (j.s.t. z Porozumieniem) o odmowie wnioskodawców informowano pisemnie bez podania przyczyn. Miejski Konserwator wyjaśnił, że dotacje na ww. prace udzielane są od 2005 r., a ich wysokość i liczba beneficjentów zależy wyłącznie od wielkości środków finansowych przeznaczonych na ten cel z budżetu Miasta. Brak środków finansowych jest jedyną przyczyną nieprzyznania dotacji, na którą zasługują wszyscy wnioskodawcy spełniający formalne warunki.

W ocenie NIK, nieinformowanie wnioskodawców o powodach negatywnego rozpatrzenia złożonych wniosków, niezależnie od przyczyn, nie sprzyja realizacji konstytucyjnej zasady prowadzenia postępowania w sposób budzący zaufanie do organów administracji publicznej.

Spełnienie warunku nieprzekroczenia wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przez sumę otrzymanych dotacji

W żadnej z kontrolowanych gmin nie stwierdzono, aby suma dotacji otrzymanych przez beneficjenta przekraczała koszty poniesionych nakładów koniecznych.

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru otrzymane przez kontrolowane gminy

W latach 2013–2014, 15 gmin, w tym siedem z Porozumieniem (z 24 kontrolowanych) otrzymało w formie dotacji od organów stanowiących powiatu lub samorządu województwa, wojewódzkiego konserwatora, Ministra KiDN łącznie 10.799,4 tys. zł. Przy ich wykorzystaniu i rozliczeniu nie stwierdzono nieprawidłowości.

⁹⁸ Dz. U. z 2013 r. poz. 168.

3.4 Stan zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

W raporcie o stanie zachowania zabytków nieruchomych z 2004 r. (ujętych następnie w Raporcie o Stanie Kultury z 2008 r.), na terenie sześciu województw objętych kontrolą 4.565 zabytków (24,7%) zakwalifikowano, jako wymagające remontu zabezpieczającego⁹⁹, a 4.301 (23,3%) remontu kapitalnego. Stan 1.893 obiektów (10,2%) określono, jako odpowiedni.

W toku kontroli NIK zbadała stan techniczny 136 obiektów wpisanych do rejestru zabytków, z tego w przypadku 68 poprzez przeprowadzenie oględzin oraz 68 na podstawie ustaleń kontroli przeprowadzonych przez PINB na zlecenie NIK. Stan trzech stanowił zagrożenie dla życia i zdrowia ludzkiego.

Kontrole stanu technicznego zabytków wpisanych do rejestru przeprowadzone przez PINB

Uwagi o niewłaściwym stanie technicznym sformułowano w przypadku 17 obiektów¹⁰⁰, (z 68¹⁰¹, tj. 25%), w tym 11 położonych na terenie gmin, które zawarły Porozumienie. Na przykład:

- **UM Żagań** (j.s.t. z Porozumieniem). W przypadku jednego zabytku, będącego własnością podmiotu prywatnego, PINB stwierdził zaniechanie usuwania różnego rodzaju nieprawidłowości (będących przedmiotem wcześniejszych zaleceń), co może w konsekwencji powodować zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi – w trybie pilnym konieczne było podjęcie działań remontowych. NIK wystąpiła do Lubuskiego WKZ o podjęcie działań. W sprawie tej wszczęto postępowanie administracyjne z uwagi na możliwość zagrożenia dla życia i zdrowia ludzkiego.
- **UM w Mieszkowicach** (j.s.t. bez Porozumienia). W wyniku kontroli dwóch zabytków, będących własnością/ współwłasnością gminy, PINB stwierdził: w jednym przypadku niewłaściwy stan techniczny zewnętrznej części obiektu, bramy, klatki schodowej, strychu i piwnicy; w drugim – niewłaściwy stan techniczny ścian i podłóg w lokalach mieszkalnych i częściach wspólnych, posadzki przejazdu bramnego, pomieszczeń poddasza wraz z biegiem schodowym.
- **UM w Koźuchowie** (j.s.t. bez Porozumienia). W wyniku kontroli trzech zabytków będących własnością/ współwłasnością gminy, PINB stwierdził, że wszystkie trzy budynki są w nieodpowiednim stanie technicznym, jeden z obiektów mógł stanowić zagrożenie bezpieczeństwa dla użytkowników i osób postronnych – niebezpieczeństwo stanowiły płyty balkonowe, które wyłączono z użytkowania.

W wyniku przeprowadzonych kontroli, trzech właścicieli zabytków PINB ukarał mandatami karnymi za brak książki obiektu budowlanego oraz protokołów z przeglądów okresowych.

- **UM Kołobrzeg** (j.s.t. z Porozumieniem). PINB w wyniku kontroli jednego zabytku będącego własnością podmiotu prywatnego stwierdził brak książki obiektu oraz protokołów przeglądów okresowych, w związku z czym na właściciela nałożono mandat karny.
- **UM Żagań** (j.s.t. z Porozumieniem). PINB na właściciela jednego z zabytków nałożył mandat karny za brak protokołu z kontroli okresowej.
- **UM w Mieszkowicach** (j.s.t. bez Porozumienia). W wyniku ustaleń PINB nałożył jedną grzywnę z tytułu braku kontroli okresowych obiektu.

⁹⁹ W Krajowym Programie wskazano, że w Raporcie z 2008 r. *na potrzeby ówczesnej analizy przyjęto cztery kryteria oceny, przeprowadzając ją zarówno w odniesieniu do kategorii obiektów zabytkowych, jak i kategorii własności takich obiektów: obiekty niewymagające prac konserwatorskich, obiekty wymagające drobnych napraw, obiekty wymagające remontu zabezpieczającego, obiekty wymagające remontu kapitalnego.*

¹⁰⁰ Z powyższych 17 obiektów, osiem stanowiło własność podmiotów prywatnych a dziewięć jednostek sektora finansów publicznych, w tym sześć własność lub współwłasność gminy objętej kontrolą NIK.

¹⁰¹ Na podst. art. 12 ustawy o NIK, zlecono powiatowym inspektorom nadzoru budowlanego przeprowadzenie kontroli 70 obiektów w zakresie ich stanu technicznego (średnio po trzy obiekty w kontrolowanej gminie). Z 68 skontrolowanych obiektów (dwie kontrole nie odbyły się z powodu nieobecności właścicieli – podmioty prywatne), 23 należały do podmiotów prywatnych, 47 jednostek sektora finansów publicznych, w tym 19 do gmin.

Oględziny zabytków wpisanych do rejestru

W odniesieniu do 30 zabytków wpisanych do rejestru poddanych oględzinom przeprowadzonym przez NIK (z 68, tj. 44,1%), nie zostały zrealizowane wnioski sformułowane po przeglądach okresowych rocznych lub pięcioletnich. W 18 obiektach wnioski zostały zrealizowane tylko w części, a w 12 wniosków tych nie realizowano w ogóle. W jednym przypadku stwierdzono, że stan obiektu zagraża życiu i zdrowiu ludzkiemu.

- **UM Żagań** (j.s.t. z Porozumieniem). Stwierdzono, że stan techniczny Wieży Ratuszowej stwarzał bezpośrednie niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia ludzkiego, o czym kontroler powiadomił Burmistrza, Dyrektora Muzeum oraz Lubuskiego WKZ, na podstawie przepisu art. 51 ust. 1 ustawy o NIK. M.in. elementy konstrukcyjne stropu były znacznie zniszczone, zalane i spróchniałe, a elementy kolumn groziły zawaleniem. Przeprowadzone kontrole okresowe stanu technicznego budynku w 2013 r., 2014 r. i 2015 r. potwierdzały osłabianie elementów drewnianych belek stropowych oraz znaczne spękania i ubytki kolumn.

Zdjęcie nr 1 i 2

Wieża Ratuszowa w Żaganiu

Źródło: Kontrola NIK.

- **UM w Gdańsku** (j.s.t. z Porozumieniem). Stwierdzono, że nie wykonano remontów wynikających z zaleceń sformułowanych w protokołach kontroli stanu technicznego, przeprowadzonych w latach 2013–2014 w trzech objętych badaniem zabytkach, stanowiących własność Miasta Gdańska. M.in.: w budynku mieszkalnym nie wykonano opaski wokół budynku oraz remontu elewacji; w budynku użytkowym nie został wykonany remont kapitalny elewacji z dociepleniem, nie wymieniono stolarki okiennej i nie zabezpieczono budynku przed napływem wód opadowych; w Bramie Nizinnej nie wykonano kapitalnego remontu kominów, elewacji i gzymsów, uzupełnienia izolacji poziomej i pionowej oraz opaski wokół budynku, wymiany stolarki okiennej i naprawy schodów zewnętrznych.

Zdjęcie nr 3 i 4

Budynek mieszkalny w Gdańsku

Źródło: Kontrola NIK.

Zdjęcie nr 5 i 6

Budynek użytkowy w Gdańsku

Źródło: Kontrola NIK.

Zdjęcie nr 7 i 8
Brama Nizinna w Gdańsku

Źródło: Kontrola NIK.

- **UM Nowe Miasto Lubawskie** (j.s.t. bez Porozumienia). Stwierdzono, że obie baszty wymagały gruntownego remontu w zakresie ogólnobudowlanym i prac konserwatorskich (duże ubytki cegieł w elewacji zewnętrznej, zniszczone elementy drewnianej więźby dachowej, stolarka okienna i instalacje elektryczne w złym stanie, zagrzybione i zawilgocone fundamenty), oraz że w bardzo złym stanie technicznym pozostają dwa fragmenty murów obronnych (duże ubytki cegieł, brak zabezpieczeń).

Zdjęcie nr 9 i 10
Baszta Brodnicka w Nowym Mieście Lubawskim

Źródło: Kontrola NIK.

Zdjęcie nr 11 i 12

Baszta Lubawska w Nowym Mieście Lubawskim

Źródło: Kontrola NIK.

Urządzenia techniczne, tablice, napisy i reklamy na zabytkach wpisanych do rejestru

Na 17 obiektach (na terenie 11 gmin), bez pozwolenia wojewódzkiego lub miejskiego konserwatora zabytków, zamontowane były urządzenia techniczne, tablice i reklamy. Na przykład:

- **UM w Elblągu** (j.s.t. z Porozumieniem). Miasto nie uzyskało pozwolenia Warmińsko-Mazurskiego WKZ na umieszczenie trzech tablic informacyjnych na jednym z zabytków (budynek Urzędu Miejskiego). Urząd zwrócił się jedynie o zaopiniowanie koncepcji montażu tablic na budynku, nie uzyskał natomiast zezwolenia w tym zakresie, w związku z nieuzupełnieniem i niezłożeniem stosownej dokumentacji.
- **UM w Ostrowie Wielkopolskim** (j.s.t. z Porozumieniem). Przeprowadzone oględziny zabytków wpisanych do rejestru, będących własnością Miasta wykazały, że na dwóch zabytkach zamontowane zostały bez pozwolenia tablice, urządzenia i reklamy. Miejski Konserwator wyjaśnił, że w 2015 r. zaplanował kontrolę obiektów stanowiących własność Miasta Ostrowa Wielkopolskiego, która ujawniłaby te nieprawidłowości.

Oznaczenie zabytków wpisanych do rejestru znakiem informującym, że podlega on ochronie

Tylko 28 zabytków wpisanych do rejestru, z 68 (41,2%), oznaczonych było znakiem informującym, że zabytek ten podlega ochronie. Uprawnienie do jego umieszczenia przysługiwało wyłącznie staroście po wcześniejszym uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem.

Realizacja przez j.s.t. obowiązku prowadzenia książki obiektu budowlanego oraz wykonywania przeglądów okresowych stanu technicznego zabytków wpisanych do rejestru

Na 68 zabytków wpisanych do rejestru i poddanych oględzinom, w jednym przypadku stwierdzono brak książki obiektu budowlanego, w jednym brak wymaganych przeglądów okresowych, a w sześciu nieprzeprowadzenie części przeglądów okresowych.

- **W UMiG we Wschowie** (j.s.t. z Porozumieniem) dla jednego obiektu (dom mieszkalny) nie założono książki obiektu budowlanego. Były Burmistrz Wschowy wyjaśnił, że po objęciu przez niego funkcji burmistrza stan był taki, że większość obiektów gminnych nie posiadało założonych ksiąg obiektu budowlanego.
- **W UM w Elblągu** (j.s.t. z Porozumieniem) w trzech obiektach nie zrealizowano wynikających z kontroli okresowych zaleceń dotyczących wykonania pomiarów ochronnych instalacji elektrycznej i odgromowej. W każdym z protokołów kontroli zapisano obowiązek wykonania takich pomiarów.
- **W UM Nowe Miasto Lubawskie** (j.s.t. bez Porozumienia) w okresie objętym kontrolą Urząd nie przeprowadził okresowych kontroli stanu technicznego zabytkowych obiektów budowlanych, tj. przeglądów: rocznych baszty brodnickiej i domu przy ul. Okólnej w 2013 r.; 5-letniego w zakresie elektrycznym dotyczącego baszty brodnickiej; rocznych i 5-letniego dotyczących fragmentów miejskich murów obronnych.

3.5 Realizacja przez konserwatorów zabytków zadań w zakresie nadzoru konserwatorskiego

3.5.1. Wojewódzkie Urzędy Ochrony Zabytków

Plany kontroli

W każdym WUOZ zostały opracowane plany kontroli. Na lata 2013–2014 zaplanowano w pięciu WUOZ 1.608 kontroli, w tym 1.200 kontroli zabytków nieruchomych, z czego wykonano tylko 701 kontroli (58,4%). Dodatkowo zrealizowano 425 kontroli pozaplanowych¹⁰². Kontrole zostały zrealizowane zgodnie z zasadami określonymi w art. 38 ustawy o ozionz¹⁰³. Na przykład:

- **w WUOZ w Olsztynie** z zaplanowanych 270 kontroli zrealizowano 42 (15,6%). Dodatkowo przeprowadzono 95 kontroli pozaplanowych. Warmińsko-Mazurski WKZ wyjaśnił, że przyczyną niezrealizowania planów kontroli na lata 2013–2014, była konieczność podejmowania kontroli doraźnych (pozaplanowych), wynikających z bieżących informacji udzielanych przez inne organy administracji, powiadomienia obywatelskie i doniesienia medialne.
- **w WUOZ w Szczecinie** z zaplanowanych 188 kontroli zrealizowano 108 (57,4%). Dodatkowo przeprowadzono 33 kontrole pozaplanowe. Zachodniopomorski WKZ wyjaśnił, że poziom realizacji planów kontroli wynika z niedostatecznej liczby pracowników merytorycznych realizujących kontrole zabytków nieruchomych, w stosunku do stanu ilościowego i jakościowego zasobu zabytków nieruchomych w województwie. Dodatkowo nie ma możliwości wydzielenia wydziału ds. nadzoru konserwatorskiego i egzekucji. Kontrole pozaplanowe zastępowały w wielu przypadkach kontrole planowe, które były przesuwane na kolejny rok. Były one m.in. podejmowane na skutek zawiadomień lub wiedzy Urzędu na temat wystąpienia nagłego zagrożenia dla zabytku nieruchomego, z tego powodu były traktowane priorytetowo.

Wyniki kontroli

Wojewódzcy konserwatorzy stwierdzili nieprawidłowości w przypadku 75 obiektów (ze 100). Na tej podstawie wydali 46 zaleceń pokontrolnych i 23 decyzje administracyjne. W czterech przypadkach konserwatorzy nie podjęli działań, a w dwóch, po stwierdzeniu niezrealizowania zaleceń pokontrolnych, wydali postanowienia o nałożeniu grzywien w celu przymuszenia wykonania decyzji. Na przykład:

- **WUOZ w Poznaniu.** Nieprawidłowości zostały stwierdzone w 11 kontrolach (na 20). Zalecenia pokontrolne wydano w przypadku siedmiu kontroli. Przykładowe zalecenia to: dokonać przeglądu szczelności i naprawy systemu odprowadzania wód opadowych oraz obróbek blacharskich, dokonać przeglądu i uszczelnić pokrycie dachowe, dokonać przeglądu stanu zachowania więźby dachowej z ustaleniem przyczyn obecnego stanu oraz zakresu podjęcia niezbędnych działań remontowych i na tej podstawie opracować program prac remontowych. W poszczególnych przypadkach zalecenia zostały wydane po upływie od pięciu do 55 dni po zakończeniu kontroli. Pracownicy WUOZ monitorowali i egzekwowali zalecenia pokontrolne wydane w czterech kontrolach. W jednym przypadku, gdy nie wydano zaleceń pokontrolnych, została wydana decyzja na podstawie art. 49 ust. 1 ustawy o ozionz; w trzech pozostałych nie wydano ani zaleceń pokontrolnych ani decyzji. W dwóch przypadkach nie wydano zaleceń pokontrolnych pomimo, że stwierdzony stan faktyczny uzasadniał ich wydanie.
- **WUOZ w Zielonej Górze.** Nieprawidłowości zostały stwierdzone we wszystkich 20 zbadanych kontrolach. W siedmiu przypadkach wydano zalecenia pokontrolne (dotyczyły one m.in. dokonania ekspertyz stanu technicznego obiektów czy przeprowadzenia określonych napraw), z czego w dwóch termin ich realizacji nie upłynął do czasu kontroli NIK. W jednym WUOZ nie określił terminu realizacji zaleceń. W pozostałych sprawach zostały podjęte inne działania, w tym w sześć wydano decyzje na podstawie art. 49 ust. 1 ustawy o ozionz nakazujące przeprowadzenie określonych prac konserwatorskich lub robót budowlanych ze względu na zagrożenie zniszczeniem lub uszkodzeniem zabytku. W dwóch podjęte postępowania w sprawie wydania ww. decyzji były w toku.

¹⁰² Na lata 2013–2015 zostało zaplanowanych przeprowadzenie 2.359 kontroli, w tym 1.765 kontroli zabytków nieruchomych. Do końca lutego 2015 r. wykonano 1.176 kontroli zabytków nieruchomych, z tego: 732 zaplanowane i 444 pozaplanowe.

¹⁰³ Zbadano przeprowadzenie 100 kontroli (po 20 w każdym WUOZ).

Podejmowane działania w związku z wynikami kontroli

Z 46 zaleceń wykonano 20 (w pozostałych przypadkach nie upłynął termin ich realizacji lub Urzędy nie monitorowały wykonania zaleceń). Nieprawidłowości związane z wykonywaniem nadzoru konserwatorskiego, polegające m.in. na nie złożeniu zawiadomień w sprawie możliwości popełnienia przestępstwa lub wykroczenia, stwierdzono w pracy czterech WUOZ. Na przykład:

- **w WUOZ w Szczecinie** po przeprowadzeniu pięciu kontroli, stwierdzono, że wydane przed 1.01.2013 r., zalecenia pokontrolne nie zostały wykonane. Zachodniopomorski WKZ nie złożył zawiadomienia o popełnieniu wykroczenia z art. 110 i 119 ustawy o ozionz, w tym w sprawie zaniechań właściciela pensjonatu „B” w M., który od 2011 r. był m.in. zobowiązany na podstawie wydanej decyzji do wykonania zabezpieczenia dachów, ścian i stropów budynku (prace nie zostały zrealizowane). W dwóch z 20 badanych kontroli, działania w celu wyegzekwowania realizacji wydanych decyzji podjęto dopiero po upływie 4–13 miesięcy.
- **w WUOZ w Toruniu** w dwóch przypadkach Kujawsko-Pomorski WKZ nie skierował zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia, do czego zobowiązywał go art. 41 ustawy, pomimo stwierdzenia naruszenia art. 117 ustawy. Naruszenie art. 117 ustawy polegało na: 1) likwidacji nagrobka na cmentarzu parafialnym w O. (co stwierdzono 03.09.2014 r.), 2) prowadzeniu bez pozwolenia prac remontowych oraz wykonywaniu drobnych prac remontowych zespołu dworsko-pałacowego w W. (co stwierdzono 29.10.2013 r.).
- **w WUOZ w Gdańsku**¹⁰⁴ Pomorski WKZ nieskutecznie prowadził ochronę i nadzór konserwatorski nad pozostałościami spichlerza Woli Łeb, co w konsekwencji doprowadziło do jego rozbiórki. W szczególności nie wyegzekwował decyzji, której nadano rygor natychmiastowej wykonalności o wstrzymaniu robót budowlanych polegających na rozbiórce ścian, zachodniej, północnej i południowej Spichlerza.

Zawiadomienia w sprawie możliwości popełnienia przestępstwa lub wykroczenia określonego w ustawie o ozionz złożone przez wojewódzkich konserwatorów

Wojewódzcy konserwatorzy w badanym okresie złożyli 41 zawiadomień z art. 108, 110, 113–114, 117–119 ustawy o ozionz, w tym 25 w następstwie przeprowadzonych kontroli. Na przykład:

- **w WUOZ w Poznaniu** złożono 12 zawiadomień o popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia¹⁰⁵, w tym osiem z nich było wynikiem kontroli przeprowadzonych przez WUOZ. W trzech przypadkach organy odmówiły wszczęcia postępowania, w pięciu przypadkach prowadzone postępowania zostały umorzone, a w dwóch przypadkach sprawy są nadal w toku. W jednym przypadku Wielkopolski WKZ nie został poinformowany o podjętych przez organy działaniach oraz w jednym przypadku nie posiadał wiedzy o wynikach rozprawy sądowej.
- **w WUOZ w Szczecinie** złożono 17 zawiadomień (dotyczących 19 czynów), z których dziewięć (dla 14 czynów) dotyczyło zabytków nieruchomości. Po ich złożeniu: do sądu skierowany został jeden wniosek o ukaranie w sprawie niewykonania zaleceń pokontrolnych, w jednej sprawie trwają czynności wyjaśniające, w jednym przypadku Sąd uchylił postanowienie Prokuratury o umorzeniu dochodzenia w sprawie zniszczenia zabytku nieruchomego, w jednym przypadku Policja odstąpiła od sporządzenia wniosku o ukaranie z powodu przesunięcia przez WUOZ terminu realizacji zaleceń pokontrolnych, w jednym przypadku WUOZ nie posiadał informacji o działaniach organów ścigania po złożeniu zawiadomienia. W pozostałych czterech przypadkach organy ścigania odmówiły wszczęcia dochodzenia lub umorzyły dochodzenie. W przypadku pałacu w R., zawiadomienie o popełnieniu czynów przewidzianych w art. 110, 113 ust. 1 i 119 ustawy o ozionz zostało sporządzone dopiero 28.10.2014 r., tj. po uzyskaniu informacji od osoby fizycznej o zawaleniu się części dachu pałacu (protokół oględzin WUOZ z 22.10.2014 r.), a nie po przeprowadzonej 1.10.2013 r. kontroli stwierdzającej niezrealizowanie zaleceń pokontrolnych z 24.04.2012 r. Właściciel został zobowiązany do przeprowadzenia inwestycji polegającej na trwałym zabezpieczeniu i remoncie zabytku, która powinna zostać ukończona najpóźniej w terminie do 30.06.2013 r.

¹⁰⁴ Kontrola przeprowadzona przez Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego NIK.

¹⁰⁵ Trzy zawiadomienia dotyczyły czynów określonych w art. 108 ustawy o ozionz, dwa – art. 110, 1 art. 116 ustawy, sześć zawiadomień innych czynów.

Współdziałanie wojewódzkich konserwatorów z samorządami przy wykonywaniu nadzoru konserwatorskiego

Wojewódzcy konserwatorzy nie opracowali zasad współdziałania z j.s.t. przy wykonywaniu nadzoru konserwatorskiego. Samorządy nie przekazywały informacji o podejrzeniu popełnienia działań lub zaniechań, o których mowa w art. 108, 110, 113–114, 117–119 ustawy o ochronie zabytków i nie zwracały się o informacje, jak postępować w przypadku ich stwierdzenia. Tylko dwóch z pięciu wojewódzkich konserwatorów podejmowało działania wspomagające samorządy w celu skuteczniejszego prowadzenia działań związanych z nadzorem konserwatorskim.

- **WUOZ w Zielonej Górze.** W celu wsparcia samorządów przy wykonywaniu zadań związanych z nadzorem konserwatorskim Lubuski WKZ: organizował szkolenia/spotkania, podczas których m.in. poruszano kwestie związane z nadzorem konserwatorskim; współuczestniczył w oględzinach i kontrolach zabytków; analizował przekazywane przez j.s.t. decyzje i postanowienia wydawane przez samorządowych konserwatorów zabytków, stosownie do postanowień zawartych Porozumień.
- **WUOZ w Toruniu.** W celu wsparcia j.s.t. przy wykonywaniu zadań związanych z nadzorem konserwatorskim Kujawsko-Pomorski WKZ przeprowadzał m.in. konsultacje i spotkania z pracownikami miejskich pracowni urbanistycznych.

Wykonania zastępcze i wywłaszczanie zabytków

Art. 49 ust. 3 ustawy o ochronie zabytków stanowi, że w przypadku wykonania zastępczego prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytku nieruchomym wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję określającą wysokość wierzytelności Skarbu Państwa z tytułu wykonania zastępczego tych prac lub robót, ich zakres oraz termin wymagalności tej wierzytelności. W ośmiu Porozumieniach nie została przekazana kompetencja z art. 49 ust. 3 ustawy o ochronie zabytków. W Porozumieniach (Urząd Miasta Olsztyn, Urząd Miasta Elbląg, Urząd Miasta Żagań, Urząd Miasta Żary) to uprawnienie zostało przekazane, ale wykonania zastępcze nie były przeprowadzane.

W badanym okresie z pięciu kontrolowanych wojewódzkich konserwatorów tylko Zachodniopomorski WKZ przeprowadził wykonanie zastępcze.

- **WUOZ w Szczecinie** w latach 2013–2014 na wykonania zastępcze prac konserwatorskich lub robót budowlanych dysponował kwotą 72,1 tys. zł¹⁰⁶. Środki te wykorzystano na wykonanie robót budowlanych zabezpieczających zabytek Dom Wypoczynkowy „B.” w Międzyzdrojach oraz na wykonanie kosztorysu prac budowlanych zabezpieczających ruiny zamku w Dobrej Nowogardzkiej. Po ogłoszeniu upadłości dłużnika i zgłoszeniu wierzytelności do sędziego-komisarza, do dnia zakończenia czynności kontrolnych WUOZ nie odzyskał wierzytelności. Zachodniopomorski WKZ wyjaśnił, że: *przeszkodą w skutecznym dochodzeniu należności z tytułu wykonania zastępczego są niejasne i niespójne przepisy ustawy o ochronie zabytków odwołujące się bezpośrednio do ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, a także do ustawy o gospodarce nieruchomościami.*

Art. 50 ust. 4 pkt 2 ustawy o ochronie zabytków stanowi, że zabytek nieruchomy może być na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wywłaszczony przez starostę na rzecz Skarbu Państwa lub gminy właściwej ze względu na miejsce położenia tego zabytku, w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami. W żadnym z 12 Porozumień nie przekazano tej kompetencji samorządom.

Tylko Zachodniopomorski WKZ złożył jeden wniosek o wywłaszczenie.

- **WUOZ w Szczecinie** złożył jeden wniosek o wywłaszczenie nieruchomości przez starostę na rzecz Skarbu Państwa ze względu na brak możliwości usunięcia zagrożenia dla zabytku (wiatrak typu holenderskiego w M.)¹⁰⁷. Starosta nie podjął postępowania, wskazując, że wojewódzki konserwator nie przedłożył dokumentów

¹⁰⁶ W 2013 r. 70,1 tys. zł, w 2014 r. 2 tys. zł.

¹⁰⁷ W dniu 23.05.2014 r.

z rokowań z właścicielem zabytku. Po odmowie starosty rozpatrzenia wniosku, Zachodniopomorski WKZ zwrócił się m.in. do Ministra KiDN o wskazanie dalszych działań w sprawie¹⁰⁸. Do dnia zakończenia czynności kontrolnych WUOZ nie otrzymał odpowiedzi.

Minister KiDN wyjaśniła, że w latach 2008–2014 wojewódzcy konserwatorzy w ośmiu przypadkach przeprowadzili wykonanie zastępcze prac konserwatorskich lub robót budowlanych (na kwotę ok. 250 tys. zł) oraz w 19 przypadkach wnioskowali o wywłaszczenie nieruchomości. Jako podstawowe przyczyny niewykorzystywania przez wojewódzkich konserwatorów powyższych procedur wskazała: 1) brak wyodrębnionych środków finansowych możliwych do wykorzystania na przewidziane przepisami ustawy działania – każdorazowe podjęcie decyzji o przeprowadzeniu prac zastępczych (art. 49 ustawy o ozionz) jest związane z uszczupleniem puli finansowej przeznaczonej przez wojewódzkich konserwatorów na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych; kwestia budżetu pozostającego w ich dyspozycji znajduje się w kompetencji właściwego wojewody, nie zaś ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego; 2) brak źródeł finansowania wywłaszczenia nieruchomości zabytkowych – co pozostaje w gestii starostów powiatowych. Minister KiDN stwierdziła również, że z uwagi na różne interpretacje obowiązujących przepisów dotyczących wywłaszczenia nieruchomości, w tym prowadzenia rokowań oraz zabezpieczenia środków finansowych na nabycie nieruchomości lub odszkodowanie za jej wywłaszczenie, uzasadniona jest ich zmiana eliminująca wątpliwości organów gospodarujących mieniem Skarbu Państwa.

Inne działania wojewódzkich konserwatorów dotyczące ochrony zabytków

Nie stwierdzono nieprawidłowości dotyczących uzgadniania przez wojewódzkich konserwatorów zmian i projektów zmian planów zagospodarowania przestrzennego¹⁰⁹. Wojewódzcy konserwatorzy spośród otrzymanych 3.614 decyzji, odmówili uzgodnienia 349. W zbadanych 15 postanowieniach (po pięć w WUOZ) odmawiających uzgodnienia NIK nie stwierdziła nieprawidłowości.

W dwóch WUOZ NIK stwierdziła nieprawidłowości dotyczące wydawania decyzji zezwalających na działania określone w art. 36 ust. 1 pkt 1-4, 6, 8-11 ustawy o ozionz¹¹⁰.

- **W WUOZ w Szczecinie** tylko w jednej z 10 analizowanych decyzji w podstawie prawnej przywołano odpowiednie paragrafy rozporządzenia Ministra KiDN z dnia 27.07.2011 r.¹¹¹. W pozostałych dziewięciu decyzjach przywołano tylko tytuł rozporządzenia. W jednym z 10 pozwoleń wbrew treści § 18 ust. 1 pkt 3 ww. rozporządzenia nie został określony zakres i sposób prowadzenia wskazanego w pozwoleniu umieszczenia na zabytku urządzeń technicznych, także w jednym pozwoleniu wbrew treści § 15 ust. 1 pkt 5 ww. rozporządzenia nie opisano sposobu prowadzenia prac będących przedmiotem pozwolenia.
- **W WUOZ w Poznaniu** wnioski, na podstawie, których wydano dziewięć pozwoleń nie spełniały wymogów rozporządzenia Ministra KiDN z 27.07.2011 r., co polegało na niewskazaniu zabytku z uwzględnieniem miejsca jego położenia lecz podaniu rodzaju lub lokalizacji planowanych prac – dotyczy siedmiu spraw, w tym pięciu odnoszących się do układu urbanistycznego, co stanowiło naruszenie dyspozycji § 4 ust. 1 pkt 2 oraz § 8 ust. 1 pkt 2 ww. rozporządzenia. Wydane pozwolenie na prowadzenie robót budowlanych przy zabytku, polegających na rozbiórce budynku m.in. na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 2 ustawy o ochronie zabytków, podczas gdy roboty, których dotyczyło pozwolenie wyczerpywały dyspozycję art. 36 ust. 1 pkt 1 ustawy o ozionz.

¹⁰⁸ Pismo Zachodniopomorskiego WKZ z 31.10.2014 r. o udzielenie wskazówek dotyczących dalszych kroków w tej sprawie zostało odebrane przez Ministerstwo 04.11.2014 r.

¹⁰⁹ Wojewódzcy konserwatorzy w ramach uzgodnień 2.316 zmian i projektów zmian planów zagospodarowania przestrzennego odmówili uzgodnienia 343. W toku kontroli zbadano legalność 15 decyzji uzgadniających proponowane projekty i 15 odmawiających uzgodnienia (po trzy w każdym WUOZ).

¹¹⁰ Wojewódzcy konserwatorzy wydali 15.375 decyzji zezwalających na działania określone w art. 36 ust. 1 pkt 1-4, 6, 8-11 ustawy o ozionz. Badaniami kontrolnymi objęto 50 decyzji (po 10 wybranych losowo w każdym WUOZ).

¹¹¹ Rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. z 2011 r. poz. 987, ze zm.); dalej: *rozporządzenie Ministra KiDN z 27.07.2011 r.*

3.5.2. Jednostki samorządu terytorialnego

Ustalenia w zakresie nadzoru konserwatorskiego sprawowanego przez skontrolowane gminy w ramach zawartych Porozumieniach przedstawiono w pkt 3.6.2. informacji.

3.6 Realizacja zadań objętych Porozumieniami i nadzór wojewódzkich konserwatorów zabytków nad ich wykonywaniem

3.6.1. Wojewódzkie Urzędy Ochrony Zabytków

Na terenie sześciu kontrolowanych województw, wg stanu na koniec lutego 2015 r., obowiązywały 23 Porozumienia zawarte z gminami¹¹², z tego: osiem w województwie pomorskim, cztery w województwie lubuskim, cztery w kujawsko-pomorskim, trzy w wielkopolskim, trzy zachodniopomorskim i jedno warmińsko-mazurskim. W okresie objętym kontrolą jedno Porozumienie zostało rozwiązane¹¹³ i jedno zawarte¹¹⁴. W ocenie wojewódzkich konserwatorów, przyczynami niezawierania porozumień przez samorzady były przede wszystkim ograniczenia finansowe i kadrowe. Na przykład:

- **WUOZ w Zielonej Górze.** Lubuski WKZ wyjaśnił, że Porozumienia nie są zawierane z powodu braku zainteresowania samorządów, które ponoszą dodatkowe wydatki związane z utrzymaniem stanowiska samorządowego konserwatora zabytków oraz niewielką liczbą osób z kierunkowym wykształceniem (m.in. historycy sztuki, absolwenci konserwatorstwa), gwarantującym prawidłową realizację zadań.
- **WUOZ w Poznaniu.** Wielkopolski WKZ wyjaśnił, że *Przejęcie ... kompetencji przez samorzady wiąże się z finansowaniem działalności danego konserwatora samorządowego, a także z odpowiedzialnością za dziedzictwo kulturowe i traktowane jest raczej, jako dodatkowe obciążenie. Załatwianie spraw dotyczących zabytków przez administrację rządową, jako organ niezależny, jest niekiedy korzystniejsze dla jednostki samorządu terytorialnego.* Dlatego w jego ocenie samorzady nie są zainteresowane przejęciem części kompetencji wojewódzkiego konserwatora.
- **WUOZ w Szczecinie.** Zachodniopomorski WKZ wyjaśnił, że w latach 2013–2014 były podejmowane rozmowy z władzami Świnoujścia i Stargardu Szczecińskiego w celu zawarcia Porozumień, które nie przyniosły efektów. Gminy uznały, że współpraca z wojewódzkim konserwatorem jest wystarczająca i nie ma konieczności przejmowania przez j.s.t. jego zadań.

Wśród korzyści, jakie wynikają z zawarcia Porozumień, wojewódzcy konserwatorzy wskazywali przede wszystkim na odciążenie pracą WUOZ. Na przykład:

- **WUOZ w Szczecinie.** Zachodniopomorski WKZ wyjaśnił, że pozytywnie ocenia możliwość przekazywania uprawnień w zakresie ochrony zabytków samorządowi, gdyż w znacznym stopniu odciążają pracę WUOZ.
- **WUOZ w Poznaniu.** Przekazanie kompetencji do jednostek samorządu terytorialnego, w ocenie Wielkopolskiego WKZ, wpływa korzystnie na poziom ochrony zabytków – ułatwiony dostęp do baz danych o właścicielu/posiadaczu zabytku, szybsze załatwianie spraw, częstsze lustracje prowadzonych prac przy zabytku.

Do negatywnych konsekwencji dla ochrony zabytków i opieki nad zabytkami związanych z zawieraniem Porozumień, wojewódzcy konserwatorzy zaliczyli m.in. możliwy konflikt interesów między organami samorządu, a miejskimi konserwatorami.

- **WUOZ w Toruniu.** Kujawsko-Pomorski WKZ wyjaśnił, że: *Zdarza się, że przekazanie kompetencji do j.s.t. wpływa niekorzystnie na poziom ochrony zabytków nieruchomych. Służby konserwatorskie działając na poziomie samorządów, będąc zależne od władz samorządowych, często są sędziami we własnej sprawie.*

¹¹² Dodatkowo obowiązywało siedem porozumień zawartych z Powiatem: Nowosolskim (województwo lubuskie), Poznańskim i Szamotulskim (województwo wielkopolskie); Kartuskim, Kościerskim, Kwidzyńskim i Puckim (województwo pomorskie).

¹¹³ Miasto Olsztyn Porozumienie z dnia 27.01.2009 r. wypowiedziało 28.01.2014 r. ze skutkiem na 31.03.2014 r. (po przeprowadzonej kontroli przez Warmińsko-Mazurskiego WKZ).

¹¹⁴ Wojewoda Zachodniopomorski Porozumienie z Gminą Miasto Kołobrzeg zawarł 27.09.2013 r. Porozumienie zawarto z inicjatywy samorządu.

- **WUOZ w Olsztynie.** Zdaniem Warmińsko-Mazurskiego WKZ, wobec uznaniowości ustawy o ozionz: *wszystko zależy od stosunku prezydentów miast/burmistrzów/wójtów do ochrony zabytków na ich terenach.*

Zakres zawieranych Porozumień

Ustawodawca nie określił zakresu przekazywanych samorządom kompetencji. W kontrolowanych WUOZ stwierdzono znaczne różnice w uprawnieniach przekazanych miejskim konserwatorom.

- **WUOZ w Szczecinie.** Różnice w trzech zawartych porozumieniach (z Miastem Szczecin, Kołobrzeg i Szczecinek) dotyczyły przede wszystkim zakresu przekazanych kompetencji z innych ustaw niż ustawa o ozionz. Gmina Miasto Kołobrzeg uzyskała kompetencje do wydawania pozwoleń w trybie art. 83 ust. 2 ustawy z dnia 16.04.2004 r. o ochronie przyrody¹¹⁵ na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków oraz do wydawania pozwoleń w trybie art. 13 ust. 4 ustawy o gospodarce nieruchomościami¹¹⁶ na m.in. sprzedaż, zamianę, darowiznę lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub j.s.t. Natomiast Gmina Miasto Szczecinek, jako jedyna, uzyskała kompetencje z ustawy z dnia 27.03.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym¹¹⁷ do opiniowania projektów studium (art. 11 pkt 6 lit. c) i uzgadniania projektów planów miejscowych (art. 17 pkt 6 lit. b tiret 8). Zachodniopomorski WKZ wyjaśnił, że: *Zakres przekazanych spraw do prowadzenia przez Burmistrza Szczecinka został wynegocjowany bezpośrednio pomiędzy ówczesnym Wojewodą Zachodniopomorskim a Burmistrzem. WKZ nie miał wpływu na zakres przekazanych przez Wojewodę uprawnień. Zakres przekazanych kompetencji Gminie Miasto Kołobrzeg został wynegocjowany przez WKZ i Samorząd, ... art. 96 ust. 2 ustawy o ozionz nie precyzuje, jaki zakres uprawnień może zostać powierzony samorządom.*
- **WUOZ w Poznaniu.** Miastu Poznań przekazano zadania z zakresu ochrony nad wszystkimi rodzajami zabytków (ruchome, nieruchome i archeologiczne), a miastom Gniezno i Ostrów Wielkopolski – tylko nad zabytkami nieruchomymi, niebędącymi cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni.

Samorządy w różnym zakresie uzyskały upoważnienie do wydawania decyzji dotyczących mienia komunalnego. Brak jakichkolwiek wyłączeń stwierdzono w sześciu na 12 zawartych Porozumieniach (z Miastem Bydgoszczą, Gdańskiem, Tczewem, Ostrowem Wielkopolskim, Gnieznom, Kołobrzegiem). Zakres wyłączeń w pozostałych Porozumieniach dotyczył prowadzenia spraw objętych podpisanym Porozumieniem, a dotyczących obiektów będących własnością j.s.t.

- **WUOZ w Szczecinie.** Zachodniopomorski WKZ zastrzegł dla siebie prowadzenie spraw w postępowaniu prowadzonym zgodnie z art. 36 ustawy o ozionz, dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków, dla których inwestorem jest Gmina Miasto Szczecin.
- **WUOZ w Zielonej Górze.** Porozumienie z Miastem:
  - **Żagań** nie obejmowało spraw dotyczących: *inwestycji własnych Miasta Żagań; prowadzenia postępowań administracyjnych i wydawania opinii w sprawach zabytków stanowiących mienie komunalne, z wyjątkiem wydawania decyzji; postępowań i opinii na wniosek wspólnot mieszkaniowych, do których należy m.in. Miasto Żagań; opiniowania i uzgadniania dokumentów planistycznych realizowanych na potrzeby miasta;*
  - **Żary** nie obejmowało spraw dotyczących: *inwestycji własnych Miasta Żary; opiniowania i uzgadniania dokumentów planistycznych realizowanych na potrzeby miasta.*

W sześciu (na 11) przypadkach z zakresu Porozumień nie wyłączono prowadzenia kontroli dotyczących stosowania i przestrzegania przepisów o ochronie i opiece nad zabytkami wobec obiektów będących własnością lub współwłasnością gminy (Miasto Bydgoszcz, Gdańsk, Tczew, Gniezno, Ostrów Wielkopolski, Kołobrzeg). W trzech kolejnych wyłączenie w tym zakresie było tylko częściowe (Miasto Szczecin, Żagań, Żary).

¹¹⁵ Dz. U. z 2013 r. poz. 627 – j.t. ze zm.; dalej: *ustawa o ochronie przyrody.*

¹¹⁶ Dz. U. z 2015 r. poz. 782 – j.t.

¹¹⁷ Dz. U. z 2015 r. poz. 199 – j.t. ze zm.; dalej: *ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu.*

Nadzór wojewódzkich konserwatorów nad realizacją Porozumień

Wojewódzcy konserwatorzy mogli sprawować nadzór nad realizacją Porozumień m.in. poprzez kontrolę j.s.t. w zakresie wykonywania Porozumienia, sprawdzanie (otrzymanych do wiadomości) decyzji wydanych przez miejskich konserwatorów i okresowych sprawozdań z ich działalności. Z ustaleń kontroli wynika, że konserwatorzy sprawowali nadzór w ograniczonym zakresie.

W każdym z badanych 10 Porozumień (po dwa w pięciu kontrolowanych WUOZ) zostało zagwarantowane prawo kontroli przez wojewódzkich konserwatorów realizacji przez samorządy zadań objętych Porozumieniami. Systematycznie kontrole przeprowadzał tylko jeden konserwator.

- **WUOZ w Toruniu.** W okresie objętym kontrolą (lata 2013, 2014 i 2015) Prezydenci Bydgoszczy, Torunia, Grudziądz oraz Burmistrz Chełmna byli kontrolowani raz do roku. W wyniku części przeprowadzonych kontroli Kujawsko-Pomorski WKZ formułował wnioski pokontrolne dotyczące m.in. umieszczania na decyzjach i postanowieniach adnotacji o ich ostateczności oraz zakładania metryki sprawy zgodnie z art. 66a ustawy z dnia 14.06.1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego¹¹⁸.
- **WUOZ w Szczecinie.** W okresie objętym kontrolą została przeprowadzona jedna kontrola każdego Porozumienia. W ich wyniku sformułowano 19 zaleceń pokontrolnych. Do Burmistrza Miasta Szczecinek oraz Prezydenta Miasta Kołobrzeg wystąpiono m.in. o: ujednoczenie sposobu rejestrowania i dekretowania wniosków oraz sposobu potwierdzania doręczania orzeczeń; przestrzeganie przepisów rozporządzenia Ministra KiDN z 27.07.2011 r. w odniesieniu do obowiązkowych danych i dokumentów, które winien zawierać wniosek o wydanie pozwolenia i pozwolenie; prowadzenie kontroli przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w trybie art. 38 ustawy o ozionz.
- **WUOZ w Zielonej Górze.** Z czterech zawartych Porozumień, dwukrotnie kontrolowano tylko realizację Porozumienia przez Miasto Gorzów Wlkp. Lubuski WKZ wyjaśnił, że objęcie kontrolą w latach 2013–2014 tego Porozumienia było uzasadnione ustaleniami wcześniejszych kontroli, stwierdzających liczne błędy i uchybienia popełniane przez Miejskiego Konserwatora w Gorzowie Wlkp. Nieskontrolowanie w ostatnich latach prawidłowości realizacji pozostałych zawartych Porozumień wiązało się realizacją innych kontroli, w tym dotacji.

Na podstawie wyników kontroli przeprowadzonych w Miastach Żary i Żagań, NIK wskazuje na potrzebę objęcia nadzorem Lubuskiego WKZ realizacji także pozostałych Porozumień, w tym przeprowadzania kontroli przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (w Żarach zrealizowano jedną taką kontrolę i nie monitorowano stanu realizacji zaleceń pokontrolnych; w Żaganiu nie przeprowadzono żadnej kontroli).

- **WUOZ w Olsztynie.** W dniach 3–19.12.2013 r. Warmińsko-Mazurski WKZ przeprowadził kontrolę realizacji przez Miasto Olsztyn warunków zawartego Porozumienia. W jej wyniku, w projekcie wystąpienia pokontrolnego z dnia 7.02.2014 r. stwierdzono 21 nieprawidłowości. Prezydent Miasta Olsztyna, pismem z dnia 14.02.2014 r., udzielił odpowiedzi, w której nie zgodził się z większością zarzutów. Jak wyjaśniła WKZ, dalsze działania w tej sprawie nie były prowadzone z uwagi na rozwiązanie Porozumienia.
- **WUOZ w Gdańsku** (kontrola przeprowadzona przez Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego NIK). Pomorski WKZ nie przeprowadzał kontroli nad wykonaniem zadań powierzonych Miejskiemu Konserwatorowi w Gdańsku w zakresie ochrony obszaru dawnej Stoczni Gdańskiej i terenów postoczniowych.

Składanie przez samorządy sprawozdań z realizacji Porozumień

Trzech wojewódzkich konserwatorów z pięciu (bez Wielkopolskiego i Warmińsko-Mazurskiego) zobowiązało miejskich konserwatorów do składania sprawozdań ze swojej działalności (z częstotliwością od kwartalnej do rocznej)

- **WUOZ w Szczecinie.** W dwóch badanych Porozumieniach zobowiązano miejskich konserwatorów do składania sprawozdań: kwartalnych (Miasto Kołobrzeg) i rocznych (Miasto Szczecin (zostały złożone za 2013 i 2014 r.)). Miejski Konserwator w Kołobrzegu nie złożył sprawozdania za IV kwartał 2013 r. Ponadto Miejski Konserwator

¹¹⁸ Dz. U. z 2013 r. poz. 267 – j.t. ze zm.

w Szczecinku w składanych w latach 2013-2014 sprawozdaniach wykazał, że wydał 24 pozwolenia na usunięcie drzew (Wojewoda Zachodniopomorski nie przekazał w Porozumieniu tej kompetencji). Na tę nieprawidłowość pracownicy WUOZ zwrócili uwagę dopiero podczas przeprowadzanej w IV kwartale 2014 r. kontroli realizacji przez Burmistrza Miasta Szczecinek zadań przekazanych Porozumieniem.

- **WUOZ w Toruniu.** Miejscy Konserwatorzy w Bydgoszczy i Chełmnie składali, co pół roku sprawozdania ze swojej działalności.

3.6.2. Jednostki samorządu terytorialnego

Zakres zawartych Porozumień

Oprócz wykonywania zadań z ustawy o ozionz, gminy na mocy zawartych Porozumień otrzymały do realizacji zadania z ustawy Prawo budowlane (10 gmin), z ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (dziewięć gmin), z ustawy o ochronie przyrody (cztery gminy), z ustawy o gospodarce nieruchomościami (jedna gmina). W każdym przypadku zakres Porozumienia obejmował wydawanie decyzji zezwalających na prowadzenie prac i robót przy zabytkach w trybie art. 36 ust. 1 ustawy o ozionz. W sześciu Porozumieniach nie zostało wyłączone wydawanie decyzji w sprawach dotyczących zabytków będących własnością lub współwłasnością gminy (Miasta Bydgoszcz, Gdańsk, Tczew, Gniezno, Ostrów Wielkopolski, Kołobrzeg). Stwierdzono, że w trzech Urzędach część wydanych decyzji dotyczyła zabytków będących własnością lub współwłasnością gminy.

- **UM Bydgoszczy.** W latach 2013–2015 (do 28.02.) MKZ wydał, na podstawie art. 36 ust.1 ustawy o ozionz, 41 decyzji dotyczących zabytków wpisanych do rejestru zabytków, będących własnością Miasta Bydgoszczy, w tym sześć dotyczyło umieszczenia reklam, dwie badań konserwatorskich oraz 33 robót budowlanych (remontów dachów, elewacji, stolarek, klatek schodowych).
- **UM w Ostrowie Wielkopolskim.** MKZ siedmiokrotnie rozstrzygała w sprawach, w których stroną postępowania było Miasto Ostrów Wielkopolski (pięciokrotnie – w 2013 r. i dwukrotnie – w 2014 r.) wydając pozwolenia na prowadzenie robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i będących jednocześnie własnością Ostrowa Wielkopolskiego. Obejmowały m.in. renowację elewacji budynku Gimnazjum; przebudowę utwardzenia terenu przy budynku Synagogi; przebudowę budynku dawnego Domu niemieckiego.
- **UM Kołobrzeg.** MKZ wydała 32 decyzje na podstawie wniosków złożonych przez Miasto głównie w sprawie usunięcia drzew z obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz umieszczenia na zabytkach urządzeń, napisów i reklam.
- **UM Szczecinek** (Urząd objęty kontrolą rozpoznawczą). MKZ rozstrzygał m.in. o wydaniu pozwolenia na budowę samonośnego dźwigu osobowego na wewnętrznym dziedzińcu Ratusza, budowę zadaszenia wewnętrznego dziedzińca budynku Ratusza, poszerzenie zakresu prac restauracji zabytkowego skrzydła Zamku Książąt Pomorskich na Centrum Szkoleniowo-Kongresowe.

Realizacja zadań w ramach nadzoru konserwatorskiego

Na 12 gmin, które w okresie objętym kontrolą miały zawarte Porozumienie, prowadzenie kontroli w ramach nadzoru konserwatorskiego przekazano 11 j.s.t. (oprócz Miasta Chełmno). W sześciu przypadkach z zakresu Porozumień nie wyłączono prowadzenia kontroli stosowania i przestrzegania przepisów o ochronie i opiece nad zabytkami wobec obiektów będących własnością lub współwłasnością gminy (Miasta Bydgoszcz, Gdańsk, Tczew, Gniezno, Ostrów Wielkopolski, Kołobrzeg). W kolejnych trzech wyłączenie w tym zakresie było tylko częściowe (miasta Szczecin, Żagań, Żary).

- **UM Szczecin.** Z zakresu Porozumienia (w tym kontroli prowadzonych w ramach nadzoru konserwatorskiego) wyłączono wskazany w Porozumieniu obszar.
- **UM Żagań.** Z zakresu Porozumienia (w tym kontroli prowadzonych w ramach nadzoru konserwatorskiego) wyłączono 16 zabytków nieruchomych wskazanych w załączniku nr 1 do Porozumienia.

- **UM w Żarach.** Z zakresu Porozumienia (w tym kontroli prowadzonych w ramach nadzoru konserwatorskiego) wyłączono zabytki nieruchome rezydencjonalne (zamki, dwory, pałace, parki i folwarki z nimi związane) oraz sakralne i posakralne.

Tylko w dwóch Porozumieniach (z Miastami Olsztyn i Elbląg) wyłączenie dotyczyło zabytków stanowiących w 100% własność gminy.

Zdaniem NIK, przekazywanie gminom kompetencji, na podstawie których mogą rozstrzygać o własnych sprawach, może prowadzić do konfliktu interesów pomiędzy doraźnymi potrzebami gminy, a prowadzeniem racjonalnych działań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy.

W pięciu gminach zadanie prowadzenia kontroli nie było realizowane.

- **UM Kołobrzeg.** Stwierdzono, że od dnia podpisania Porozumienia, tj. 27.09.2013 r. nie przeprowadzono żadnej kontroli. Prezydent Miasta wyjaśnił, że MKZ w okresie od 21.10.2013 r. do 31.10.2014 r. zatrudniony był na pół etatu. W związku z ograniczeniem czasowym przede wszystkim zajmował się sprawami związanymi z obsługą klientów (wydawanie decyzji, przyjmowanie interesantów), co skutkowało brakiem czasu na podjęcie działalności sensu stricto kontrolnych. Na 2015 r. zaplanowano przeprowadzenie trzech kontroli zabytków.
- **UM w Żarach.** Nie opracowywano corocznych planów kontroli przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W okresie objętym kontrolą przeprowadzono jedną kontrolę (29.04.2014 r.) zabytku nieruchomego. Kontrola wynikała z interwencji osób prywatnych, mieszkańców budynku, którzy wystąpili do MKZ z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie zabytkowych fresków znajdujących się w budynku.
- **UM Szczecinek** (Urząd objęty kontrolą rozpoznawczą). MKZ od zawarcia przez Miasto Porozumienia (wrzesień 2013 r.) nie przeprowadził żadnej kontroli przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami oraz nie opracowywał planów takich kontroli. Tym samym nie realizował zadań nadzoru konserwatorskiego przewidzianych w rozdz. 4 ustawy o ozionz.

W ocenie NIK powyższe ustalenia świadczą o nieprzykładaniu przez gminy odpowiedniej wagi do realizacji przejętych zadań, w tym prowadzenia kontroli przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami oraz o braku kontroli zarządczej w tym zakresie nad pracą miejskich konserwatorów.

W okresie objętym kontrolą, z 11 gmin, które przejęły do realizacji prowadzenie kontroli w ramach nadzoru konserwatorskiego, dwie (Miasta Elbląg i Szczecin) skierowały do organów ścigania trzy zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia wykroczenia.

- **UM w Elblągu.** W 2014 r. MKZ w Elblągu złożył dwa zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia wykroczeń z art. 118 ustawy o ozionz, tj. umieszczenia bez pozwolenia na obiektach zabytkowych tablic reklamowych. MKZ nie otrzymał od Policji informacji o rozstrzygnięciach w tych sprawach, bądź podjętych w związku z nimi decyzjach.
- **UM Szczecin.** Złożono jedno zawiadomienie o popełnieniu dwóch wykroczeń określonych w art. 118 i 119 ustawy o ozionz, które dotyczyły umieszczenia bez pozwolenia reklam na zabytku wpisanym do rejestru zabytków i niewykonania zaleceń pokontrolnych, związanych z ich usunięciem. MKZ w Szczecinie nie posiada wiedzy w zakresie wszczęcia i zakończenia postępowania będącego wynikiem przedmiotowego zawiadomienia.

NIK ustaliła, że w jednym przypadku MKZ nie skierowała do organów ścigania zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

- **UM Szczecin.** Do organów ścigania, przez ponad cztery miesiące od dnia stwierdzenia rozbiórki obiektu wpisanego do gminnej ewidencji, nie złożono zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z art. 108 i wykroczenia z art. 110 ustawy o ozionz, tj. zniszczenia budynku przemysłowego (objętego wojewódzką ewidencją i ujętego w gminnej ewidencji) i jego niezabezpieczenia w należyty sposób przed uszkodzeniem lub zniszczeniem. MKZ w Szczecinie wyjaśniła, że: *w przypadku budynków ujętych w gminnej ewidencji zabytków, organem właściwym do wyjaśnienia legalności prac budowlanych jest Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego, który ponadto ma możliwość zgodnie z art. 81 a ust. 3 Prawa budowlanego*

przeprowadzenia czynności kontrolnych w razie nieobecności inwestora, kierownika budowy bądź osób przez nich upoważnionych. (...) Przybycie pracownika Biura MKZ w dniu 30.12.2014 r. na miejsce rozbiórki i wykonanie fotografii rozebranego obiektu było czynnością przygotowawczą w celu sprawdzenia otrzymanej informacji.

Realizacja innych zadań objętych Porozumieniem

Realizując inne przejęte zadania, miejscy konserwatorzy m.in. wydali 2.716 decyzji zezwalających właścicielom zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru na działania określone w art. 36 ust. 1 pkt 1–4, 6, 8–11 ustawy o ozionz, wydali 2.277 zaleceń konserwatorskich (art. 27 ustawy o ozionz), wydali 296 uzgodnień i opinii określonych w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uzgodnili 48 programów prac konserwatorskich i programów zagospodarowania zabytku nieruchomego (art. 25 ust. 1 ustawy o ozionz). W wyniku badania 114 decyzji wydanych na podstawie art. 36 ustawy o ozionz, nieprawidłowości stwierdzono w 15 wydanych w czterech gminach.

- **UM w Gdańsku.** Nieprawidłowości stwierdzono w ośmiu decyzjach (z 10 badanych). Polegały one na tym, że w decyzjach: nie zawarto informacji o możliwości wznowienia postępowania w sprawie wydanego pozwolenia, które może zostać cofnięte (§ 15 ust. 1 pkt 6 lub § 17 pkt 3 albo § 19 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra KiDN z 27.07.2011 r.); nie zawarto wskazania terminu ważności pozwolenia (§ 15 ust. 1 pkt 7 lub § 17 pkt 4 albo § 19 ust. 1 pkt 4 ww. rozporządzenia). Ponadto w jednym z trzech badanych przypadków, wniosek w sprawie wydania pozwolenia na podział nieruchomości nie zawierał uzasadnienia, wymaganego § 6 ust. 1 pkt 3 ww. rozporządzenia. Wg MKZ w Gdańsku wskazane braki w decyzjach wynikały z przeoczenia.
- **UM Kołobrzeg.** Na 20 badanych decyzji w przypadku czterech stwierdzono, że we wnioskach w sprawie umieszczania na zabytku urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, nie wskazano przewidywanego terminu ich usunięcia z zabytku (informacja wymagana przepisem § 7 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra KiDN z 27.07.2011 r.) a w decyzjach nie określono terminu ich ważności, mimo obowiązku określonego w § 18 ust. 1, pkt 5 ww. rozporządzenia. Wg MKZ w Kołobrzegu wnioski dotyczyły urządzeń montowanych na stałe i w takich przypadkach trudno jest domagać się od właściciela lokalu lub wymienionych urządzeń aby określił termin ich usunięcia.

Przyczyny zawierania lub niezawierania Porozumień

Wśród powodów, które skłoniły gminy do zawarcia Porozumienia wskazywano głównie chęć ułatwienia właścicielom zabytków kontaktu z organami ochrony zabytków, przyspieszenia procesu decyzyjnego przy wydawaniu pozwoleń na prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich, „umieszczenie konserwatora zabytków w bezpośrednim sąsiedztwie przedmiotu ochrony”.

- **UM Bydgoszczy.** Według Prezydenta Bydgoszczy, na zawarcie Porozumienia wpływ miały ogromne potrzeby konserwatorskie wynikające ze zwartej XIX-wiecznej zabudowy Bydgoszczy i słabej obecnie kondycji technicznej większości budynków, a także potrzeba inwentaryzacji historycznych elementów krajobrazu kulturowego, wartościowanie obiektów oraz opracowanie dokumentów o charakterze strategicznym.
- **UM w Gdańsku.** Według Zastępcy Prezydenta Miasta, Porozumienie miało na celu ułatwienie mieszkańcom dostępu do administracji związanej z ochroną zabytków oraz poprawienie sprawności ich obsługi.

Ze 133 gmin, które udzieliły odpowiedzi na pytania ankietowe NIK, Porozumienia zawarło siedem samorządów (w tym jedna gmina wiejska). Inicjatorami jego zawarcia w czterech przypadkach były samorządy, w dwóch wojewódzcy konserwatorzy, a w jednym mieszkańcy gminy. Wśród korzyści związanych z zawarciem Porozumienia wskazano m.in.: wyjście Urzędu naprzeciw potrzebom mieszkańców oraz zwiększenie wpływu gminy na realizację spraw związanych z ochroną zabytków położonych na terenie gminy (po sześć odpowiedzi), przejęcie przez gminę spraw z zakresu kompetencji wojewódzkiego konserwatora zabytków (pięć odpowiedzi).

Gminy, które nie zawarły Porozumień, wskazały, że nie rozważały możliwości zawarcia takiego Porozumienia, oczekując inicjatywy ze strony wojewódzkiego konserwatora. Same z inicjatywą zawarcia Porozumienia nie występowały, z uwagi na ograniczone możliwości finansowe.

- **UM Nowe Miasto Lubawskie.** Burmistrz podał, że Urząd nie zawarł Porozumienia z powodu braku inicjatywy i zainteresowania stron w tym zakresie. Z uwagi na specyfikę problematyki ochrony zabytków, zasadne jest prowadzenie tych spraw na poziomie wojewódzkim i centralnym.
- **UM w Środzie Wielkopolskiej.** Według wyjaśnień Burmistrza, nie rozważano możliwości zawarcia Porozumienia z uwagi na niewystarczające środki przekazywane co roku na realizację innych zadań zleconych z zakresu administracji rządowej oraz obowiązków realizacji zadań własnych.

Ze 126 gmin, które wzięły udział w badaniu ankietowym NIK i nie zawarły Porozumień, jako przyczyny jego niezawierania wskazały: brak środków na utworzenie dodatkowych etatów związanych z realizacją Porozumienia (66 gmin); brak potrzeby zawarcia Porozumienia, w związku z dotychczasową dobrą współpracą z wojewódzkim konserwatorem (86 gmin). Tylko cztery gminy (ze 126) zamierza zawrzeć Porozumienie.

Finansowanie realizacji zadań przejętych na podstawie zawartych Porozumień

Ustawodawca nie uregulował kwestii finansowania realizacji przez gminy zadań przekazanych na podstawie zawartych Porozumień. Tylko w dwóch Porozumieniach (z 12 badanych) przewidziano możliwość nieznaczego współfinansowania przez wojewodów działań miejskich konserwatorów. W pozostałych województwach w zawieranych Porozumieniach zawarto postanowienia o wykonywaniu przekazanych zadań w ramach własnych środków techniczno-organizacyjnych i finansowych gminy.

- **UM w Elblągu.** Na realizację zadań związanych z Porozumieniem Miasto Elbląg otrzymywało corocznie środki w wysokości 1 tys. zł (łącznie w badanym okresie 2 tys. zł).
- **UM w Olsztynie.** Na realizację zadań przejętych Porozumieniem w latach 2013–2014 Miasto Olsztyn otrzymało od Wojewody Warmińsko-Mazurskiego środki finansowe w łącznej kwocie 11 tys. zł (1 tys. zł w 2013 r. oraz 10 tys. zł na 2014 r.). W związku z rozwiązaniem Porozumienia z końcem marca 2014 r. kwotę 10 tys. zł zwrócono.

3.7 Realizacja postanowień Krajowego Programu Ochrony Zabytków

Rada Ministrów 24.06.2014 r. przyjęła „Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014–2017”, którego celem, zgodnie z art. 84 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jest stworzenie warunków niezbędnych do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Postanowienia Programu powinny być też uwzględniane, zgodnie z zaleceniami Narodowego Instytutu Dziedzictwa¹¹⁹, przez samorządy opracowujące gminne programy opieki nad zabytkami. Celem głównym Programu jest „Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”, który jest realizowany poprzez trzy cele szczegółowe, w tym cel „2” „Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków”. We wprowadzeniu do Programu stwierdzono, że wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków, w tym tworzenie podstaw współdziałania z organami samorządu terytorialnego, jest jednym z jego strategicznych założeń. Co z kolei jest: „wyrzem przekonania, że jakościowa przemiana w zakresie ochrony zabytków w Polsce może nastąpić przede wszystkim dzięki łączeniu zasobów, lepszemu sieciowaniu struktur i działań organów ochrony zabytków”. Wg Programu, na osiągnięcie celu „2”, składa się realizacja 12 zadań zgrupowanych w czterech działaniach. Rozpoczęcie realizacji trzech z 12 zadań¹²⁰ przewidziano w 2014 r. Pozostałe zadania miały być wykonywane od I kwartału 2015 r. Pełną realizację działania II założono na koniec 2015 r. a pozostałych na koniec 2017 r.

¹¹⁹ Narodowy Instytut Dziedzictwa „Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik metodyczny”.

¹²⁰ Tj.: w ramach działania I: wprowadzenie danych o zabytkach nieruchomych i archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków do infrastruktury informacji przestrzennej i opracowanie i przekazanie do wojewódzkich konserwatorów wytycznych Generalnego Konserwatora Zabytków dotyczących weryfikacji i aktualizacji danych zgromadzonych w infrastrukturze informacji przestrzennej. W ramach działania III: opracowanie materiałów szkoleniowych dla pracowników organów ochrony zabytków.

NIK zbadała w WUOZ zakres realizacji wszystkich działań celu „2”, tj.: 1) zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach; 2) wypracowanie standardów pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków, a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną; 3) podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków i 4) merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

Z ustaleń kontroli wynika, że WUOZ nie rozpoczęły w pełni realizacji zadań celu szczegółowego „2”, co m.in. w ocenie NIK wynika z przyjętego harmonogramu wdrażania Programu i jego późnego przyjęcia (10 lat po wejściu w życie ustawy).

Żaden z wojewódzkich konserwatorów nie rozpoczął realizacji działania I, a tylko jeden z pięciu konserwatorów (Lubuski WKZ) przystąpił do wykonywania działania II.

- **WUOZ w Zielonej Górze.** Lubuski WKZ m.in.: prowadził stronę internetową, na której zamieszczał informacje o wydarzeniach związanych z ochroną zabytków w regionie, zabytkach znajdujących się w poszczególnych miejscowościach, z podziałem na ich funkcje np. sakralne, rezydencjalne, obronne. Organizował lub współorganizował sesje naukowe, w których uczestniczyli oprócz konserwatorów, architektów, również samorządowcy, właściciele zabytków. Na sesjach tych prezentowano m.in. wyniki prac konserwatorskich (pn. „Lubuskie Spotkania z Zabytkami”), wymieniano doświadczenia w zakresie zabytków z architektami i innymi konserwatorami. Współpracował z organizacjami społecznymi na terenie województwa, których celem jest ochrona dziedzictwa, w tym z gronem społecznych opiekunów zabytków oraz zainicjował powstanie w województwie Towarzystwa Opieki nad Zabytkami.

Jako przyczyny nierealizowania działania I i II Krajowego Programu pozostali wojewódzcy konserwatorzy wskazywali m.in. na brak wskazanego sposobu ich wykonywania.

- **WUOZ w Szczecinie.** Zachodniopomorski WKZ wyjaśnił, że Program przyjęty 24.06.2014 r. jest dostępny na stronach MKiDN od jesieni, zaś w wersji drukowanej, został przekazany do WUOZ pod koniec 2014 r. Nie otrzymał również żadnych wytycznych do prowadzenia tego działania.
- **WUOZ w Poznaniu.** Wielkopolski WKZ wyjaśnił, że zadania związane z wdrożeniem infrastruktury informacji przestrzennej winny być wprowadzane centralnie według jednorodnego schematu. W zakresie wdrażania systemów informatycznych pozwalających na lepszy przepływ informacji dot. zabytków Narodowy Instytut Dziedzictwa w imieniu Departamentu Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego zorganizował szkolenie dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków z zakresu wykorzystania aplikacji internetowej wspomagającej proces skanowania i zarządzania dokumentacją konserwatorską w zakresie rejestru zabytków nieruchomych i archeologicznych.

W celu realizacji działania III w czterech WUOZ z pięciu (poza WUOZ w Szczecinie) zostały przeprowadzone szkolenia pracowników m.in. w zakresie stosowania procedur administracyjnych.

- **WUOZ w Olsztynie.** Warmińsko Mazurski WKZ wyjaśnił, że w latach 2013-2015 (do 28.02.) 60 pracowników WUOZ uczestniczyło w 12 szkoleniach z procedur administracyjnych (np. szkolenie pt. „Tytuł wykonawczy, jako podstawa wszczęcia egzekucji administracyjnej” w 2013 r., „Wydawanie decyzji administracyjnych” w 2015 r.).
- **WUOZ w Toruniu.** Kujawsko-Pomorski WKZ zapewniał pracownikom Urzędu udział w różnych formach doształcania (np. w szkoleniach), w tym m.in. dotyczących ochrony pojazdów zabytkowych, wykorzystania aplikacji internetowej wspomagającej proces skanowania i zarządzania dokumentacją konserwatorską w zakresie rejestru zabytków nieruchomych i archeologicznych, ochrony danych osobowych.
- **WUOZ w Szczecinie.** Zachodniopomorski WKZ wyjaśniła, że działania w skali kraju podejmie Departament Ochrony Zabytków MKiDN.

Konserwatorzy Kujawsko-Pomorski, Lubuski i Wielkopolski rozpoczęli realizację działania IV m.in. poprzez organizowanie szkoleń oraz wspieranie samorządów przy opracowywaniu dokumentów planistycznych.

- **WUOZ w Toruniu.** Kujawsko-Pomorski WKZ w ramach realizacji działania IV udzielał wsparcia samorządom przy opracowywaniu dokumentów planistycznych poprzez konsultacje, spotkania z pracownikami miejskich pracowni urbanistycznych wytyczne konserwatorskie i bieżące korekty planów, studiów i programów.

- **WUOZ w Zielonej Górze.** Lubuski WKZ organizował szkolenia, w których uczestniczyli przedstawiciele samorządów, na których omawiane były m.in. zagadnienia dotyczące prawnych aspektów ochrony zabytków oraz ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego.
- **WUOZ w Poznaniu.** Wielkopolski WKZ wspiera merytorycznie j.s.t., jeśli o to wystąpią m.in. poprzez uczestnictwo w posiedzeniach organów gmin przybliżających problematykę ochrony zabytków.

4.1 Przygotowanie kontroli

Kontrola została podjęta z inicjatywy własnej Najwyższej Izby Kontroli. Uczestniczyło w niej sześć jednostek kontrolnych NIK – Delegatury w Bydgoszczy, Gdańsku, Olsztynie, Poznaniu, Szczecinie i Zielonej Górze.

W pięciu województwach (z sześciu) skontrolowano Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków. W sześciu województwach kontrolą objęto po dwie gminy z zawartym Porozumieniem oraz po dwie gminy bez Porozumienia. Wyboru gmin do kontroli dokonano z uwzględnieniem liczby zabytków rejestrowych na terenie gminy, kwoty dotacji na prace konserwatorsko-remontowe zarówno udzielonych jak i otrzymanych.

4.2 Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli

Po zakończeniu kontroli, do kierownika każdej z 29 jednostek, skierowano wystąpienie pokontrolne. We wszystkich wystąpieniach zawarto ocenę opisową kontrolowanej działalności.

Wykaz skontrolowanych jednostek, osób kierujących tymi jednostkami, a także ocen częściowych kontrolowanej działalności zawartych w wystąpieniach pokontrolnych, stanowią załączniki nr 1 i 2 do niniejszej Informacji.

Zastrzeżenia do wystąpienia pokontrolnego zgłosili kierownicy pięciu jednostek (ogółem 26 zastrzeżeń), tj. Prezydent Miasta Gdańska (cztery zastrzeżenia), Burmistrz Miasta Żagań (2), Burmistrz Gminy Łobżenica (1) Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków (16), Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków (3). Na podstawie uchwał Komisji Rozstrzygających NIK:

- uwzględniono w całości pięć zastrzeżeń, w tym:
  - ♦ trzy zgłoszone przez Prezydenta Miasta Gdańska w zakresie: wskazania, że założenie gminnej ewidencji nastąpiło niespełna dziewięć miesięcy (a nie dwa lata i 11 miesięcy) po wymaganym terminie; zapisu mogącego sugerować, że zabytki wpisane do rejestru nie są objęte ewidencją wojewódzką; doprecyzowania zapisu o braku wymogu i potrzeby uregulowania sposobu prowadzenia gminnej ewidencji, przechowywania kart adresowych, ich sprawdzenia i włączenia do gminnej ewidencji;
  - ♦ dwa zgłoszone przez Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w zakresie mi.in.: wskazania właściwego programu opieki nad zabytkami, którego opiniowanie trwało 254 dni;
- uwzględniono w części cztery zastrzeżenia, w tym:
  - ♦ jedno zgłoszone przez Prezydenta Miasta Gdańska w zakresie zapisu o nieprzystąpieniu do opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami;
  - ♦ dwa zgłoszone przez Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w zakresie: uszczegółowienia opisu dotyczącego obowiązujących gminnych programów opieki nad zabytkami na terenie województwa poprzez zapis „i opublikowanych w wojewódzkim dzienniku urzędowym”; opisu stanu faktycznego dotyczącego przywołanej podstawy prawnej w 10 zbadanych decyzjach Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
  - ♦ jedno zgłoszone przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w zakresie uszczegółowienia opisu nieprawidłowości polegającej likwidacji zabytkowego nagrobka poprzez dodanie sformułowania, że likwidacji uległa „większość elementów” nagrobka.

- oddalono 17 zastrzeżeń, w tym:
  - ♦ dwa zgłoszone przez Burmistrza Miasta Żagania w zakresie: negatywnej oceny częściowej dotyczącej prowadzenia gminnej ewidencji i współpracy w tym zakresie z Lubuskim WKZ; uznania za działanie niegospodarne zlecenia i poniesienia wydatków na opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami w sytuacji braku gminnej ewidencji;
  - ♦ jedno zgłoszone przez Burmistrza Łobzenicy w zakresie nieprawidłowości polegającej na udzieleniu dotacji na roboty budowlane przy obiekcie, który nie był wpisany do rejestru zabytków, a jedynie znajdował się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków oraz wniosku o podjęcie działań zmierzających do zwrotu nienależnie pobranej dotacji;
  - ♦ 12 zgłoszonych przez Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w zakresie m.in.: nieprawidłowości polegających na nieprzestrzeganiu przyjętych zasad przy rozpatrywaniu wniosków o udzielenie dotacji, przeprowadzeniu 57,4% zaplanowanych kontroli zabytków nieruchomych, niezawiadomieniu organów ścigania o popełnieniu czynu z art. 112 ustawy o ozionz; negatywnej oceny częściowej obszaru obejmującego realizację zadań w zakresie nadzoru konserwatorskiego;
  - ♦ dwa zgłoszone przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w zakresie: nieprawidłowości polegającej na niezawiadomieniu odpowiednich organów o stwierdzeniu prowadzenia bez pozwolenia prac remontowych i związanej z nią negatywną oceną częściową dotyczącą realizacji zadań w zakresie nadzoru konserwatorskiego; nieprawidłowości polegającej na niedotrzymaniu przez Kujawsko-Pomorskiego WKZ określonych w Porozumieniach terminów w zakresie przeprowadzania kontroli realizacji zadań.

Ustalenia kontroli stanowiły podstawę do sformułowania 92 wniosków pokontrolnych dotyczących m.in.:

- założenia (uzupełnienia) brakujących kart adresowych i ewidencyjnych,
- założenia i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków,
- doprowadzenia do zgodności gminnej ewidencji z ewidencją wojewódzką,
- opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami i przedłożenia go do uchwalenia radzie gminy,
- wypełniania obowiązku składania sprawozdań z realizacji gminnego programu,
- zapewnienia przestrzegania przyjętych zasad udzielania i rozliczania dotacji,
- przekazywania informacji o udzielonych dotacjach innym organom uprawnionym do ich udzielania,
- zrealizowania zaleceń kontroli okresowych wydanych dla obiektów zabytkowych będących własnością gminy,
- przeprowadzania kontroli przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami.

Wojewódzcy konserwatorzy zabytków poinformowali o zrealizowaniu 10 wniosków i podjętych działaniach na rzecz realizacji pozostałych ośmiu wniosków, m.in. o:

- zleceniu wykonania brakującej karty ewidencyjnej zabytku wpisanego do rejestru,
- wprowadzeniu dodatkowych wag punktowych dla poszczególnych kryteriów branych pod uwagę przez członków komisji rozpatrującej wnioski o udzielenie dotacji,
- zwróceniu uwagi Kierownikom Delegatur WUOZ na konieczność wzywania wnioskodawców do uzupełniania stwierdzonych braków we wnioskach o udzielenie dotacji,

- zwróceniu uwagi pracownikom na konieczność uzupełniania danych na kartach ewidencyjnych obiektów,
- zobowiązaniu Kierowników Wydziałów i Delegatur do bieżącego monitorowania realizacji przekazanych zaleceń oraz wydanych decyzji administracyjnych.

Burmistrzowie oraz prezydenci miast poinformowali o zrealizowaniu 40 wniosków i podjęciu działań na rzecz realizacji pozostałych 34 wniosków, m.in. o:

- zintensyfikowaniu działań zmierzających do założenia i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków,
- założeniu brakujących kart adresowych lub o podjęciu działań zmierzających do ich założenia,
- wystąpieniu do wojewódzkiego konserwatora o przedłożenie wszelkich zmian w ewidencji zabytków,
- zleceniu opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami lub o podjęciu działań zmierzających do wyłonienia wykonawcy takiego programu,
- przypisaniu zadania sporządzania sprawozdań z realizacji gminnego programu komórce organizacyjnej Urzędu,
- zobowiązaniu pracowników odpowiedzialnych za rozpatrywanie wniosków o udzielenie dotacji oraz rozliczanie udzielonych dotacji do przestrzegania zasad przyjętych uchwałą rady miasta,
- przesłaniu informacji o udzielonych dotacjach do innych podmiotów mogących udzielać dotacje, a którym dotychczas informacji tych nie przekazano,
- podjęciu działań w celu realizacji zaleceń wynikających z kontroli okresowych zabytków będących własnością gminy,
- zaplanowaniu przeprowadzenia w 2015 r. kontroli przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie i opiece nad zabytkami.

Wyniki kontroli były również podstawą do:

- a) skierowania do rzeczników dyscypliny finansów publicznych dwóch zawiadomień o naruszeniach dyscypliny finansów publicznych, polegającego na udzieleniu dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków podmiotom, które nie zostały wskazane w uchwale rady miasta,
- b) skierowania do prokuratury jednego zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, polegającego na zniszczeniu zabytku objętego zarówno gminną jak i wojewódzką ewidencją zabytków.

4.3 Finansowe rezultaty kontroli

Finansowe rezultaty kontroli wyniosły ogółem 675,6 tys. zł, z czego:

- a) uszczuplenia środków – 71,6 tys. zł, w tym:
  - 71,4 tys. zł, którą stanowiła wielkość niezyskanej przez Miasto Żary kary umownej (ustalonej na dzień rozpoczęcia umowy) – mimo niezrealizowania przez wykonawcę przedmiotu umowy, tj. gminnej ewidencji zabytków oraz programu opieki nad zabytkami, wykonawcy nie naliczono kary umownej; [str. 21]
  - 0,2 tys. zł, którą stanowiła kwota nienaliczonych i niewyegzekwowanych przez Miasto Olsztyn od wspólnoty mieszkaniowej odsetek za przekazanie na rachunek Urzędu części niewykorzystanej dotacji 21 dni po terminie; [str.35]

- b) kwota nienależnie uzyskana – 0,3 tys. zł, w związku z zawyżeniem przez WUOZ w Olsztynie kwoty odsetek z tytułu kary umownej za przekroczenie terminu zwrotu niewykorzystanych środków dotacji; [str. 32]
- c) środki wydatkowane z naruszeniem prawa – 79,8 tys. zł, w tym:
- 75,8 tys. zł, którą stanowiła udzielona przez Burmistrza Żar dotacja na roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru bez uchwały Rady Miasta, co było niezgodne z art. 81 ust. 1 ustawy o ozionz, [str. 35]
  - 4 tys. zł, którą stanowiła udzielona przez Burmistrza Dobrego Miasta dotacja na roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru bez uchwały Rady Miejskiej, co było niezgodne z art. 81 ust. 1 ustawy o ozionz; [str. 35]
- d) kwoty wydatkowane w następstwie działań stanowiących naruszenie prawa – 515,2 tys. zł, w tym:
- 431,2 tys. zł, jako suma dotacji udzielonych przez Miasto Żary podmiotom, których wnioski zostały ocenione niezgodnie z zasadami określonymi w uchwale Rady Miejskiej nr XIII/297/11 z 30.11.2011 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru; [str. 34]
  - 84 tys. zł, jako suma dotacji udzielonych przez Zachodniopomorskiego WKZ podmiotom na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru z naruszeniem zasad określonych w zarządzeniach nr 1/2013 z 24.01.2013 r. oraz 1/2014 z 24.01.2014 r. w sprawie wprowadzenia procedur trybu i zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru i położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego; naruszenie zasad polegało na rozpatrywaniu niekompletnych wniosków, bez wezwania wnioskodawców do ich uzupełnienia w zakresie określonym w przyjętych zasadach; [str. 31]
- e) kwoty wydatkowane z naruszeniem zasad należytego zarządzania finansami – 8,7 tys. zł, którą stanowiło wynagrodzenie zapłacone w czerwcu 2013 r. przez Miasto Żagań wykonawcy gminnego programu opieki nad zabytkami, który do czasu kontroli nie został uchwalony; z uwagi na brak gminnej ewidencji zabytków nie został nawet skierowany do zaopiniowania przez Lubuskiego WKZ (wydatek niegospodarny). [str. 26]
- Korzyści finansowe** wyniosły 0,2 tys. zł i stanowiła je kwota naliczonych w trakcie kontroli NIK i wyegzekwowanych przez Miasto Olsztyn od wspólnoty mieszkaniowej odsetek za przekazanie na rachunek Urzędu części niewykorzystanej dotacji 21 dni po terminie. [str. 35]

Wykaz jednostek skontrolowanych oraz osób zajmujących kierownicze stanowiska w kontrolowanych urządach

L.p.	Jednostka kontrolowana	Kierownik jednostki w okresie objętym kontrolą		Okres pełnienia funkcji	
		Stanowisko, funkcja	Imię i nazwisko		
1.	Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu	Kujawsko-Pomorski WKZ	Sambor Gawiński	przez cały okres	
2.	Urząd Miasta Bydgoszczy	Prezydent Miasta	Rafał Bruski	przez cały okres	
3.	Urząd Miasta Chełmno	Burmistrz Miasta	Mariusz Kędziński	przez cały okres	
4.	Urząd Miasta i Gminy Radzyń Chełmiński	Burmistrz Miasta i Gminy	Krzysztof Chodubski	przez cały okres	
5.	Urząd Miejski w Koronowie	Burmistrz	Stanisław Gliszczyński	przez cały okres	
6.	Urząd Miejski w Gdańsku	Prezydent Miasta	Paweł Adamowicz	przez cały okres	
7.	Urząd Miejski w Tczewie	Prezydent Miasta	Mirosław Pobłocki	przez cały okres	
8.	Urząd Miejski w Łęborku	Burmistrz Miasta	Witold Namyślak	przez cały okres	
9.	Urząd Miejski w Kartuzach	Burmistrz	Mieczysław Gołuński	od grudnia 2014 r.	
			Mirosława Lehman	do grudnia 2014 r.	
10.	Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Olsztynie	Warmińsko-Mazurski WKZ	Barbara Zalewska	przez cały okres	
11.	Urząd Miasta w Olsztynie	Prezydent	Piotr Grzymowicz	przez cały okres	
12.	Urząd Miejski w Elblągu	Prezydent Miasta	Witold Wróblewski	od grudnia 2014 r.	
			Jerzy Wilk	do grudnia 2014 r.	
			pełniący funkcję Prezydenta Miasta	Marek Bojarski	do lipca 2013 r.
			Prezydent Miasta	Grzegorz Nowaczyk	do maja 2013 r.
13.	Urząd Miejski w Dobrym Mieście	Burmistrz Miasta	Stanisław Trzaskowski	przez cały okres	
14.	Urząd Miejski w Nowym Mieście Lubawskim	Burmistrz	Józef Blank	przez cały okres	
15.	Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu	Wielkopolski WKZ	Jolanta Goszczyńska	od maja 2014 r.	
			Aleksander Starzyński	do maja 2014 r.	
16.	Urząd Miejski w Gnieźnie	Prezydent Miasta	Tomasz Budasz	od grudnia 2014 r.	
			Jacek Kowalski	do grudnia 2014 r.	
17.	Urząd Miejski w Ostrowie Wielkopolskim	Prezydent Miasta	Beata Klimek	od grudnia 2014 r.	
			Jarosław Urbaniak	do grudnia 2014 r.	
18.	Urząd Miejski Gminy Łobżenica	Burmistrz	Piotr Łosoś	od grudnia 2014 r.	
			Eugeniusz Cerlak	do grudnia 2014 r.	
19.	Urząd Miejski w Środzie Wielkopolskiej	Burmistrz Miasta	Wojciech Ziętkowski	przez cały okres	

L.p.	Jednostka kontrolowana	Kierownik jednostki w okresie objętym kontrolą		Okres pełnienia funkcji
		Stanowisko, funkcja	Imię i nazwisko	
20.	Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie	Zachodniopomorski WKZ	Ewa Stanecka	przez cały okres
21.	Urząd Miasta Szczecin	Prezydent Miasta	Piotr Krzystek	przez cały okres
22.	Urząd Miasta Kołobrzeg	Prezydent Miasta	Janusz Gromek	przez cały okres
23.	Urząd Miejski w Stargardzie Szczecińskim	Prezydent Miasta	Sławomir Pajor	przez cały okres
24.	Urząd Miejski w Mieszkowicach	Burmistrz Miasta	Andrzej Salwa	przez cały okres
25.	Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze	Lubuski WKZ	Barbara Bielinis-Kopeć	przez cały okres
26.	Urząd Miasta Żagań	Burmistrz Miasta	Daniel Marchewka	od czerwca 2013 r.
		pełniący funkcję Burmistrza Miasta	Małgorzata Kuźniar	do czerwca 2013 r.
		Burmistrz Miasta	Sławomir Kowal	do lutego 2013 r.
27.	Urząd Miejski w Żarach	Burmistrz Miasta	Danuta Madej	od grudnia 2014 r.
			Wacław Maciuszonek	do grudnia 2014 r.
28.	Urząd Miejski w Kozuchowie	Burmistrz	Paweł Jagasek	od grudnia 2014 r.
			Andrzej Ogrodnik	do grudnia 2014 r.
29.	Urząd Miasta i Gminy we Wschowie	Burmistrz Miasta i Gminy	Danuta Patalas	od grudnia 2014 r.
			Krzysztof Grabka	do grudnia 2014 r.

Wykaz ocen kontrolowanych jednostek

L.p.	Jednostka kontrolowana	Ocena kontrolowanej jednostki		
		Ocena ogólna	Badany obszar	Ocena obszaru
1.	Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących ewidencji zabytków nieruchomości i współpraca w tym zakresie z j.s.t.	Pozytywna
			Współpraca z j.s.t. przy sporządzaniu gpo	Pozytywna
			Wykorzystanie środków finansowych na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z j.s.t.	Pozytywna
			Realizacja zadań w zakresie nadzoru konserwatorskiego	Negatywna
			Nadzór WKZ nad realizacją zadań objętych Porozumieniami	Pozytywna mimo nieprawidłowości
2.	Urząd Miasta Bydgoszczy	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Realizacja zadań objętych Porozumieniem, ze szczególnym uwzględnieniem nadzoru konserwatorskiego	Negatywna
3.	Urząd Miasta Chełmno	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Realizacja zadań objętych Porozumieniem, ze szczególnym uwzględnieniem nadzoru konserwatorskiego	Pozytywna
4.	Urząd Miasta i Gminy Radzyń Chełmiński	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Rozpatrywanie skarg i wniosków dotyczących zniszczenia, uszkodzenia lub niezabezpieczenia zabytku i współpraca w tym zakresie z WKZ	Odstąpiono od oceny
5.	Urząd Miejski w Koronowie	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Rozpatrywanie skarg i wniosków dotyczących zniszczenia, uszkodzenia lub niezabezpieczenia zabytku i współpraca w tym zakresie z WKZ	Odstąpiono od oceny

L.p.	Jednostka kontrolowana	Ocena kontrolowanej jednostki		
		Ocena ogólna	Badany obszar	Ocena obszaru
6.	Urząd Miejski w Gdańsku	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Realizacja zadań objętych Porozumieniem, ze szczególnym uwzględnieniem nadzoru konserwatorskiego	Pozytywna mimo nieprawidłowości
7.	Urząd Miejski w Tczewie	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Realizacja zadań objętych Porozumieniem, ze szczególnym uwzględnieniem nadzoru konserwatorskiego	Pozytywna
8.	Urząd Miejski w Łęborku	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Rozpatrywanie skarg i wniosków dotyczących zniszczenia, uszkodzenia lub niezabezpieczenia zabytku i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
9.	Urząd Miejski w Kartuzach	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Rozpatrywanie skarg i wniosków dotyczących zniszczenia, uszkodzenia lub niezabezpieczenia zabytku i współpraca w tym zakresie z WKZ	Odstąpiono od oceny
10.	Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Olsztynie	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących ewidencji zabytków nieruchomych i współpraca w tym zakresie z j.s.t.	Pozytywna
			Współpraca z j.s.t. przy sporządzaniu gpo	Pozytywna
			Wykorzystanie środków finansowych na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z j.s.t.	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Realizacja zadań w zakresie nadzoru konserwatorskiego	Pozytywna
			Nadzór WKZ nad realizacją zadań objętych Porozumieniami	Pozytywna

L.p.	Jednostka kontrolowana	Ocena kontrolowanej jednostki		
		Ocena ogólna	Badany obszar	Ocena obszaru
11.	Urząd Miasta w Olsztynie	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Realizacja zadań objętych Porozumieniem, ze szczególnym uwzględnieniem nadzoru konserwatorskiego	Pozytywna
12.	Urząd Miejski w Elblągu	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Realizacja zadań objętych Porozumieniem, ze szczególnym uwzględnieniem nadzoru konserwatorskiego	Pozytywna
13.	Urząd Miejski w Dobrym Mieście	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Rozpatrywanie skarg i wniosków dotyczących zniszczenia, uszkodzenia lub niezabezpieczenia zabytku i współpraca w tym zakresie z WKZ	Odstąpiono od oceny
14.	Urząd Miejski w Nowym Mieście Lubawskim	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Rozpatrywanie skarg i wniosków dotyczących zniszczenia, uszkodzenia lub niezabezpieczenia zabytku i współpraca w tym zakresie z WKZ	Odstąpiono od oceny
15.	Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących ewidencji zabytków nieruchomości i współpraca w tym zakresie z j.s.t.	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Współpraca z j.s.t. przy sporządzaniu gpo	Pozytywna
			Wykorzystanie środków finansowych na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z j.s.t.	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Realizacja zadań w zakresie nadzoru konserwatorskiego	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Nadzór WKZ nad realizacją zadań objętych Porozumieniami	Pozytywna mimo nieprawidłowości

L.p.	Jednostka kontrolowana	Ocena kontrolowanej jednostki		
		Ocena ogólna	Badany obszar	Ocena obszaru
16.	Urząd Miejski w Gnieźnie	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Realizacja zadań objętych Porozumieniem, ze szczególnym uwzględnieniem nadzoru konserwatorskiego	Pozytywna
17.	Urząd Miejski w Ostrowie Wielkopolskim	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Realizacja zadań objętych Porozumieniem, ze szczególnym uwzględnieniem nadzoru konserwatorskiego	Pozytywna
18.	Urząd Miejski Gminy Łobzenica	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Rozpatrywanie skarg i wniosków dotyczących zniszczenia, uszkodzenia lub niezabezpieczenia zabytku i współpraca w tym zakresie z WKZ	Odstąpiono od oceny
19.	Urząd Miejski w Środzie Wielkopolskiej	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Rozpatrywanie skarg i wniosków dotyczących zniszczenia, uszkodzenia lub niezabezpieczenia zabytku i współpraca w tym zakresie z WKZ	Odstąpiono od oceny
20.	Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących ewidencji zabytków nieruchomych i współpraca w tym zakresie z j.s.t.	Pozytywna
			Współpraca z j.s.t. przy sporządzaniu gpo	Pozytywna
			Wykorzystanie środków finansowych na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z j.s.t.	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Realizacja zadań w zakresie nadzoru konserwatorskiego	Negatywna
			Nadzór WKZ nad realizacją zadań objętych Porozumieniami	Pozytywna mimo nieprawidłowości

L.p.	Jednostka kontrolowana	Ocena kontrolowanej jednostki		
		Ocena ogólna	Badany obszar	Ocena obszaru
21.	Urząd Miasta Szczecin	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Realizacja zadań objętych Porozumieniem, ze szczególnym uwzględnieniem nadzoru konserwatorskiego	Pozytywna mimo nieprawidłowości
22.	Urząd Miasta Kołobrzeg	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Realizacja zadań objętych Porozumieniem, ze szczególnym uwzględnieniem nadzoru konserwatorskiego	Pozytywna mimo nieprawidłowości
23.	Urząd Miejski w Stargardzie Szczecińskim	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Rozpatrywanie skarg i wniosków dotyczących zniszczenia, uszkodzenia lub niezabezpieczenia zabytku i współpraca w tym zakresie z WKZ	Odstąpiono od oceny
24.	Urząd Miejski w Mieszkowicach	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gez i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Rozpatrywanie skarg i wniosków dotyczących zniszczenia, uszkodzenia lub niezabezpieczenia zabytku i współpraca w tym zakresie z WKZ	Odstąpiono
25.	Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących ewidencji zabytków nieruchomości i współpraca w tym zakresie z j.s.t.	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Współpraca z j.s.t. przy sporządzaniu gpo	Pozytywna
			Wykorzystanie środków finansowych na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z j.s.t.	Pozytywna
			Realizacja zadań w zakresie nadzoru konserwatorskiego	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Nadzór WKZ nad realizacją zadań objętych Porozumieniami	Pozytywna mimo nieprawidłowości

L.p.	Jednostka kontrolowana	Ocena kontrolowanej jednostki		
		Ocena ogólna	Badany obszar	Ocena obszaru
26.	Urząd Miasta Żagań	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gaz i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Realizacja zadań objętych Porozumieniem, ze szczególnym uwzględnieniem nadzoru konserwatorskiego	Pozytywna mimo nieprawidłowości
27.	Urząd Miejski w Żarach	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gaz i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Realizacja zadań objętych Porozumieniem, ze szczególnym uwzględnieniem nadzoru konserwatorskiego	Negatywna
28.	Urząd Miejski w Koźuchowie	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gaz i współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Pozytywna mimo nieprawidłowości
			Rozpatrywanie skarg i wniosków dotyczących zniszczenia, uszkodzenia lub niezabezpieczenia zabytku i współpraca w tym zakresie z WKZ	Odstąpiono od oceny
29.	Urząd Miasta i Gminy we Wschowie	Opisowa	Realizacja zadań dotyczących prowadzenia gaz i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Sporządzanie gpo i współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Wykorzystanie środków na opiekę nad zabytkami oraz współpraca w tym zakresie z WKZ	Negatywna
			Rozpatrywanie skarg i wniosków dotyczących zniszczenia, uszkodzenia lub niezabezpieczenia zabytku i współpraca w tym zakresie z WKZ	Odstąpiono od oceny

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników kontroli.

Badania ankietowe

W trakcie kontroli przeprowadzono badanie ankietowe dotyczące m.in. przyczyn nieprzyjmowania gminnych programów i niezawierania Porozumień, oceny roli gminy w systemie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Pytania skierowano do 183 gmin z 825 gmin z terenu sześciu województw objętych kontrolą.

Przy wyborze gmin przyjęto następujące założenia:

- gminy podzielono na warstwy w zależności od liczby zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru w przedziałach 5–9, 10–19, 20–39, 40 i więcej,
- nie brano pod uwagę gmin, na terenie których znajdowało się mniej niż pięć zabytków wpisanych do rejestru,
- na terenie 105 gmin zaewidencjonowano 40 i więcej zabytków wpisanych do rejestru,
- od pięciu do 39 zabytków wpisanych do rejestru, znajdowało się na terenie 596 gmin,
- ustalono udział procentowy gmin z poszczególnych warstw (5–9, 10–19, 20–29) oraz odrębnie w każdym województwie,
- w wyniku losowania, spośród 596 gmin, wytypowanych zostało 100 gmin,
- na podstawie rozkładu procentowego gmin w warstwach w poszczególnych województwach ustalono liczbę gmin do losowania w każdej z warstw danego województwa,
- losowania dokonano przy użyciu narzędzia informatycznego „Pomocnik kontrolera” – wylosowano 99 gmin,
- ankietę skierowano do 92 gmin na terenie, których znajduje się 40 i więcej zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru oraz 91 gmin wylosowanych,
- ankietę nie została wysłana do gmin, które zostały objęte kontrolą.

Odpowiedzi udzieliły 133 gminy (72,7%).

Analiza uzyskanych wyników wykazała, że:

1. Ze 133 gmin odpowiedzi udzieliło 50 gmin wiejskich (z 72), 58 miejsko-wiejskich (z 79), 15 gmin miejskich i 10 miast na prawach powiatu (łącznie z 32 gmin miejskich).
2. Wg stanu na 31.12.2014 r. na terenie tych gmin znajdowały się łącznie 72.272 zabytki, do rejestru zabytków było wpisanych 7.415 zabytków, ujętych w wojewódzkiej ewidencji 45.286, a gminnej ewidencji zabytków 28.505. Karty adresowe dla zabytków nieruchomości w rozumieniu art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zostały założone dla 57.745 zabytków.
3. Obowiązujący program opieki nad zabytkami posiadało 45 gmin, z tego: 16 gmin wiejskich, 15 miejsko-wiejskich, dziewięć miejskich i pięć miast na prawach powiatu.
4. W 31 przypadkach gminy zapłaciły za wykonanie programu opieki podmiotom zewnętrznym łączną kwotę 260.472 zł, w 12 samorządów zapłaciło kwotę ponad 10.000 zł (ceny za sporządzenie programu wynosiły od 2.000 zł do 23.370 zł).
5. Z 45 programów 19 nie zawierało wskaźników ich realizacji. Przyjęte wskaźniki można podzielić m.in. na:
  - a. Finansowe (wartość nakładów na różnego rodzaju prac mające poprawić stan zachowania zabytków – 24 wskaźniki), np. *kwota pozyskanych środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy*.
  - b. Działania (podjęcie działań w wyniku, których ulegnie stan zachowania zabytków – 13 wskaźników), np. inwentaryzacja cmentarzy, zahamowanie procesu degradacji zabytków.

- c. Organizacyjne (podjęcie działań organizacyjnych w wyniku, których ulegnie zwiększeniu poziom wiedzy o dziedzictwie kulturowym – 13 wskaźników), np. powstanie świadomych więzi lokalnych społeczności z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania.
  - d. Liczbowe (liczba różnego rodzaju przedsięwzięć organizowanych przez gminy), np. ilość projektów zrealizowanych przez gminę w ramach zadań własnych; liczba i długość (w km) utworzonych szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych.
6. Z 88 gmin, które nie opracowały programu, 43 wskazały, że nie opracowały programu m.in. z powodu braku środków finansowych, 16 nieprowadzenia gez, wg pięciu gmin nie ma potrzeby opracowania programu. Jednocześnie 34 gminy wskazały, że program jest w trakcie opracowywania (na różnym etapie w zależności od gminy).
  7. Ze 133 gmin, które udzieliły odpowiedzi na pytania ankietowe NIK, Porozumienia zawarło siedem samorządów (w jedna gmina wiejska). Inicjatorami jego zawarcia w czterech przypadkach były samorzady, w dwóch wojewódzcy konserwatorzy, a w jednym mieszkańcy gminy. Wśród korzyści związanych z zawarciem Porozumienia wskazano m.in.: wyjście Urzędu naprzeciw potrzebom mieszkańców oraz zwiększenie wpływu gminy na realizację spraw związanych z ochroną zabytków położonych na jej terenie (po sześć odpowiedzi), przejęcie przez gminę spraw z zakresu kompetencji WKZ (pięć odpowiedzi).
  8. Z pozostałych 126 gmin, jako przyczynę niezawierania Porozumień 66 gmin (52,4%) wskazało na brak środków na utworzenie dodatkowych etatów związanych z realizacją Porozumienia, a 86 (68,3%) na brak potrzeby zawarcia Porozumienia, w związku z dotychczasową dobrą współpracą z WKZ. Tylko cztery gminy (3,2%) zamierzają zawrzeć Porozumienie.
  9. Zdaniem 59 gmin (44,4%), niezbędne są zmiany dotyczące roli gminy w systemie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Proponowane zmiany dotyczą m.in.:
    - a. zwiększenie finansowania z budżetu państwa realizacji przez gminy zadań z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami (34 opinii), np. *Jeżeli ustawa nakłada obowiązki na gminy w zakresie tworzenia ewidencji, jej aktualizacji, programu, jego realizacji, to powinien zostać stworzony prosty mechanizm przekazywania środków na ten cel z budżetu państwa. Bez tego tworzenie ewidencji i programów będzie tylko formalnym spełnieniem wymogu ustawowego, bez większych szans na poprawę stanu zachowania zabytków;*
    - b. zwiększenia roli gmin w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami (34 opinii), np. *gminy powinny opiniować wydawanie wszelkich pozwoleń konserwatorskich na działania przy zabytkach znajdujących się na ich terenie (np. remonty, przebudowy, itp.);*
    - c. sprecyzowania zadań gmin w zakresie ochrony i opieki (osiem opinii), np. *wprowadzenie koordynacji merytorycznej, kompetencyjnej, organizacyjnej dla utworzenia samorządowych służb konserwatorskich, potrzeba określenia zadań i modelu współdziałania służby państwowej i służb samorządowych;*
    - d. zmniejszenia roli gmin w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami (siedem opinii), np. *obowiązek nałożony na gminy tworzenia GEZ stanowi zdublowanie kompetencji należących do WKZ (posiada on ewidencję i rejestr). Generuje to niepotrzebne koszty i trudności w zapewnieniu zgodności tych dokumentów na poziomie gminy i województwa. Postulat zniesienia obowiązku tworzenia gez i gminnego programu. To wojewódzkie służby konserwatorskie posiadają odpowiednie kadry, możliwości organizacyjne, kompetencje umożliwiające realizację zadań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;*

- e. zwiększenia odpowiedzialności wojewódzkich konserwatorów za stan zabytków (siedem opinii), np. *przeprowadzanie przez pracowników WUOZ corocznych oględzin zabytków wpisanych do rejestru zabytków;*
- f. zmiany zasad opiniowania zmian planów zagospodarowania przestrzennego (cztery opinie), np. *ograniczenie „władztwa planistycznego” WKZ, wpisanie do GEZ tylko obiektów o wysokich walorach architektonicznych.*

Spośród gmin ankietowanych 74 uznały, że obecna rola gminy w systemie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami nie wymaga zmiany. Wynika to m.in. z właściwej roli gminy w systemie ochrony zabytków (38 opinii) i dobrej dotychczasowej współpracy w wojewódzkimi konserwatorami (20 opinii). Jedna gmina wskazała, że *obecna rola gminy w systemie ochrony zabytków jest zadowalająca, a przenoszenie uprawnień na poziom małych samorządów może doprowadzić do utraty jednolitości systemu, oraz rodzi ryzyko zbyt swobodnego podejścia do kwestii ochrony zabytków, z tego względu właściwym wydaje się prowadzenie zadań ochronnych z poziomu niezależnego urzędu na szczeblu wojewódzkim.*

Źródło: opracowanie własne.

Charakterystyka stanu prawnego

1. Podstawowym aktem prawnym regulującym problematykę ochrony i opieki nad zabytkami jest ustawa o ozionz, która określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków (art. 1 ustawy o ozionz).

Uregulowania dotyczące rejestru i ewidencji zabytków zawarte są w rozporządzeniu Ministra KiDN z dnia 26.05.2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem¹²¹.

Szczegółowe kwestie dotyczące składania wniosków oraz wydawania pozwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych zawarto w rozporządzeniu Ministra KiDN z dnia 27.07.2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych¹²².

Sprawy dotyczące udzielania przez MKiDN oraz WKZ dotacji celowych określa rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6.06.2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków¹²³.

2. W art. 3 pkt 1 ustawy o ozionz zawarto definicję zabytku, przez który należy rozumieć nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Ponadto ustawa o ozionz zawiera definicje m.in. zabytku nieruchomego, ruchomego i prac konserwatorskich (art. 3 pkt 2, 3 i 6).

Ustawa o ozionz rozróżnia pojęcia „ochrona zabytków”, która jest zadaniem organów administracji publicznej oraz „opieka nad zabytkiem”, która jest sprawowana przez właściciela lub posiadacza zabytku.

Zgodnie z art. 4 ustawy o ozionz, ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

3. Stosownie do art. 89 ustawy o ozionz, organami ochrony zabytków są: minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków; wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje WKZ.

¹²¹ Dz. U. z 2011 r. Nr 113, poz. 661, dalej: rozporządzenie Ministra KiDN z 26.05.2011 r.

¹²² Dz. U. z 2011 r. Nr 165, poz. 987, dalej: rozporządzenie Ministra KiDN z 27.07.2011 r.

¹²³ Dz. U. z 2014 r. poz. 399, dalej: rozporządzenie MK z 6.06.2005 r.

Oprócz ww. organów ochrony zabytków, również w strukturze urzędów gmin (miast) mogą działać instytucje ochrony zabytków (zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym¹²⁴, zadania własne gminy obejmują sprawy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami). Powyższe stanowi podstawę do tworzenia w strukturach urzędów gmin (miast) komórek organizacyjnych lub stanowisk, do których zadań należy ochrona zabytków. Należy jednak podkreślić, że nie mają one statusu organów ochrony zabytków w świetle przepisów ustawy o ozionz. Ponadto gminy mogą tworzyć instytucje kultury, których zadaniem jest opieka nad zabytkami.

Dodatkowo, na podstawie art. 96 ust. 2 ustawy o ozionz, wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora, może powierzyć gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych.

Natomiast opieka nad zabytkiem polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury (art. 5 ustawy o ozionz).

Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku do którego tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki (art. 71 ust. 2 ustawy o ozionz).

4. Właściciel lub zarządca obiektu budowlanego obowiązany jest m.in. do utrzymywania obiektu budowlanego w należytych stanie technicznym i estetycznym oraz użytkowania go w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska (art. 61 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 5 ust. 2 ustawy Prawo budowlane. Zgodnie z art. 62 ust. 1 pkt 1 i 2 w czasie użytkowania obiektu budowlanego właściciel lub zarządca powinien poddawać go kontrolom, m.in:

- a) okresowej, co najmniej raz w roku, polegającej na sprawdzeniu stanu technicznego:
  - elementów budynku, budowli i instalacji narażonych na szkodliwe wpływy atmosferyczne i niszczące działania czynników występujących podczas użytkowania obiektu,
  - instalacji i urządzeń służących ochronie środowiska,
  - instalacji gazowych oraz przewodów kominowych (dymowych, spalinowych i wentylacyjnych);
- b) okresowej, co najmniej raz na pięć lat, polegającej na sprawdzeniu stanu technicznego i przydatności do użytkowania obiektu budowlanego, estetyki obiektu budowlanego oraz jego otoczenia; kontrolą tą powinno być objęte również badanie instalacji elektrycznej i piorunochronnej w zakresie stanu sprawności połączeń, osprzętu, zabezpieczeń i środków ochrony od porażeń, oporności izolacji przewodów oraz uziemień instalacji i aparatów.

5. Formami ochrony zabytków, stosownie do art. 7 ustawy o ozionz, są: wpis do rejestru zabytków; uznanie za pomnik historii; utworzenie parku kulturowego; ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji

¹²⁴ Dz. U. z 2013 r. poz. 594, ze zm.

drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Rejestr zabytków, dla zabytków znajdujących się na terenie województwa, prowadzi WKZ (art. 8 ustawy o ozionz). Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (art. 9 ust. 1 ustawy o ozionz). Decyzja o wpisie zabytku nieruchomego do rejestru, na wniosek WKZ, stanowi podstawę do ujawnienia tego w księdze wieczystej danej nieruchomości oraz wpisu w katastrze nieruchomości (art. 9 ust. 4 i 5 ustawy o ozionz). Wpisy te są wolne od opłat (art. 9 ust. 7 ustawy o ozionz). Na wniosek wojewódzkiego konserwatora, informację o wpisie zabytku nieruchomego do rejestru ogłasza się w wojewódzkim dzienniku urzędowym (art. 9 ust. 6 ustawy o ozionz). Zgodnie z art. 15 ust. 1 ustawy o ozionz, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice.

Zgodnie z art. 13 ust. 5 ustawy o ozionz, skreślenie z rejestru następuje na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Oznacza to, że decyzję w sprawie skreślenia zabytku z rejestru wydaje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, natomiast WKZ dokonuje czynności materialno-technicznych związanych z wykreśleniem zabytku z prowadzonego przez siebie rejestru, odnotowując fakt skreślenia zabytku z rejestru w odpowiedniej rubryce właściwej księgi.

Wojewódzki konserwator prowadzi również wojewódzką ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa (art. 22 ust. 2 ustawy o ozionz). Zakres danych karty ewidencyjnej oraz załącznika dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków, a także karty ewidencyjnej dla zabytku nieruchomego niewpisanego do rejestru i ich wzory określono w §§ 9 i 10 rozporządzenia Ministra KiDN z 26.05.2011 r.

6. W ustawie z 18.03.2010 r., która obowiązywała do dnia 6.06.2013 r., określono m.in. że:

a) w terminie sześciu miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy WKZ przekaze wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) i staroście wykaz zabytków, o których mowa art. 1 pkt 5 lit. b niniejszej ustawy oraz wykaz zabytków nieruchomych wyznaczonych przez wojewódzkiego konserwatora do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków (art. 7 cytowanej wyżej ustawy z 18.03.2010 r.) – wobec wejścia w życie przedmiotowej ustawy 5.06.2010 r. (po upływie 30 dni od dnia opublikowania) termin sześciu miesięcy na przekazanie ww. wykazów upłynął w dniu 5.12.2010 r.;

b) w terminie 2 lat od dnia przekazania przez WKZ wykazu zabytków, o którym mowa w art. 7 ustawy z 18.03.2010 r., wójt (burmistrz, prezydent miasta) założy gminną ewidencję zabytków (art. 6 ust. 2 cytowanej wyżej ustawy z 18.03.2010 r.).

Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gez w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. Obejmuje ona zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem (art. 22 ust. 4 i 5 ustawy o ozionz). Sposób prowadzenia gez zabytków określa rozporządzenie Ministra KiDN z 26.05.2011 r.

Według opracowania Narodowego Instytutu Dziedzictwa z 2011 r. „Cel i zakres ewidencji zabytków nieruchomych”¹²⁵, podstawowym celem ewidencji jest zebranie i opracowanie istotnych informacji, o obiektach zabytkowych, koniecznych do prowadzenia planowej polityki i działalności konserwatorskiej, w tym na etapie sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, w której powinny być ujęte zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem, został wprowadzony od dnia 5.06.2010 r. – art. 22 ust. 4 i 5 ustawy o ożionz.

Wytyczne w zakresie sporządzania kart ewidencyjnych zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru, zabytków nieruchomych niewpisanych do rejestru oraz kart adresowych zabytków nieruchomych zawarto w opracowaniach Narodowego Instytutu Dziedzictwa z 2011 r. „Instrukcja opracowywania kart ewidencyjnych zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków”, „Instrukcja opracowywania kart ewidencyjnych zabytków nieruchomych niewpisanych do rejestru zabytków” oraz „Instrukcja opracowywania karty adresowej zabytku nieruchomego (GEZ)”¹²⁶, wg których m.in.:

- karta służy do zewidencjonowania jednostkowego zabytku nieruchomego w gez,
- poszczególne rubryki kart należy wypełniać pismem maszynowym lub komputerowym, każdy egzemplarz oddzielnie (nie przez kalkę),
- rubryki, co do których autor nie uzyskał danych, należy pozostawić nie wypełnione (bez przekreśleń),
- w rubryce „opracowanie karty” wpisuje się m.in. imię i nazwisko autora, datę oraz odręczny podpis.

Wskazane wyżej przepisy i wytyczne nie określają:

- a) sposobu i częstotliwości podawania do publicznej wiadomości gez,
- b) obowiązku prowadzenia wykazu/ rejestru „czynnych” kart adresowych stanowiących gez,
- c) sposobu dokumentowania czynności sprawdzenia przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) czy dane zawarte w karcie adresowej są wyczerpujące i zgodne ze stanem faktycznym,
- d) sposobu dokumentowania włączenia karty adresowej zabytku nieruchomego do gez,
- e) sposobu podawania do publicznej wiadomości faktu włączenia nowej karty adresowej do gez lub wyłączenia z niej karty adresowej.

¹²⁵ Dostępne na stronie: http://www.nid.pl/pl/Dla_specjalistow/Badania_i_dokumentacja/zabytki-nieruchome/instrukcje-wytyczne-zalecenia/.

¹²⁶ Patrz przypis j.w.

Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

- 1) Ustawa z dnia 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, ze zm.).
- 2) Ustawa z dnia 18.03.2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 75, poz. 474), obowiązująca do dnia 6.06.2013 r.
- 3) Ustawa z dnia 14.06.1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2013 r. poz. 267, ze zm.).
- 4) Ustawa z dnia 17.06.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. z 2014 r. poz. 1619, ze zm.).
- 5) Ustawa z dnia 7.07.1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 r. poz. 1409, ze zm.).
- 6) Ustawa z dnia 27.03.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2015 r. poz. 199, ze zm.).
- 7) Ustawa z dnia 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2015 r. poz. 782, ze zm.);
- 8) Ustawa z dnia 27.08.2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 885, ze zm.).
- 9) Ustawa z dnia 17.12.2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 168 j.t.).
- 10) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26.05.2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661).
- 11) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27.07.2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. Nr 165, poz. 987, ze zm.).
- 12) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6.06.2005 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2014 r. poz. 399 j.t.).

Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Wiceprezesa Rady Ministrów
6. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
7. Rzecznik Praw Obywatelskich
8. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego
9. Komisja do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu RP
10. Komisja Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej Sejmu RP
11. Komisja Samorządu Terytorialnego i Administracji Państwowej Senatu RP
12. Komisja Kultury i Środków Przekazu Sejmu RP
13. Komisja Kultury i Środków Przekazu Senatu RP